

2023:10

STEG FRAMÅT OCH NYA UTMANINGAR

Resultatrapporten 2023

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, april 2023

Rapport 2023:10

Dnr: ALLM 2022/169

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Peter Vikström, avdelningschef Analys och Uppföljning

Telefon 031-392 90 00

INNEHÅLL

Förord	5
Sammanfattning	6
Ett årligen återkommande instruktionsuppdrag	14
Analysens utgångspunkter	14
Urval och genomförande	15
Läsanvisningar	16
En övergripande bild av jämställdhetspolitikens genomförande	17
Sammanfattande iakttagelser	17
Ekonomiska satsningar och åtgärder inom jämställdhetspolitiken	17
Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet	18
Jämställdhetsintegrering i myndigheter, universitet och högskolor	19
Det internationella jämställdhetsarbetet under 2022 fokuserade på klimat och miljö	21
Den svenska klimatpolitiken behöver jämställdhetsintegreras	22
Jämn fördelning av makt och inflytande	24
Sammanfattande iakttagelser	24
Det jämställdhetspolitiska året	24
Fortsatt jämnt i riksdagen men ojämn könsfördelning bland yngre och äldre samt stora skillnader på kommunal nivå	25
Möjlighet att delta i demokratiska processer som förtroendevald ser olika ut för kvinnor och män	26
Hot och hat mot förtroendevalda	26
Ökat statsbidrag för kvinnors organisering	28
Jämställdhet i näringslivet har stagnerat	29
Ekonomisk jämställdhet	31
Sammanfattande iakttagelser	31
Det jämställdhetspolitiska året	31
Många kunskapshöjande åtgärder inom delmålet har rapporterats	33
Sverige har störst pensionsskillnader i Norden	35
Utrikesfödda kvinnors sysselsättningsgrad ökar	35
Status och löner behöver höjas och arbetsvillkoren förbättras i kvinnodominerade yrken	36
Skatter – en jämställdhetsfråga	37
Jämställd utbildning	41
Sammanfattande iakttagelser	41
Det jämställdhetspolitiska året	41
Många led i styrkedjan	42
Myndigheter har genomfört uppdrag om trygghet och könsbundna utbildningsval	43
Resultat av läsförbättringsåtgärder – fortsatta satsningar men minskat läsande	44

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	50
Sammanfattande iakttagelser	50
Det jämställdhetspolitiska året	50
Åtgärder för en jämställd fördelning av föräldrapenningen	51
Flera kunskapsuppdrag visar att kvinnor tar ett större ansvar för hem och familj	52
Pappor och ickefödande föräldrar behöver mer stöd i sitt föräldraskap	54
Omvårdnadsbidraget har lett till att fäders uttag övergått till gemensamt uttag	54
Kvinnor utför oftare anhörigomsorg	55
Jämställd hälsa.....	59
Sammanfattande iakttagelser	59
Det jämställdhetspolitiska året	59
Resultat av satsningar på jämställd hälsa	60
Insatser för förbättrad psykisk hälsa	61
Insatser inom äldreomsorgen - en arena för ökad jämställd hälsa	64
Insatser för att förbättra förlossningsvården och kvinnors hälsa ger resultat	70
Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.....	73
Sammanfattande iakttagelser	73
Det jämställdhetspolitiska året	73
Ökad kunskap om området mäns våld mot kvinnor	74
Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor	75
Våldspreventiva insatser inom området mäns våld mot kvinnor	77
Arbetet mot prostitution och människohandel är komplext	78
Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck har förstärkts	79
Sexuella trakasserier och fem år efter #metoo	79
Steg framåt och nya utmaningar	83
Ett steg fram men också ett tillbaka	83
Hanteringen av samhällskriser behöver ha ett jämställdhetsperspektiv	84
Valet aktualiserade kvinnor och mäns olika förutsättningar i den demokratiska processen ..	84
Det ekonomiska systemet - en jämställdhetsfråga	85
Det krävs utökade resurser för att motverka kompetensbristen inom den kvinnodominerade välfärdssektorn	85
Hot, hat och sexuella trakasserier leder till ojämställdhet	86
Bättre styrning för bättre resultat	87
Referenslista	89

FÖRORD

Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag av regeringen att varje år, med utgångspunkt i de jämställdhetspolitiska målen, redovisa och analysera resultat av åtgärder som myndigheter och andra aktörer har vidtagit. Resultatrapporten är ett underlag för att utveckla styrningen av jämställdhetspolitiken.

Händelser i omvärlden har skapat nya utmaningar. Rysslands invasion av Ukraina har tvingat framför allt kvinnor och barn på flykt, även till Sverige. Det försämrade ekonomiska läget slår hårt mot grupper med låg ekonomisk standard, där kvinnor är i majoritet. Valåret 2022 aktualiserade villkoren för de folkvalda där hot och hat mot politiker växer. Förtroendevalda kvinnor är särskilt utsatta, vilket är ett demokratiskt problem. Vårt budskap är att hanteringen av samhällskriser och utformandet av politiska åtgärder måste ha ett jämställdhetsperspektiv.

Åtgärder från myndigheter och andra aktörer har gett resultat inom flera områden. Satsningar på förlossningsvården har varit till fördel för gravida och födande kvinnor, till exempel genom en minskad andel bristningar vid förlossningar. Insatser för utrikesfödda kvinnor har ökat gruppens etablering på arbetsmarknaden. När det gäller mäns våld mot kvinnor har exempelvis länsstyrelserna satt in en bredd av insatser i det förebyggande arbetet.

Den samlade bedömningen är att det gått framåt inom vissa områden och stått stilla eller gått bakåt inom andra. Åtgärder behövs inom samtliga delmål för att vända den stagnerande utvecklingen. Vi bedömer att jämställdhetspolitiken behöver etappmål, en modell som finns inom andra politikområden. Myndigheterna behöver ta konkreta steg för att nå de befintliga, brett formulerade, jämställdhetspolitiska målen.

Vår förhoppning är att resultatrapporten ska ge underlag till regeringen att säkerställa ett jämställdhetsperspektiv i utformandet av åtgärder för att hantera de samhällsproblem vi står inför; såsom det ekonomiska läget, Rysslands krig mot Ukraina och klimatomställningen. Det vill säga att regeringens samlade politik leder till ökad jämställdhet.

*Lena Ag
Generaldirektör
April 2023*

SAMMANFATTNING

Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att varje år, med utgångspunkt i de jämställdhetspolitiska målen, redovisa och analysera resultat av åtgärder som relevanta myndigheter och andra aktörer har vidtagit. Genom uppdraget, som redovisas i denna rapport, ger Jämställdhetsmyndigheten en bred bild av resultaten av jämställdhetspolitiska åtgärder och hur åtgärder inom andra politikområden har påverkat jämställdheten. Rapporten ger underlag för att utveckla styrningen av jämställdhetspolitiken.

Rapporten utgår från det övergripande målet för jämställdhetspolitiken om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv samt de sex jämställdhetspolitiska delmålen som anger den inriktning som styr regeringens politik.

Vår samlade bedömning av det jämställdhetspolitiska året 2022 är att arbetet har tagit flera små steg framåt, men att omvärldsförändringarna under året har skapat nya utmaningar för jämställdheten. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har tvingat framför allt kvinnor och barn på flykt, även till Sverige. Invasionen har också påverkat ekonomin kraftigt, vilket särskilt drabbar grupper med låg ekonomisk standard.

De jämställdhetspolitiska delmålen skulle främjas av att det införs etappmål, en modell som finns inom andra politikområden.

Årets rapport redovisar och analyserar ett strategiskt urval av åtgärder. Vi har gjort en bred kartläggning av politiska mål och åtgärder i statens styrning. Kartläggningen innefattar bland annat 2022 års budgetpropositioner, myndigheters instruktioner och regleringsbrev, överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Jämställdhetsmyndighetens omvärldsbevakning samt tidigare analyser i denna rapportserie. Ett urval av åtgärder har gjorts för att täcka in samtliga jämställdhetspolitiska delmål. Åtgärderna har valts dels utifrån politiska ambitioner, dels utifrån den påverkan på samhällsnivå som åtgärder med i huvudsak andra syften antas ha på jämställdheten.

Jämställdhetspolitikens genomförande

Kapitlet ”En övergripande bild av jämställdhetspolitikens genomförande” beskriver och analyserar ekonomiska satsningar och åtgärder inom jämställdhetspolitiken, Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering, resultat av jämställdhetsintegrering i myndigheter, universitet och högskolor samt internationella jämställdhetsåtgärder och jämställdhet i den svenska klimatpolitiken.

- De fördelade medlen till särskilda jämställdhetsåtgärder var högre 2022 än året innan. Liksom tidigare år fördelades runt 90 procent till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.
- Andelen könsuppdelade tabeller och diagram som kommenterats utifrån kön i budgetpropositionen har minskat under perioden 2018–2022. Det är en generell trend i Regeringskansliets skrivelser. Under samma period ökade andelen instruktioner till myndigheter som innehåller skrivningar om jämställdhet. Motsatsen gäller däremot för myndigheters regleringsbrev.

- Av myndigheterna i utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) har 80 procent uppnått resultat i sitt arbete under 2022. Några myndigheter kan visa att resultaten lett till ett mer jämställt utfall för verksamhetens målgrupper. Arbetet inom programmet JiM+ som är en fördjupad stödinsats inom JiM-programmet, har utökats med fler deltagande myndigheter. Den nationella och regionala nivån har knutits samman genom att även länsstyrelser deltar. Ett fokusområde i JiM+ har varit samhällsskydd och beredskap.
- Lärosätena inom programmet jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet (JiHU) har under 2022 tagit fram inriktningar för det fortsatta arbetet. Centrala faktorer är hur kvinnor och mäns karriärvägar påverkas av fördelningen av meriterande och icke-meriterande arbetsuppgifter, forskningstid inom tjänsteplanering samt bias i olika rekryterings- och bedömningsprocesser.
- Det internationella jämställdhetsarbetet har under 2022 fokuserat på klimat och miljö. Framsteg har nåtts genom att jämställdhet konkretiserats i det internationella klimatarbetet. Jämställdhetsarbetet har stagnerat inom EU och rättigheter för kvinnor och flickor har försämrats globalt.
- Det saknas ofta ett jämställdhetsperspektiv i det nationella klimatarbetet och det finns ett behov av att klimatpolitiken jämställdhetsintegreras.

Jämn fördelning av makt och inflytande

I kapitlet ”Jämn fördelning av makt och inflytande” beskrivs och analyseras jämställdhetsutfallet av valresultatet 2022, förtroendevalda kvinnor och mäns olika villkor och utsatthet för hot och hat, representationen i näringslivet samt bidrag till kvinnors organisering.

- Könsfördelningen i Sveriges folkvalda församlingar är i stort sett oförändrad i jämförelse med föregående mandatperiod. Efter valet 2022 är det fortsatt en jämn representation av kvinnor och män i riksdagen och i regionernas fullmäktige. I landets kommunfullmäktige är den sammantagna andelen kvinnor och män jämställd, men det finns stora skillnader mellan kommunerna och partierna.¹ Skillnaden mellan hur kvinnor och män röstade i valet 2022 var de största som uppmäts sedan mätningarna startade. Könskillnaderna är störst bland de yngsta väljarna. Valrörelsen präglades av ett stort fokus på lag och ordning, migration och energi, områden som män traditionellt är mer intresserade av.

---

¹ Med jämställd könsfördelning avses i detta sammanhang att andelen kvinnor respektive män i en grupp är lägst 40% och högst 60%.

- I samband med valet 2022 blev det tydligt att politikernas kommunikation med väljarna i allt högre grad sker via sociala medier. Samtidigt har hat och hot i dessa kanaler blivit vanligare. Kvinnliga och manliga politiker drabbas i ungefär lika hög omfattning, men studier visar att de delvis utsätts för olika typer av kränkningar och att kvinnor är särskilt utsatta. Effekterna av hat, hot och sexuella trakasserier för demokratin och kvinnor och mäns lika möjligheter och villkor att delta i politiken behöver undersökas mer. Kvinnors större utsatthet och därmed sämre villkor inom politiken behöver lyftas i åtgärder för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.
- Utvecklingen inom näringslivet har stagnerat när det gäller kvinnors representation i styrelser och ledningsgrupper. Under 2022 antogs EU-direktivet om 40 procent kvotering av det underrepresenterade könet till börsnoterade företagsstyrelser.
- Statsbidragen till kvinnors organisering har nästan fördubblats, från 28 miljoner till 48 miljoner.

Ekonomisk jämställdhet

I kapitlet ”Ekonomisk jämställdhet” beskrivs och analyseras utveckling och resultat av åtgärder i relation till inkomstskillnader, utrikesfödda kvinnors etablering på arbetsmarknaden samt arbetsmiljö och arbetsvillkor inom kvinnodominerade sektorer. Kapitlet innehåller en fördjupande analys om skattepolitikens effekter för jämställdheten, inklusive ett avsnitt om utfall av rutavdraget.

- Den ekonomiska nedgången slår hårt mot grupper med låg ekonomisk standard där kvinnor ofta är i majoritet. Ensamstående mödrar och barnfamiljer är särskilt utsatta, liksom äldre med låga pensioner där kvinnor utgör majoriteten.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat under lång tid, men under 2021 bröts trenden och lönegapet ökade.
- Flera myndigheter har genomfört och redovisat kunskapshöjande åtgärder inom ekonomisk jämställdhet 2022 och orsaker till ekonomisk ojämställdhet har kartlagts.
- Det 20 procentiga inkomstgapet mellan kvinnor och män som varat i decennier förklaras av att män har fått ökade kapitalinkomster samt att skatte- och socialförsäkringssystemets omfördelande roll har minskat. Inkomstgapet mellan kvinnliga och manliga pensionärer består. Sverige har störst pensionsgap i Norden.
- Sysselsättningsgraden för utrikes födda kvinnor ökade 2022. Samtidigt får gruppen i lägre grad del av Arbetsförmedlingens insatser än utrikes födda män och inrikes födda. Det kan behövas en undersökning av behoven hos utrikes födda kvinnor som befinner sig närmare arbetsmarknaden för att kunna utveckla stödet så att kvinnorna får en fast förankring på arbetsmarknaden.
- Kvinnodominerade yrken har lägre lön i jämförelse med mansdominerade yrken med likvärdiga kvalifikationer. Det behövs insatser för att höja status och löner samt förbättra arbetsvillkoren inom kvinnodominerade yrken – inte minst för att bredda rekryteringsbasen till välfärden.
- Skattebasen har förskjutits från män till kvinnor genom att skatter har blivit mindre progressiva, skatten på kapital succesivt minskat och momsens ökat. Skattesystemet behöver reformeras och jämställdhetsintegreras.

- Rutavdraget har bidragit till ökad ekonomisk jämställdhet.

Jämställd utbildning

I kapitlet ”Jämställd utbildning” beskrivs och analyseras resultat av åtgärder som myndigheter vidtagit för att främja jämställd utbildning, främst genom jämställdhetsintegrering i myndigheter och högskolor och universitet. Därtill redovisas resultat av satsningar för att öka läsandet. Urvalet av åtgärder som analyseras är gjort utifrån att Jämställdhetsmyndigheten i oktober 2023 ska lämna in en fördjupad uppföljning av delmålet om en jämställd utbildning.

- Under 2022 har utbildningssektorn återanpassat sig efter två års coronapandemi. Uppföljningar tyder bland annat på att flickor i högre grad upplevt en försämrad hälsa vid undervisning på distans.
- Under året har ändringar i läroplaner börjat gälla, där bland annat läroplanerna för gymnasial nivå och i vuxenutbildningen innehåller nya formuleringar om jämställdhet. Kunskapsområdet ”Sexualitet, samtycke och relationer” har införts i läroplanerna.
- Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och i högskolor och universitet (JiHU) är fortsatt framträdande i arbetet med delmålet om jämställd utbildning. Myndigheter har haft fokus på könsbundna utbildningsval och lärosäten på kvinnors och mäns karriärvägar inom akademin.
- Resultatskillnader mellan flickor och pojkar samt elevers könsbundna utbildningsval är områden som är fortsatt viktiga för jämställd utbildning.
- I debatten om skolan har det fortsatt minskande läsandet lyfts fram och särskilt pojkars sämre läsförståelse. Flera satsningar har gjorts för att främja flickor och pojkars läsande, men alla insatser är inte utvärderade och det går inte alltid att se bestående resultat av åtgärderna.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

I kapitlet ”Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet” beskrivs och analyseras åtgärder inom områdena uttag av föräldrapenning, fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, föräldraskapsstöd, omvårdnadsbidraget samt anhörigomsorg. Som tidigare år finns det få direkta åtgärder för att förändra den ojämna ansvarsfördelningen för det obetalda hem- och omsorgsarbetet mellan kvinnor och män.

- Under 2022 nådde vård av barn (vab) historiskt höga nivåer. Kvinnor tog ut 61 procent av dagarna. Utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraförsäkringsuttag har stagnerat under senare år.
- SCB presenterade 2022 den senaste tidsanvändningsstudien, TID. Undersökningen visar hur kvinnor och män använder sin tid, med fokus på det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor ägnar fortsatt mer tid åt hushåll och omsorg om egna barn. Män ägnar mer tid åt förvärvsarbete och underhåll av bostad och fordon. Kvinnor upplever betydligt mer stress för att de har för mycket att göra.

- Det ser olika ut för olika grupper i samhället när det gäller hur familjepolitiken bidrar till att balansera arbete och familjeansvar. Vilken typ av arbete den enskilde har, till exempel om det är ett bundet eller flexibelt arbete, samt vilken typ av arbete partnern har är viktiga faktorer i ett alltmer flexibelt arbetsliv. Att kvinnor går ner på deltid är en fortsatt vanlig strategi för att få vardagslivet att gå ihop.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds uppföljning visar att pappor eller den icke födande föräldern nås av föräldraskapsstöd, exempelvis inom mödra- och barnhälsovården, i lägre utsträckning än mammor.
- Omvårdnadsbidraget som riktas till föräldrar med funktionsnedsatta barn reformerades 2019. Den största förflyttningen till följd av reformen har skett från män till ett gemensamt uttag medan kvinnor fortsatt tar ut majoriteten av bidraget. Reformen har därmed inte nämnvärt bidragit till ökad jämställdhet.
- Utvecklingen inom äldreomsorgen har lett till en ”återfamilisering” av omsorgen om äldre. Kvinnor ägnar mer tid till obetald omsorg om äldre och funktionsnedsatta anhöriga jämfört med män. Detta får negativa konsekvenser för hälsan och arbetsförmågan. Kvinnliga omsorgsgivare med högre utbildning har lägre välbefinnande och en mer negativ påverkan på arbetsförmåga och arbetstid jämfört med lägre utbildade kvinnor. Den obetalda anhörigomsorgen om äldre och funktionsnedsatta betingar ett stort samhällsekonomiskt värde och motsvarar 3–4 procent av BNP.
- Det behövs åtgärder för att minska ojämställdheten i fördelningen av det obetalda omsorgsarbetet om äldre och funktionsnedsatta. Kunskapen behöver öka om den totala omfattningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet som kvinnor och män utför. Det behöver undersökas hur kvinnor och män påverkas när de behöver ge omsorg till flera generationer samtidigt, exempelvis partner, barn, barnbarn och åldrande föräldrar.
- Äldreomsorgen behöver stärkas för att minska anhörigas, framför allt kvinnors, omsorgsbörda.

Jämställd hälsa

I kapitlet ”Jämställd hälsa” beskrivs och analyseras resultat av insatser inom områdena psykisk ohälsa, äldreomsorgen samt förlossningsvården och kvinnors hälsa. Det finns satsningar som lett till konkreta och önskvärda resultat, men det behövs fler och mer riktade jämställdhetsinsatser för att uppnå målet om en jämställd hälsa.

- Uppdrag till myndigheter har gett konkreta resultat i form av kunskapsstöd till regioner och kommuner samt ökad kunskap om psykisk ohälsa och könsskillnader i psykisk ohälsa.
- Insatser som kommuner och regioner vidtagit för att förebygga och motverka psykisk ohälsa omfattar inte problem med jämlikhet eller jämställdhet i psykisk ohälsa.
- På befolkningsnivå ökar den psykiska ohälsan, främst bland unga kvinnor, samt sjukskrivningstalen till följd av stressrelaterade besvär. För tidig död till följd av suicid är fortsatt betydligt vanligare hos män.
- Satsningar för att förbättra kvalitet och arbetsmiljö i äldreomsorgen, som är starkt kvinnodominerad, har ännu inte gett önskade effekter för en jämställdhälsa. Sjukskrivningarna inom äldreomsorgen ökar och andelen personal med adekvat utbildning har minskat. Detta påverkar såväl jämställdheten som kvaliteten inom äldreomsorgen.

- Styrning och organisering av vård- och omsorgssektorn kan påverka kvalitet och arbetsvillkor. Riktade statsbidrag till kommuner för bemanning i äldreomsorgen är kort-siktiga och utnyttjas inte fullt ut.
- Den fleråriga satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa har gett positiva resultat ur ett vårdtagarperspektiv, såsom en minskad andel alvarliga bristningar vid förlossning. I den del som rör kompetensförsörjning finns inte samma positiva resultat. Antalet barnmorskor har minskat inom slutenvården i samtliga sjukvårdsregioner utom en. Detta ger konsekvenser för arbetsvillkoren och förutsättningarna för en god hälsa bland barnmorskor.
- För att de olika överenskommelserna mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom vård- och omsorgsområdet ska ge effekter för jämställd hälsa behöver jämställdhet vara integrerat i alla delar. Arbetet i kommuner och regioner behöver utgå från en jämställdhetsanalys liksom myndigheternas utvärderingar av överenskommelserna som även behöver följa upp överenskommelsernas mål om en ökad jämställd hälsa.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

I kapitlet ”Mäns våld mot kvinnor” beskrivs utveckling och resultat i relation till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utsattheten för kvinnor och barn med skyddade personuppgifter samt sexuella trakasserier.

- Arbetet med delmålet om mäns våld mot kvinnor går i en positiv riktning. Samverkan ger struktur och insatser leder till resultat, även om det finns områden som behöver utvecklas. Problemen med mäns våld mot kvinnor formuleras sällan i relation till maskulinitet och makt, även om detta sakta ändras. För att mäns våld mot kvinnor ska upphöra behövs ett brett arbete för att motverka de maskulinitetsnormer och föreställningar om manlighet som kan leda till att män och pojkar utövar våld. Sedan juni 2022 finns ett nationellt våldsförebyggande program på området för att stärka genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026. Den första utgångspunkten är att våld ska förebyggas med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer.
- Jämställdhetsmyndighetens rapport från 2022 *Skyddade personuppgifter – oskyddade personer*, som är baserad på intervjuer med kvinnor och barn som tvingas leva gömda, visar att det finns stora brister i det långsiktiga stödet till våldsutsatta kvinnor och barn med skyddade personuppgifter.
- Sexuella trakasserier är ett omfattande samhällsproblem som begränsar och diskriminerar. Det drabbar främst kvinnor i alla åldrar. Det begränsar deltagande i skola, på arbetsplatser och i samhället i stort. Sexuella trakasserier behöver följas upp mer systematiskt.

Steg framåt och nya utmaningar

I kapitlet ”Steg framåt och nya utmaningar” redovisas resultat och slutsatser utifrån rapporten som helhet.

- Den samlade bilden av utvecklingen mot de jämställdhetspolitiska målen är att det gått framåt inom vissa områden och stått stilla eller gått bakåt inom andra. Exempelvis har satsningarna på förlossningsvården gett goda resultat. Utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och satsningarna inom området mäns våld mot kvinnor har uppnått konkreta resultat. En stagnerad utveckling kan däremot ses när det gäller exempelvis politisk representation på kommunal nivå, inkomstgapet mellan kvinnor och män samt uttag av föräldraförsäkringen. Lönegapet har ökat. Åtgärder behövs inom samtliga delmål för att vända **den stagnerande utvecklingen**.
- De samhällskriser som drabbat Sverige under 2022 och åren dessförinnan, så som följderna av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, den ekonomiska nedgången, coronapandemin och klimatkrisen, påverkar kvinnor och män olika på gruppnivå. Därför **behöver hanteringen av samhällskriser ha ett jämställdhetsperspektiv**. Analyserna i denna rapport visar att så inte alltid är fallet.
- Valet aktualiserade **kvinnors och mäns olika villkor i den demokratiska processen**. Möjligheten att delta i demokratiska processer skiljer sig åt när det gäller kvinnliga och manliga förtroendevalda. Hot och våld mot politiker är ett allvarligt och växande problem. Kvinnor är särskilt utsatta. Unga kvinnor är underrepresenterade inom politiken och hoppar av politiska uppdrag i större utsträckning än andra. Det krävs nytt fokus på frågan om kvinnors representation och politikens villkor.
- **Det ekonomiska systemet är en jämställdhetsfråga**. Det finns tydliga socioekonomiska jämställdhetsklyftor mellan kvinnor och män vad gäller exempelvis inkomster, ägande, företagande och pensioner. Nettoinkomstgapet på 20 procent mellan kvinnor och män i arbetsför ålder har i princip varit oförändrad i två decennier trots att skillnader i löneinkomster har minskat. En viktig förklaring till detta är att skatter på kapitalinkomster sänkts i flera steg i relation till arbetsinkomster, vilket har missgynnat kvinnor. Underlagsrapporten om skatter och jämställdhet till denna rapport visar att den skattepolitik som förts de senaste decennierna successivt flyttat skattebördan från män till kvinnor. Utvecklingen har gått mot en allt större skattemässig differentiering och givit upphov till ett i princip oöverskådligt lapptäcke. Samtidigt har transfereringssystemens omfördelande roll minskat. Skattesystemet behöver reformeras och jämställdhetsintegreras.
- Olika villkor och förutsättningar inom den könssegregerade arbetsmarknaden har lett till en betydande kompetensbrist i välfärdssektorn med många kvinnodominerade yrken. För att öka rekryteringsbasen behöver bland annat arbetsmiljö och arbetsvillkor förbättras. Dessa **åtgärder för att motverka kompetensbristen inom den kvinnodominerade välfärdssektorn kräver utökade resurser**. Flera myndigheter arbetar också för att motverka könsbundna studie- och utbildningsval.
- **Äldreomsorgen är en stor kvinnodominerad sektor där sjukskrivningarna har ökat och kompetensen minskat**. Kvinnor utgör över 70 procent av brukarna, 90 procent av dem som arbetar inom sektorn och 70 procent av dem som utför anhörigomsorg. De neddragningar som skett inom äldreomsorgen under många år har därför i stor utsträckning drabbat kvinnor. Förutom förbättrad arbetsmiljö och arbetsvillkor behövs en förbättrad lagstiftning om äldres rättigheter. Åtgärder för att öka mäns ansvar för anhörigomsorgen behövs.

- Drygt fem år har gått sedan #metoo briserade. **Hot, hat och sexuella trakasserier är ett omfattande samhällsproblem** som påverkar främst kvinnors möjligheter att delta i samhället och som får konsekvenser på individ-, grupp- och samhällsnivå. Sexuella trakasserier begränsar deltagande i bland annat skolan och på arbetsplatser. Åtgärder för att skapa förändring bör inkludera breda informations- och utbildningsinsatser och ett kontinuerligt arbete för att motverka sexuella trakasserier och skapa tryggare villkor på arbetsmarknaden.
- Det har skett en förskjutning i Regeringskansliets myndighetsstyrning från uppdragsstyrning med återrapporteringskrav till ökad grad av målstyrning. Jämställdhetsmyndigheten har i en tidigare rapport visat att myndigheter som har jämställdhetsintegreringsuppdrag uppvisar fler resultat jämfört med de myndigheter som inte har sådana uppdrag. Detta pekar på ett **fortsatt behov av uppdragsstyrning i jämställdhetspolitiken**. Flera av de jämställdhetspolitiska delmålen styrs främst genom jämställdhetsintegrering och målformuleringar kring jämställdhet skrivs fram som ett av flera perspektiv att beakta i genomförandet av andra myndighetsuppdrag. Detta är delvis en utmaning. I styrningen av delmålet om en jämställd utbildning är de många leden i styrkedjan från riksdag och regering ner till omsättning av målsättningar i klassrummen en utmaning. Styrkedjan går från staten via skolmyndigheter, huvudman, rektor och lärare när jämställdhetspolitiska mål ska förverkligas i klassrummet. För att få resultat av satsningarna på kompetensförsörjningen i förlossningsvården och äldreomsorgen behövs tydliga mål och riktlinjer samt uppföljning.

ETT ÅRLIGEN ÅTERKOMMANDE INSTRUKTIONSUPPDRAG

Jämställdhetsmyndigheten ska senast den 22 april varje år med utgångspunkt i de jämställdhetspolitiska målen redovisa och analysera resultat av åtgärder som relevanta myndigheter och andra aktörer har vidtagit.²

Genom detta uppdrag förses regering och riksdag med en bred bild av vilka resultat jämställdhetspolitiska åtgärder lett till och hur åtgärder inom andra politikområden påverkat den jämställdhetspolitiska måluppfyllelsen. Därmed kan rapporten ge ett underlag för prioriteringar och för en utvecklad styrning av jämställdhetspolitiken.

Uppdraget räknas till Jämställdhetsmyndighetens årliga löpande uppföljning inom ramen för myndighetens uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken. Utöver årliga uppföljningar och analyser genomför myndigheten fördjupade uppföljningar samt en samlad uppföljning och analys vart fjärde år.³

Analysens utgångspunkter

Uppdraget tar sin utgångspunkt i jämställdhetspolitikens målsättning om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det finns också sex delmål som anger jämställdhetspolitikens inriktning. Delmålen är ömsesidigt beroende, de förstärker och förutsätter varandra, och tillsammans bildar de en helhet.

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Jämställdhetspolitikens målsättningar sträcker sig över många sak- och politikområden och syftar till att förändra maktstrukturer inom samhällets alla områden.⁴ För att åstadkomma ett brett genomslag används jämställdhetsintegrering som strategi för att nå de

---

² Vartannat år ska redovisningen innehålla en fördjupad uppföljning av delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, SFS 2021:966. En fördjupad uppföljning av delmål 6 genomfördes i 2022 års rapport och ingår därmed inte i 2023 års rapportering.

³ Jämställdhetsmyndigheten 2018.

⁴ Skr 2016/17:10 2016.

jämställdhetspolitiska målen.⁵ Som en konsekvens kan prioriteringar och åtgärder som rör jämställdhet förväntas inom samtliga utgiftsområden i statens budget och andra ekonomiska propositioner, liksom i regeringens övriga styrning.

Vid sidan av strategin jämställdhetsintegrering är anslaget Jämställdhet inom utgiftsområde 13 ett viktigt styrningspolitiskt verktyg. Här ingår anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslag 3:2 Jämställdhetsmyndigheten och 3:3 Bidrag för kvinnors organisering.

Dessutom påverkar regeringens samlade reformer, prioriteringar och åtgärder jämställdheten. Resultat av åtgärder med i huvudsak andra syften än att nå de jämställdhetspolitiska målen kan antas få effekter i relation till den jämställdhetspolitiska måluppfyllelsen.

Uppdraget tar sin utgångspunkt i jämställdhetspolitikens målsättningar och statens styrning. Det innefattar främst resultat som har åstadkommit av myndigheter, men även andra aktörers resultat kan inkluderas. Resultat förstås utifrån Ekonomistyrningsverkets verksamhetslogik där en verksamhet producerar mätbara resultat som kan antas ha effekt på slutmålet.⁶ Slutmålet för jämställdhetspolitiken är att på samhällsnivå uppnå jämställdhet i relation till det övergripande jämställdhetspolitiska målet och de sex delmålen. Analyser av direkta orsakssamband mellan resultat och effekter på samhällsnivå ligger utanför ramen för denna rapport.

Urval och genomförande

Myndigheten har gjort ett strategiskt urval av åtgärder som redovisas och analyseras i rapporten. Urvalet har skett utifrån en bred kartläggning av politiska ambitioner, målsättningar och åtgärder i statens styrning. Kartläggningen innefattar bland annat 2022 års budgetpropositioner, myndigheters instruktioner och regleringsbrev, överenskomelser mellan staten och Sveriges kommuner och regioner, Jämställdhetsmyndighetens omvärldsbevakning samt tidigare analyserade åtgärder i denna rapportserie.

I urvalet av åtgärder har ambitionen varit att täcka in åtgärder inom samtliga jämställdhetspolitiska delmål samt att spegla den variation och bredd av åtgärder som påverkar den jämställdhetspolitiska måluppfyllelsen. Åtgärderna har valts utifrån de jämställdhetspolitiska prioriteringar som präglar 2022 års budgetpropositioner, regleringsbrev och instruktioner. Därtill utifrån den påverkan som åtgärder med i huvudsak andra syften än att nå de jämställdhetspolitiska målen antas ha på jämställdheten. Vid urvalet har tidigare rapporter i serien samt aktuella händelser i omvärlden vägts in.⁷

Urvalet har påverkats av att Jämställdhetsmyndigheten genomför uppdrag om fördjupade uppföljningar av de jämställdhetspolitiska delmålen om jämställd utbildning

---

⁵ Jämställdhetsintegrering innebär, enligt Europarådets definition, "omorganisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet" (Europarådet 1998: 15). Denna definition vägleder arbetet med jämställdhetsintegrering i Sverige och gäller på nationell, regional och lokal nivå (Prop. 1993/94:147, bet. 1993/94AU17, rskr 1993/94:290).

⁶ ESV 2016.

⁷ Andra kriterier har varit regeringens styrmedel, ekonomisk prioritering, typ av åtgärd, ansvarig aktör (statlig myndighet, regionala och kommunala aktörer samt aktörer inom civila sektorn) samt politisk nivå (lokal, regional, nationell eller internationell).

och en jämn fördelning av det obetalda hem och omsorgsarbetet som ska rapporteras till Regeringskansliet i oktober 2023. Urvalet har även påverkats av Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att vartannat år redovisa en fördjupad uppföljning av delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, där nästa rapporteringstillfälle är den 22 april 2024.

Jämställdhetsmyndigheten även upphandlat ett antal kunskapsunderlag från forskare som redovisas som separata underlagsrapporter till denna rapport. Kunskapsunderlagen ger en fördjupad förståelse av ett antal jämställdhetsproblem samt redovisar och analyserar resultat och effekter av statens styrning och vidtagna åtgärder inom området.

Rapportens kapitel är strukturerade utifrån de sex delmålen. Då jämställdhetsproblem, åtgärder samt resultat och effekter i många fall spänner över flera delmål, utgör denna uppdelning i flera fall en utmaning. Till detta kommer att åtgärder inom vissa politikområden inte enkelt kan sorteras in under ett specifikt delmål. Detta gäller exempelvis försvar och samhällets krisberedskap, migration, miljö- och naturvård inklusive klimat, samhällsplanering, regional utveckling och kommunikationer.

I de analyser där det bedömts som relevant och genomförbart har hänsyn tagits till de globala målen inom ramen för Agenda 2030 samt barn- och hbtqi-perspektiven.

Läsanvisningar

Rapportens struktur utgår från jämställdhetspolitikens mål och delmål och ser ut så här:

- Kapitlet ”En övergripande bild av jämställdhetspolitikens genomförande” beskriver jämställdhetspolitikens genomförande samt resultat av jämställdhetsintegrering inom myndigheter, universitet och högskolor. Kapitlet avhandlar även de delmålsövergripande områdena internationella jämställdhetsåtgärder samt klimat och jämställdhet.
- I de följande sex kapitlen beskrivs och analyseras resultat av åtgärder med koppling till de sex jämställdhetspolitiska delmålen. Alla kapitel inleds med en textruta med sammanfattande iakttagelser och resultat. Sedan följer ett avsnitt om det jämställdhetspolitiska året utifrån respektive delmål. Därefter följer ett antal avsnitt med resultatredovisning inklusive bedömningar och förslag.
- Kapitlet ”Steg framåt och nya utmaningar” presenterar rapportens övergripande resultat och slutsatser.

EN ÖVERGRIPANDE BILD AV JÄMSTÄLLDHETSPOLITIKENS GENOMFÖRANDE

Det jämställdhetspolitiska målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv

Sammanfattande iakttagelser

Kapitlet beskriver och analyserar ekonomiska satsningar och åtgärder inom jämställdhetspolitiken, Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering, jämställdhetsintegrering i myndigheter, universitet och högskolor, internationella jämställdhetsåtgärder samt jämställdhet i den svenska klimatpolitiken.

Fördelade medel till särskilda jämställdhetsåtgärder låg under 2022 på en högre nivå än året innan. Liksom tidigare år tilldelas runt 90 procent av medlen till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

En genomgång visar att under femårsperioden 2018 – 2022 minskade andelen könsuppdelade tabeller och diagram i budgetpropositionen som kommenterats utifrån kön, vilket är en generell trend i Regeringskansliets skrivelser. Under samma period ökade andelen instruktioner till myndigheter som innehåller skrivelser om jämställdhet. Motsatsen gäller däremot myndigheters regleringsbrev.

Under 2022 har 80 procent av myndigheterna i utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM-programmet) uppnått resultat med jämställdhetsintegrering. Några kan även visa att resultaten lett till ett mer jämställt utfall för verksamhetens målgrupp. Arbetet inom satsningen JiM+ har växlats upp och fler myndigheter deltar. Statlig och regional nivå har knutits samman genom att nu även länsstyrelser deltar. Ett fokusområde i JiM+ har varit samhällsskydd och beredskap.

Lärosätena inom programmet jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet (JiHU) har under 2022 tagit fram inriktningar för det fortsatta arbetet. Centrala faktorer som lyfts är hur kvinnors och mäns karriärvägar påverkas av fördelningen av meriterande och icke-meriterande arbetsuppgifter, forskningstid inom tjänsteplanering samt bias i olika rekryterings- och bedömningsprocesser.

Det internationella jämställdhetsarbetet har under 2022 fokuserat på klimat och miljö och historiska framsteg har nåtts genom att jämställdhet konkretiserats i klimatarbetet. Samtidigt ses en stagnering av jämställdhetsarbetet inom EU och försämrade rättigheter för kvinnor och flickor globalt.

En analys av det nationella klimatarbetet visar brister när det gäller jämställdhet. Det finns ett behov av att klimatpolitiken jämställdhetsintegreras.

Ekonomiska satsningar och åtgärder inom jämställdhetspolitiken

Riksdag och regering styr jämställdhetspolitiken genom en rad olika styrmedel. Exempel på sådana är lagar och regler, kunskapsproduktion, informationsspridning, styrning genom organisering samt ekonomisk styrning.⁸ Dessa styrmedel överlappar ofta varandra. Den ekonomiska styrningen av jämställdhetspolitiken sker genom jämställdhetspolitikens anslag inom utgiftsområde 13 i statsbudgeten och omfattar budgetposterna 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, 3:2 Jämställdhetsmyndigheten och 3:3

⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2019b.

Bidrag för kvinnors organisering. Därtill sker styrningen genom jämställdhetsintegrering där åtgärder och anslag inom övriga utgiftsområden bidrar till den jämställdhetspolitiska måluppfyllelsen.

Exempelvis sker satsningar för att bekämpa mäns våld mot kvinnor genom anslag till länsstyrelsernas arbete inom detta område under utgiftsområde 1 Rikets styrelse och genom anslag till de rättsvårdande myndigheterna inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Anslag för satsningarna på kvinnors hälsa och förlossningsvården och stimulansbidrag för äldreområdet sker inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Åtgärder för att öka jämställdheten inom utbildnings- och forskningsområdet återfinns inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Delmål 6, att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är det enda delmålet som omfattas av en långsiktig strategi - den tioåriga nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

En av få åtgärder inom delmål 1, en jämn fördelning av makt och inflytande är anslag 3:3 Bidrag för kvinnors organisering vilket följs upp i kapitlet ”Jämn fördelning av makt och inflytande”.

Särskilda jämställdhetsåtgärder

Anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder uppgick under 2022 till 640 miljoner kronor (A2021/02395). I slutet av året hade 544 miljoner fördelats (A2022/01645) vilket ligger på en högre nivå jämfört med året innan. Liksom tidigare år fördelas runt 90 procent av anslaget till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, men en liten andelsminskning kan observeras för 2022. Uppdrag med koppling till övriga delmål tilldelades mellan 0 och 2 procent av anslaget vardera. En ökning jämfört med föregående år kan ses för det övergripande jämställdhetspolitiska målet samt delmålen om en jämn fördelning av makt och inflytande respektive ekonomisk jämställdhet.

Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet

Liksom andra myndigheter har Regeringskansliet i uppdrag att jämställdhetsintegrera sin verksamhet, ett arbete som enligt nuvarande uppdrag kommer att fortgå till 2025 (A2021/01442; A2021/01549). Budgetprocessen, myndighetsstyrningen, lagstiftningsprocessen samt EU-arbetet och övrigt internationellt arbete är centrala processer för arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. Grundläggande för jämställdhetsintegreringsarbetet är att all individbaserad statistik presenteras, analyseras och kommenteras utifrån kön. SCB har i uppdrag att årligen följa upp Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering (A2021/01604).

I en jämförelse av SCB:s uppföljningar från 2018 och 2022 framkommer att i 2018 års budgetproposition hade 71 procent av samtliga tabeller och diagram kön som övergripande indelningsgrund och var kommenterade utifrån kön. År 2022 hade andelen sjunkit till 66 procent.⁹ Även när det gäller övriga skrivelser ses en generell minskning av könsuppdelad statistik som kommenterats utifrån kön.

Gällande myndighetsstyrningen hade 47 procent av alla myndigheter med instruktioner skrivningar om jämställdhet under 2018. 2022 hade denna siffra ökat till

---

⁹ Statistikmyndigheten SCB 2018; 2022b.

57 procent. För regleringsbrev gick utvecklingen åt motsatt håll. År 2018 hade 68 procent av regleringsbrev skrivningar om jämställdhet och 2022 hade denna siffra sjunkit till 56 procent. Andelen myndigheter med mål om jämställdhet i regleringsbrev hade ökat, men andelen med jämställdhetsuppdrag och återrapporteringskrav hade minskat.

Även skrivningar om jämställdhet hade enligt SCB:s uppföljningar minskat i majoriteten av regeringens skrivelser. Exempelvis gäller detta de kommittédirektiv där skrivningar om jämställdhet bedömts som relevanta, tilläggsdirektiv, skrivelser samt departementsskrivelser. Utvecklingen hade gått i motsatt riktning när det gäller propositioner, statens offentliga utredningar och fakta PM där skrivningar om jämställdhet ökat. Sammanfattningsvis visar jämförelsen mellan 2018 och 2022 att andelen skrivningar om jämställdhet samt könsuppdelad statistik som kommenterats utifrån kön minskat i regeringens skrivelser och att myndighetsstyrningen gått mot en ökad målstyrning.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter, universitet och högskolor

Utvecklingsprogrammen för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet (JiHU) syftar till att stärka myndigheters och lärosätenas arbete med jämställdhetsintegrering så att verksamheten bättre bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsmyndigheten har sedan 2018 i uppdrag att stödja deltagande myndigheter, högskolor och universitet i detta arbete.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter, JiM

Nuvarande programperiod för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) sträcker sig till 2025. 54 myndigheter har ett pågående arbete med jämställdhet utifrån framtagna inriktningar och målsättningar. JiM-uppdraget bidrar till att myndigheterna prioriterar arbetet och 80 procent av myndigheterna uppger att de nått resultat i sitt arbete under 2022.¹⁰ En analys av ett urval av myndigheterna visar på resultat som knyter an till myndigheternas kärnverksamhet. Resultaten kan framför allt kategoriseras som prestationer, i enlighet med Ekonomistyrningsverkets verksamhetslogik, exempelvis framtagna metodstöd, förändrade arbetsätt och publicerade kunskapsunderlag. Några myndigheter kan visa på resultat som lett till effekter för verksamhetens målgrupp, vilka i förlängningen kan antas bidra till att de jämställdhetspolitiska målen uppnås. Exempelvis gäller detta Arbetsförmedlingens arbete med att ökat andelen kvinnor som får beslut om nystartsjobb.

Delredovisningen visar på generellt goda förutsättningar att nå resultat för flertalet myndigheter. Förutsättningarna skiljer sig dock åt mellan myndigheter och mellan departement. Alla myndigheter uppger att de omsätter sina inriktningar och målsättningar i praktiskt arbete. En tredjedel av myndigheterna uppger att omsättningen sker i relativt låg grad. För att fler myndigheter ska omsätta sina inriktningar i praktiken på ett sätt som leder till långsiktigt hållbara resultat och effekter i samhället krävs efterfrågan av resultat och effekter i hela styrkedjan i kombination med internt och externt stöd.

---

¹⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2023d.

För att arbetet med jämställdhetsintegrering ska få större effekt kopplat till komplexa samhällsutmaningar behövs ökad samverkan mellan myndigheter och andra aktörer för att lösa gemensamma jämställdhetsproblem. Exempelvis framstår samverkan kring könssegregerad utbildning och arbetsmarknad som ett utvecklingsområde. Den samverkan som idag sker med utgångspunkt i konkreta problem är ofta uppdragsstyrd, vilket tyder på att riktade regeringsuppdrag kan bidra till att myndigheterna prioriterar samverkan med utgångspunkt i jämställdhetsproblem.

Jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter ger resultat

JiM+ är en fördjupad stödinsats inom JiM-programmet som utvecklades under 2020 av Jämställdhetsmyndigheten i samverkan med andra myndigheter. JiM+ genomfördes för första gången 2021 och innefattade 13 myndigheter i tre grupper. 2022 fick Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att fortsätta utveckla JiM+ och inkludera fler myndigheter i stödet. Konceptet bygger på fördjupat erfarenhetsutbyte mellan myndigheter med liknande kärnverksamhet och syftar till att stärka ledningsförankring och systematik i arbetet med jämställdhetsintegrering.¹¹ Jämställdhetsmyndigheten bedömer att arbetet inom ramen för JiM+ har fungerat väl under 2022. Deltagande myndigheter har erhållit kunskaper om aktuella utmaningar och fokus på intersektionella analyser har stärkts. Här har samverkan med SCB varit ett stöd. Under året har nationell och regional nivå knutits samman genom att länsstyrelser inkluderats i arbetet. Länsstyrelserna har tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap fokuserat på området samhällsskydd och beredskap och hur man kan säkerställa att kvinnor och män får sina behov tillgodosedda i händelse av kris. JiM+ stärker hela JiM-programmet genom att den kunskap som utvecklas sedan omvandlas till stöd för JiM-programmet genom vägledning, utbildning och processtöd.

Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet fokuserar på karriärvägar

Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet (JiHU) inleddes år 2016. För 2022 fick lärosätena i uppdrag att ta fram inriktningar för det fortsatta arbetet. I inriktningarna lyfts centrala faktorer som påverkar kvinnors och mäns karriärvägar, exempelvis fördelningen av meriterande och icke-meriterande arbetsuppgifter, forskningstid inom tjänsteplanering samt bias i olika rekryterings- och bedömningsprocesser.¹² Det fleråriga uppdrag som lärosätena har åren 2022 - 2025 bedöms ha stor betydelse för möjligheterna att prioritera och resursätta arbetet med jämställdhetsintegrering. JiM-programmet har en positiv påverkan på utvecklingen inom JiHU genom att kärnverksamheter kvalitetssäkras. Exempelvis gäller det jämställdhetsparperspektivet i Universitetskanslersämbetets systematiska kvalitetsgranskningar. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att fortsatta behov inom JiHU bland annat är att utforma och utveckla hela styrkedjan, med fokus på uppföljning av resultat och effekter, genom bland annat tydliga mål och uppföljningsindikatorer. Dessutom behöver en systematisk samverkan mellan lärosätena utvecklas kring bland annat könssegregerade utbildningsval

---

¹¹ Jämställdhetsmyndigheten 2023c.

¹² Jämställdhetsmyndigheten 2023b.

och hur dessa bidrar till en könssegregerad arbetsmarknad samt arbetet för att omhänderta och motverka sexuella trakasserier.

Det internationella jämställdhetsarbetet under 2022 fokuserade på klimat och miljö¹³

År 2022 avstannade jämställdhetsutvecklingen inom EU:s medlemsländer, enligt Europeiska jämställdhetsinstitutets (EIGE) Gender Equality Index.¹⁴ Sverige höll dock kvar sin ledande position. Samtidigt försämrades flickors och kvinnors rättigheter på flera områden globalt.¹⁵

Under 2022 deltog Sverige i FN:s Högnivåpolitiska forum för hållbar utveckling (HLPF) för Agenda 2030 där bland annat mål 5 om jämställdhet togs upp, vars måloppfyllelse är en förutsättning för att övriga mål i agendan ska nås. Hittills har inget land i världen nått jämställdhetsmålet och inget tyder på att något land kommer att lyckas till 2030. HLPF tog även upp det rådande motståndet mot jämställdhet och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Det globala bakslaget för jämställdheten kännetecknas nu inte bara av att rättigheter förvägras, utan även att rättigheter dras tillbaka.¹⁶

I FN:s högnivåmöte Commission on the Status of Women (CSW) var huvudtemat för 2022 års sammankomst klimatförändringar och jämställdhet. De framförhandlade slutsatserna kan beskrivas som historiska. För första gången antog CSW rekommendationer med ett jämställdhetsperspektiv på klimatförändringarna, vilka även konkretiserar överenskommelser från FN:s klimattoppmöten i Paris och Glasgow till mer tydliga jämställdhetsåtaganden.

Vid CSW-mötet undertecknade Nordiska ministerrådet ett åtagande gällande jämställdhet och klimat, där de nordiska länderna förband sig att utveckla både kunskap och åtgärder på området. Exempelvis ska länderna ta fram fakta om hur kvinnors och mäns konsumtionsmönster och koldioxidutsläpp skiljer sig åt samt vilka konsekvenser detta får för klimatet. Åtagandet lyfter även vikten av att den gröna omställningen inte ska öka könsklyftorna på arbetsmarknaden. Det finns en risk att omställningen fokuserar på män och traditionellt manliga yrken medan kvinnor och traditionellt kvinnliga yrkesgrupper inte omfattas.

Under 2022 medverkade Jämställdhetsmyndigheten i två arbetsgrupper som tog fram kunskapsunderlag inom ramen för EU-kommissionens generaldirektorat för rättsliga frågor (DG JUST). Underlagen innehåller rekommendationer för lagstiftning och policy riktade till både EU och medlemsstaterna. Det ena kunskapsunderlaget behandlar sambandet mellan jämställdhet och klimatförändringar. Det omfattar behovet av att främja politisk samstämmighet och delaktighet, stärkandet av jämställd klimatfinansiering samt kvinnors tillgång till teknologi och delaktighet i den gröna omställningen.¹⁷

---

¹³ Detta avsnitt är avgränsat till att i huvudsak beskriva internationella åtgärder inom området jämställdhet, klimat och miljö. Även andra åtgärder har vidtagits inom ramen för det internationella jämställdhetsarbetet.

¹⁴ EIGE 2022.

¹⁵ UN Women 2022; United Nations 2022.

¹⁶ European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights 2021.

¹⁷ European Union 2022a.

Det andra lyfter vikten av jämställdhetsbudgetering¹⁸ som ett verktyg för att stärka utformning, genomförande och uppföljning av de nationella planerna för återhämtning och motståndskraft inom ramen för EU:s finansieringsinstrument.¹⁹

Den svenska klimatpolitiken behöver jämställdhetsintegreras

Klimatförändringarna och klimatpolitiken påverkar kvinnor och män på olika sätt.²⁰ I en forskningsöversikt från Nordisk information för kunskap om kön (NIKK) framkommer att kvinnor och män bidrar till klimatutsläppen på olika sätt och i olika grad.²¹ Men även omställningsarbetet har tydliga jämställdhetsdimensioner. Nordiska ministerrådet konstaterar i rapporten ”How climate policies impact gender equality and vice versa in the Nordic countries” att de nya lösningarna, jobben och investeringarna som efterfrågas för övergången till ett koldioxidsnålt samhälle riskerar att gynna män.²² Samtidigt finns risk att ombärliga perspektiv och kompetenser hos gruppen kvinnor förbises. Kvinnor visar jämförelsevis större intresse för hållbar utveckling, klimat och miljö.

Enligt Parisavtalet har Sverige förbundit sig att till år 2045 uppnå klimatneutralitet och därefter uppnå ”negativa utsläpp” genom att mer koldioxid binds in än vad som släpps ut. Jämställdhet ska enligt avtalet vara ett tvärgående perspektiv i omställningsarbetet och finnas med i analys, beredning, underlag och utvärdering.²³ Var fjärde år ska regeringen enligt klimatlagen (2017:720) ta fram en ny klimatpolitisk handlingsplan som beskriver regeringens åtgärder och åtaganden för att klimatmålen ska nås. Nordiska ministerrådet konstaterar i sin rapport att Sveriges nuvarande klimatpolitiska handlingsplan saknar jämställdhetsanalyser i linje med Parisavtalet och strategin jämställdhetsintegrering.

För att få underlag till den kommande klimatpolitiska handlingsplanen gav den dåvarande regeringen år 2021 tre statliga myndigheter parallella uppdrag. Länsstyrelsen i Uppsala län fick i uppdrag att ta fram underlag om den lokala och regionala klimatomställningen²⁴. Trafikanalys fick i uppdrag att ta fram underlag om transporternas klimatomställning²⁵ och Tillväxtanalys om näringslivets klimatomställning²⁶. I direktiven framgick att jämställdhet skulle beaktas i underlagens överväganden. Jämställdhetsmyndigheten har gått igenom underlagen och kan konstatera att det finns jämställdhets-skrivningar kring några områden i två av underlagen (tillgång till trygga och säkra transporter även utan bil och förslag om genomlysning av lagstiftningen kring

---

¹⁸ Jämställdhetsbudgetering är tillämpningen av principen om jämställdhetsintegrering i budgetprocessen. Detta innebär en utvärdering av budgetpolitikens jämställdhetseffekter och en integrering av jämställdhetsperspektivet på alla nivåer i budgetprocessen, samt en förändring av inkomster och utgifter för att främja jämställdheten (Europarådet 2005).

¹⁹ European Union 2022b.

²⁰ Nordiska ministerrådet 2022.

²¹ NIKK (Nordisk information om kunskap om kön) & Nationella sekretariatet för genusforskning Göteborgs universitet 2022.

²² Nordiska ministerrådet 2022.

²³ Prop. 2016/17:16.

²⁴ Länsstyrelsen i Uppsala län 2022.

²⁵ Infrastrukturdepartementet 2021.

²⁶ Miljödepartementet m.fl. 2021.

distansarbete), men att underlagen i stort saknar analyser om hur jämställdheten påverkas av den genomgripande samhällsomvandlingen som klimatomställningen innebär.²⁷ Därmed finns det en bristfällig jämställdhetsanalys i de dokument som bildar underlag för den kommande klimatpolitiska handlingsplanen.

Nordiska ministerrådet konstaterar att effekterna på jämställdhet måste beaktas inom klimatpolitiken för att säkerställa en effektiv och rättvis övergång till ett koldioxidsnålt Norden.²⁸ Könrelaterade normer och mönster styr beslutsfattande, sysselsättning, planering och produktion samt konsumtion och vardagslivets aktiviteter. Män utgör majoriteten inom de så kallade STEM-utbildningarna²⁹ och dominerar följaktligen sektorerna i den nya gröna ekonomin – energi, transport, jordbruk och byggande. Denna dominans påverkar hur klimatarbetet utformas och det finns risk för att omställningen genomförs utifrån en maskulin norm.³⁰ Inom ramen för Jämställdhetsmyndighetens stödinsatser till klimatnära myndigheter inom JiM-programmet har myndigheterna i sina inriktningar beskrivit utmaningar i relation till jämställdhetsarbetet och inriktningar för arbetet framåt. Underlagen vittnar om att flera myndigheter med stor betydelse för omställningsarbetet saknar ett systematiskt jämställdhetsperspektiv i relation till den verksamhet de bedriver. Exempelvis saknas ett jämställdhetsperspektiv i kunskapsproduktion och uppföljningssystem och individbaserad statistik är inte könsuppdelad.

Genom flera stora och parallella investeringar inom den tunga industrin har norra Sverige fått en ledande position i klimatomställningen. De kommande åren har investeringar på över 1 100 miljarder kronor prognostiserats vilka beräknas leda till cirka 20 000 nya arbetstillfällen. Denna industriella revolution kan leda till en befolkningsökning på 100 000 personer under en femtonårsperiod. Omställningen involverar en lång rad aktörer och intressenter och kommer få en direkt påverkan på den regionala utvecklingen och de lokala samhällena.³¹ Ett viktigt verktyg för regional tillväxt och utveckling är de regionala utvecklingsstrategierna (RUS) som ska innehålla integrerade jämställdhetsanalyser och könsuppdelad statistik. Både NIKK och Jämställdhetsmyndigheten har tidigare visat att det finns generella brister i de regionala utvecklingsstrategierna i detta avseende.³²

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att den nationella klimatpolitiken har ett bristande jämställdhetsperspektiv. Området behöver jämställdhetsintegreras för att bidra till målen för jämställdhetspolitiken. För att få genomslag i arbetet är det angeläget att stärka jämställdhetsperspektivet i Sveriges klimatpolitiska handlingsplan, i myndigheternas och regionernas omställningsarbete samt i övriga delar av klimatpolitiken.

---

²⁷ Länsstyrelsen i Uppsala län 2022; Tillväxtanalys 2022; Trafikanalys 2022.

²⁸ Nordiska ministerrådet 2022.

²⁹ STEM står för Science, Technology, Engineering and Mathematics.

³⁰ Nordiska ministerrådet 2022.

³¹ Näringsdepartementet 2022.

³² Jämställdhetsmyndigheten 2022d; NIKK (Nordisk information om kunskap om kön) 2020.

JÄMN FÖRDELNING AV MAK T OCH INFLYTANDE

Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

Sammanfattande iakttagelser

Kapitlet beskrivs och analyseras jämställdhetsutfalet av valresultatet 2022, förtroendevalda kvinnor och mäns olika villkor och utsatthet för hot och hat, representationen i näringslivet samt bidrag till kvinnors organisering.

Könsfördelningen i Sveriges folkvalda församlingar är i stort sett oförändrad sedan tidigare. Efter valet 2022 är det fortsatt en jämn fördelning av kvinnor och män i riksdagen och i regionernas fullmäktige. Även i kommunfullmäktige är den sammantagna andelen kvinnor och män jämställd men det är stora skillnader mellan kommunerna. Enligt valundersökningen (VALU), där väljare vid vallokalen får svara hur de röstat, är skillnaden mellan hur kvinnor och män i valet 2022 större än någonsin och könsskillnaderna är störst bland de yngsta väljarna. Valrörelsen präglades av ett stort fokus på traditionella maskulina intresseområden så som lag och ordning, migration och energi.

Under valet 2022 blev det allt tydligare att politikernas kommunikation med väljarna i allt högre grad sker via sociala medier. Samtidigt kan vi se att hat och hot på i dessa kanaler har blivit vanligare. Kvinnliga och manliga politiker drabbas ungefär i lika hög omfattning men studier visar att dessa grupper delvis utsätts för olika typer av kränkningar, vilket gör att kvinnor är särskilt utsatta. Näthatet får konsekvenser på individ-, grupp- och samhällsnivå. Kvinnors sämre villkor och större utsatthet inom politiken behöver lyftas i åtgärder för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Hot och hat liksom unga kvinnors avhopp från politiken behöver följas upp.

Jämställdheten inom näringslivet har stagnerat. Detta och de nya EU-direktiven om könskvotering till bolagsstyrelser behöver följas upp.

Statsbidraget till kvinnors organisering har nästan fördubblats, från 28 miljoner till 48 miljoner.

Det jämställdhetspolitiska året

Få åtgärder är riktade mot delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande. Statsbidrag till kvinnors organisering är ett av regeringens prioriterade områden. Regeringen har fortsatt målsättningen om jämn könsfördelning för statsförvaltningens ledande positioner. Valet 2022 ledde till att könsfördelningen i Sveriges folkvalda församlingar förblev i stort sett oförändrad, men det är fortfarande stora skillnader mellan andelen kvinnor och män på kommunal nivå.

Den svenska representativa demokratin bygger på att människor väljer att engagera sig politiskt och ta på sig uppdrag som förtroendevalda i kommuner, regioner och riksdag. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad studie om delaktighet och deltagande i den lokala demokratin. Uppdraget pågår från januari 2022 till november 2024. Under 2022 har flera aktiviteter genomförts tillsammans med kommuner och föreningar, bland annat intervjuer med medborgare och en enkät till förtroendevalda i kommuner samt en gemensam analysdag.

Fortsatt jämnt i riksdagen men ojämn könsfördelning bland yngre och äldre samt stora skillnader på kommunal nivå

Valrörelsen och valet präglade stora delar av året 2022. Valdeltagandet i valet 2022 var 84 procent, en minskning från 87 procent vid valet 2018.³³ Enligt valundersökningen (VALU) från SVT och Göteborgs universitet (GU), där väljare vid vallokalen får svara hur de röstade, var skillnaden mellan hur kvinnor och män röstade i valet 2022 större än man tidigare har kunnat mäta. Könsskillnaderna är störst bland de yngsta väljarna.³⁴ Vidare visar vallokalundersökningen att valrörelsen 2022 dominerades av sakfrågor inom områdena lag och ordning, migration och energi, vilket är områden som män traditionellt prioriterar.³⁵ Dessutom visar undersökningen att kvinnor prioriterar välfärdsfrågor i högre grad, är mer positiva till att minska inkomstskillnader och mer negativt inställda till att minska den offentliga sektorn i jämförelse med män. Män är mer benägna att vilja sänka skatter och minska den offentliga sektorn. Kvinnor är också mer positiva till ett mångkulturellt samhälle, jämställdhet och miljö.³⁶

Könsfördelningen i Sveriges folkvalda församlingar är i stort sett oförändrad efter valen 2022. 46 procent av kandidaterna som valdes in i riksdagen var kvinnor och i kommunfullmäktige var andelen 43 procent, vilket är samma som efter valet 2018. I regionfullmäktige ökade andelen kvinnor från 48 till 49 procent.³⁷ Skillnaderna mellan partierna när det gäller andelen kvinnor i partigrupperna i riksdagen har ökat efter valet 2022. Vänsterpartiet och Miljöpartiet har en hög andel kvinnliga politiker (71 respektive 67 procent) medan Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har en hög andel manliga politiker (74 respektive 68 procent). I regionfullmäktige har Vänsterpartiet och Miljöpartiet en hög andel kvinnor (63 respektive 61 procent). Sverigedemokraterna har en hög andel män (65 procent män).³⁸

I kommunfullmäktige har Sverigedemokraterna en betydligt lägre andel kvinnor än de andra partierna. De så kallade övriga partierna, ofta med en lokal förankring, hade sammantaget en lägre andel kvinnor bland de kandidater som valdes in i fullmäktige. Vänsterpartiet och Miljöpartiet hade även på lokal nivå en högre andel kvinnor än män, även om andelen ligger betydligt närmare 50 procent än på riks- och regionnivå. Det är stor skillnad på hur stor andel kvinnor och män som väljs in i olika kommunfullmäktige. Högst andel kvinnor valdes in i Lekeberg med 64 procent. Lägst andel kvinnor valdes in i Gnosjö med 26 procent. Efter valet hade 98 kommuner en kommunfullmäktigeförsamling som bestod av 60 procent män eller mer. 35 kommuner hade en

---

³³ Valmyndigheten 2023.

³⁴ SVT/VALU 2022, se även Oscarson & Ahlbom 2021. Att kvinnor röstar mer till vänster förknippas vanligen med processer som modernisering, sekularisering, höjd utbildningsnivå och kvinnors ökade arbetsmarknadsdeltagande. I många länder har partier till vänster stått för högre prioriteringar av en utbyggd välfärdssektor där satsningar på områden som offentligt finansierad barnomsorg och äldreomsorg underlättat en kombination av yrkesarbete och familj för framför allt kvinnor Iversen & Rosenbluth 2006.

³⁵ Se även Bolin (red) m.fl. 2022.

³⁶ SVT/VALU 2022.

³⁷ Statistikmyndigheten SCB 2023d.

³⁸ Statistikmyndigheten SCB 2023d.

övervikt av kvinnor i fullmäktige, men bara Lekeberg hade en andel kvinnor som översteg 60 procent.³⁹

Möjlighet att delta i demokratiska processer som förtroendevald ser olika ut för kvinnor och män

Utgångspunkten för den svenska representativa demokratin är att människor väljer att engagera sig politiskt och ta på sig uppdrag som förtroendevalda i kommuner, regioner och riksdag. En jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män är i grunden en fråga om demokrati och rättvisa. Att undersöka kvinnors och mäns möjlighet att delta som förtroendevalda närmare bedöms därför som relevant och behöver bevakas. Åtgärder behöver också riktas mot förutsättningarna för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Representationen av kvinnor på poster som kommunstyrelsens ordförande respektive regionstyrelsens ordförande har gått ner. Likaså hoppar unga kvinnliga politiker av i högre utsträckning än unga män. Om det finns ett samband mellan hot och hat och (främst) unga kvinnors avhopp från politiken är fortfarande outforskat och behöver följas upp.

Jämställdhetsmyndigheten har tidigare lyft fram att det krävs nytt politiskt fokus på frågan om kvinnors representation och politikens villkor. Myndigheten bedömer att det är ett område som behöver belysas och analyseras ytterligare. Sverige tappar mark internationellt när det gäller kvinnors andel av de valda i det nationella parlamentet och utvecklingen har i stort sett stagnerat på kommunal nivå sedan mitten av 1990-talet. Samtidigt visar forskning att möjligheten att delta i demokratiska processer skiljer sig åt mellan förtroendevalda kvinnor och män. Sociala medier har blivit en viktig, kanske den viktigaste, kanalen till väljarna och det hårda klimat politiker vittnar om har lett till att skillnaderna för kvinnor och mäns deltagande ökat ytterligare.

Hot och hat mot förtroendevalda

Studier visar att de personer som deltar i det demokratiska offentliga samtalet är särskilt utsatta för hat, hot och andra kränkningar på nätet. Hot och våld mot politiker är ett allvarligt och växande problem och studier visar att kvinnor är särskilt utsatta. Jämställdhetsmyndigheten har därför beställt en underlagsrapport som belyser just detta. Politiker är idag i allt högre grad beroende av digitala plattformar som kommunikationsmedel. Många förtroendevalda vittnar om ett hårt samtals- och debattklimat i sociala medier men också om en utsatthet som leder till anpassning och självcensur. Det finns också en risk för att självcensur begränsar politikernas handlingsutrymme.⁴⁰ En central fråga för forskning om hur digitaliseringen har påverkat politisk representation från ett jämställdhetsperspektiv är huruvida manliga och kvinnliga politiker utsätts för nätbaserat hat och trakasserier i olika stor utsträckning. Detta är en viktig fråga, menar Holm i underlagsrapporten till denna rapport, då det finns en risk att de som utsätts för nätbaserade kränkningar väljer att dra sig tillbaka från politiken eller från vissa politiska frågor och plattformar.⁴¹

---

³⁹ Statistikmyndigheten SCB 2023a.

⁴⁰ Holm 2023.

⁴¹ Holm 2023.

Flera studier pekar mot att näthat drabbar kvinnor och män i ungefär lika stor utsträckning. Flera studier visar dock att kvinnor och män delvis utsätts för olika typer av kränkningar. Studier visar också att män står bakom den största delen av näthatet. Män utsätts för mer traditionella former av brott, till exempel hot och påhopp som gäller deras yrke och kompetens. Kvinnor utsätts för betydligt större inslag av sexuella och sexistiska kränkningar.⁴² Det finns vissa studier som tyder på att kvinnor i offentligheten utsätts i upp till dubbelt så stor utsträckning som män. Personer som representerar etniska minoriteter utsätts ofta för negativa kommentarer kopplade till kön, kropp, hudfärg, etnicitet och religion. En nordisk studie av hot och hat på nätet utifrån ett jämställdhetsperspektiv visar att vissa ämnen väcker mer hat än andra, så som flyktningpolitik och integration, jämställdhet, feminism samt religion.⁴³

Unga kvinnor är underrepresenterade i politiska församlingar, utgör den grupp som är mest utsatt för sexuella trakasserier och står för många av avhoppet från politiska uppdrag. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att insatser för att stärka unga kvinnors förutsättningar till demokratiskt inflytande är särskilt motiverade.⁴⁴

I Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport ”Politikernas trygghetsundersökning 2019” uppger en större andel kvinnor än män att de påverkas mer av utsattheten och oron för att utsättas, och att den vanligaste konsekvensen är att de har undvikit att engagera eller uttala sig i en specifik fråga.⁴⁵ SNS rapport ”Betalar kvinnor ett högre pris för makten? Hot och våld mot svenska politiker” som publicerades 2022 visar också att kvinnliga politiker drabbas mer och hårdare än män.⁴⁶ Studien visar att kvinnor i politiken utsätts för mer våld än män och detta gäller främst de som är synligast och innehar högre positioner. En annan studie, baserad på 6758 enkätsvar från kommunpolitiker i Sverige, visar att 20 procent utsätts för våld, bland nämndordförande utsätts 10 procenten fler. Bland kommunstyrelseordföranden utsätts 60 procent för våld varje år. Kvinnliga politiker utsätts även för grövre former av kränkningar än manliga politiker. Trakasserier mot kvinnor är oftare personliga och kopplade till deras identitet som kvinnor. Män blir oftare trakasserade för sina politiska åsikter eller sitt utövande av uppdrag. En konsekvens är att kvinnor i politiken begränsas och tystas.⁴⁷

Uppgifterna bekräftas av Sveriges kommuner och regioners (SKR) rapport ”Kvinnor och män i politiken”. Resultaten av denna studie visar att det finns en ökad risk för vissa grupper av förtroendevalda att utsättas för hot och hat och att utsattheten har påverkan i deras demokratiska uppdrag. Unga kvinnor och ledande förtroendevalda, så som ordförande och vice ordförande, har högre risk att utsättas för hot, hat och våld. Intervjustudien som SKR gjorde visar att hot och hat får konsekvenser som innebär att utsatta förtroendevalda allvarligt överväger om de ska fortsätta med sitt demokratiska uppdrag.⁴⁸ En studie gjord vid Uppsala universitet om trakasserier på nätet mot

---

⁴² Fernquist m.fl. 2020.

⁴³ Bladini 2017.

⁴⁴ Jämställdhetsmyndigheten 2021b.

⁴⁵ Brottsförebyggande rådet (BRÅ) 2019.

⁴⁶ Håkansson 2022.

⁴⁷ Håkansson 2022.

⁴⁸ Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2020.

svenska politiker bekräftar att det finns en könsskillnad mellan kvinnor och män. Även den visar på att män trakasseras för sin roll som politiker medan kvinnor trakasseras på grund av sitt kön och mottar sexualiserat och könat hat och hot. Samtidigt visar studien att män inom politiken är något mer benägna att lämna politiken medan kvinnor upplever sitt handlingsutrymme kringskuret i högre utsträckning på grund av trakasserier på nätet.⁴⁹

Frågan om sexuella trakasserier på sociala medier togs även upp i panelen av nordiska ministrar vid CSW, New York, på temat Pushing back the push-back - Nordic solutions to online gender-based violence.⁵⁰ Ministrarna var överens om att det är ett stort och växande problem. Man såg bland annat ett behov av att arbeta gemensamt över de nordiska landgränserna. Det skulle därför vara av vikt att sondera möjligheterna till ett sådant samarbete.

Ökat statsbidrag för kvinnors organisering

Bidrag för kvinnors organisering är en direkt åtgärd för att främja delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande. Anslaget inrättades för att stödja kvinnoorganisationer som aktivt verkar för jämställdhet och kvinnans förbättrade ställning i samhället. I bidragsförordningen⁵¹ från 2005 framgår att syftet är att stödja kvinnors organisering i egna sammanslutningar, främja kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet samt möjliggöra för kvinnor att bevaka sina rättigheter och driva sina krav. Sedan 2018 ansvarar Jämställdhetsmyndigheten för bidragsgivningen. Myndigheten har utifrån förordningen möjlighet att fördela organisations-, etablerings- eller verksamhetsbidrag. Medel till kvinno- och tjejjourer fördelas genom Socialstyrelsen.

Anslagen till kvinnoorganisationer har sedan 2010 uppgått till ca 28 miljoner kronor per år och anslaget till riksdagdagens kvinnoorganisationer har legat på 15 miljoner kronor per år sedan 2008. Då anslagen inte justerats för prisutvecklingen har anslagen minskat i fasta priser sedan 2008 respektive 2010. I budgeten för 2023 föreslår den nya regeringen att bidraget för kvinnors organisering utökas med 20 miljoner kronor till 48 miljoner kronor från och med 2023 för att stärka flickors och kvinnors organisering i utsatta områden.⁵² Jämställdhetsmyndigheten har påtalat behov av en ökning av bidrag för kvinnors organisering sedan 2019. Det ökade anslaget är en positiv utveckling.

I relation till andra organisationsbidrag är den genomsnittliga tilldelningen till kvinnoorganisationer låg, vilket framgår i tabell 1 nedan. För bidragsåret 2022 beviljades 75 kvinnoorganisationer organisations- och etableringsbidrag på sammanlagt drygt 28 miljoner kronor. Detta ger ett genomsnittligt bidrag på 380 000 kronor per organisation, vilket är betydligt lägre än andra organisationers bidrag med liknande syften.

---

⁴⁹ Erikson m.fl. 2021.

⁵⁰ Panelsamtalet går att se i efterhand: <https://www.norden.org/en/event/csw67-pushing-back-push-back-nordic-solutions-online-gender-based-violence>

⁵¹ SFS 2005:1089.

⁵² Prop. 2022/23:1.

Tabell 1. Genomsnittlig bidragssumma per organisation, antal organisationer och totalt belopp, fördelat per bidragsområde, 2022

Typ av organisation	Genomsnitt (Förändring från 2021)	Antal	Totalt
Barn- och ungdomsorganisationer	2 736 841 (+1,1%)	114	311 999 826
Riksdagspartiernas kvinnoorganisationer	1 874 958	8	14 999 660
Antidiskrimineringsverksamhet	1 555 555	18	27 999 990
Hbtq-organisationer	1 255 333 (+1,2%)	9	11 297 999
Etniska organisationer	439 651 (+1,1%)	43	18 904 999
Kvinnorganisationer	380 035 (+1,2%)	75	28 502 624

Källa: Jämställdhetsmyndigheten; Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF); Partibidragsnämnden.

Jämställdhet i näringslivet har stagnerat

Sverige är ett av världens mest jämställda länder men kvinnor är fortsatt underrepresenterade inom yrken med hög lön och höga befattningar inom näringslivet. Enligt SCB:s undersökning av andelen kvinnor i styrelser och ledningar i börsföretag⁵³ från 2020 är 10 procent av styrelseordförandena, 13 procent av de verkställande direktörerna och 36 procent av styrelseledamöterna kvinnor, vilket visar att det inte skett någon ökning de senaste åren.⁵⁴ Utvecklingen av den representativa jämställdheten inom näringslivets toppskikt har därmed stagnerat. De nya EU-direktivet om att minst 40 procent av ledamöterna, exklusive verkställande direktörer, ska utgöras av det underrepresenterade könet senast i juli 2026 i EU:s börsnoterade företag med mer än 250 anställda kommer att leda till en mer jämställd sammansättning av kvinnor och män.⁵⁵

SNS:s forskningsrapport ”Hur påverkas kvinnors ledarskap av gruppens könssammansättning?” visar att könssegregeringen delvis kan bero på att kvinnor påverkas negativt av att arbeta i miljöer med en stor andel män. Rapporten lyfter fram att kvinnors lägre ledarskapsvilja i mansdominerade grupper inte drivs av könsskillnader i kompetens utan att kvinnor i dessa grupper skattar sin relativa prestation lägre och räknar med mindre stöd från övriga gruppmedlemmar. Därmed, menar forskarna, finns ett behov av att bryta existerande strukturer på arbetsmarknaden och mansdominansen i vissa miljöer då dessa kan fungera som en självstärkande process som kvinnor avstår att söka sig till och är benägna att lämna.⁵⁶

En forskningsöversikt av jämställdhetsarbetet i svenskt näringsliv, som Jämställdhetsmyndigheten har beställt, visar att metoderna för jämställdhetsarbete inom arbetsorganisationer har varit desamma de senaste 30 åren. Utbildningsinsatser, ledarutveckling, mentorprogram, nätverk och rekrytering har varit i fokus. Översikten visar också

⁵³ Avser svenska börsnoterade bolag på Stockholmsbörsen (large, mid och small cap).

⁵⁴ Statistikmyndigheten SCB 2022c.

⁵⁵ European Parliament 2022.

⁵⁶ Ranehill & Sanberg 2022.

att dessa har utvecklats och förändrats, och att arbetet i dag har integrerats mer i ordinarie processer kring karriärstöd, ledarutveckling och rekrytering. Även vikten av att arbeta med eller via ledningen är mer uttalad och betydelsen av affärsnytta lyfts fram mer.⁵⁷

Forskningsöversikten tar upp att det har funnits ett uttalat politiskt fokus på den ojämna könsfördelningen på ledande poster i näringslivet de senaste tre decennierna. Jämställdhetslagen, den efterföljande diskrimineringslagen och nationella satsningar på jämställdhet har påverkat arbetsorganisationer. Resultatet av jämställdhetsarbete i näringslivet är alltså både beroende av det arbete som bedrivs i den enskilda organisationen och i det omgivande samhället, till exempel i form av politiska beslut och opinion.⁵⁸

Vidare visar forskningsöversikten att förändringsarbetet har blivit mer professionellt än tidigare. Jämställdhetsarbetare har vuxit fram som en ny profession och arbetsprocesserna och metoderna för förändringsarbetet har formaliserats. Målen i arbetet behöver vara tydliga, realistiska och utmanande för att arbetet ska lyckas.⁵⁹

Novus undersökning ”Chefers syn på inkludering och mångfald” från 2022 visar att 71 procent av cheferna i undersökningen upplevde att arbetsorganisationen bedriver ett aktivt arbete för ökad inkludering och mångfald.⁶⁰ År 2013 svarade 83 procent av cheferna som var tillfrågade att de bedrev ett organiserat jämställdhetsarbete.⁶¹ Samtidigt visar Novus undersökning att 39 procent anger att högsta ledningen i företaget eller organisationen arbetar aktivt med dessa frågor. Vidare anger 30 procent att de upplever att företaget eller organisationen är oförberedd på att arbeta med inkludering och mångfald men 53 procent anger att företaget eller organisationen har specifika mål gällande dessa mål. Novus presenterar också skillnader mellan privat och offentlig sektor, där den offentliga ligger något högre för samtliga listade frågor i enkäten.⁶²

Jämställdhetsmyndighetens bedömning är att utvecklingen inom näringslivet, inklusive de nya EU-direktiven om könskvotering till bolagsstyrelser, behöver följas upp.

---

⁵⁷ Regnö 2023.

⁵⁸ Regnö 2023.

⁵⁹ Regnö 2023.

⁶⁰ Novus 2022.

⁶¹ SOU 2014:80.

⁶² Novus 2022.

EKONOMISK JÄMSTÄLLDHET

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Sammanfattande iakttagelser

Kapitlet beskrivs och analyseras utveckling och resultat av åtgärder i relation till inkomstskillnader, utrikesfödda kvinnors etablering på arbetsmarknaden samt arbetsmiljö och arbetsvillkor inom kvinnodominerade sektorer. Kapitlet innehåller en fördjupande analys om skattepolitikens effekter för jämställdheten, inklusive ett avsnitt om utfall av rutavdraget.

Den ekonomiska nedgången slår hårt mot utsatta grupper där kvinnor dominerar. Ensamstående mödrar och barnfamiljer är särskilt utsatta liksom äldre med låga pensioner där kvinnor utgör majoriteten.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat under lång tid, men under 2021 bröts trenden och lönegapet ökade.

Distansarbetet under coronapandemin var uppskattat av både män och kvinnor, särskilt kvinnor med små barn, och ser ut att fortsätta för vissa grupper även efter pandemin.

Många kunskaphöjande åtgärder inom delmålet har genomförts och redovisats under 2022 och orsaker till ekonomisk ojämställdhet har kartlagts. Det 20 procentiga inkomstgapet mellan kvinnor och män som varat i decennier förklaras av mäns ökande kapitalinkomster samt att skatte- och socialförsäkringssystemets omfördelande roll har minskat. Inkomstgapet mellan kvinnliga och manliga pensionärer består och Sverige har störst pensionsgap i Norden.

Genom att skatter blivit mindre progressiva och skatten på kapital succesivt minskat och momsens ökat har skattebasen förskjutits från män till kvinnor. Skattesystemet är i behov av reformregering och jämställdhetsintegrering. Rutavdraget har lett till ökad ekonomisk jämställdhet.

Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden ökade 2022. Samtidigt får gruppen del av Arbetsförmedlingens insatser i lägre grad än utrikesfödda män och inrikes födda. Kunskapen om utrikesfödda kvinnor långt från arbetsmarknaden har ökat: Deras situation, behov och hinder för att inkluderas på arbetsmarknaden har kartlagts. Det finns behov av en liknande kartläggning avseende utrikes födda kvinnor som befinner sig närmare arbetsmarknaden.

Kvinnodominerade yrken med likvärdiga kvalifikationer som mansdominerade yrken har lägre lön. Insatser behövs för att höja status, löner och arbetsvillkor inom kvinnodominerade yrken. Detta är nödvändigt, inte minst för att bredda rekryteringsbasen inom välfärden.

Det jämställdhetspolitiska året

Under 2022 har effekter av Rysslands fullskaliga militära invasion av Ukraina och efterdyningar av coronapandemin slagit hårt mot samhällsekonomin och lett till ökade levnadsomkostnader på grund av ökande inflation och höjda räntor samt stigande el-, drivmedels- och matkostnader. De ekonomiska utmaningarna drabbar stora grupper i samhället, men individer med de lägsta inkomsterna drabbas hårdare än andra. Kvinnor utgör en majoritet bland gruppen med lägst inkomster. Utan tillräckligt stöd till dessa redan utsatta grupper, kommer deras situationen att förvärras.

Försäkringskassan visar att den ekonomiska utsattheten har ökat för ensamstående föräldrar och främst för ensamstående mödrar.⁶³ Därtill har den ekonomiska utsattheten ökat för familjer med många barn och familjer med utländsk bakgrund. Familjestödets⁶⁴ omfördelande effekt har minskat kontinuerligt sedan 1990, vilket framför allt drabbar barnfamiljer med låg ekonomisk standard.⁶⁵ De senaste 20 åren har barnhus-håll med låg ekonomisk standard fördubblats och utvecklingen accentuerades under coronapandemin. Erfarenheter pekar på att gruppen ensamstående kvinnor med barn, funktionsnedsatta kvinnor och andra grupper med små ekonomiska marginaler är mer känsliga än andra under lågkonjunkturer.⁶⁶ Detta gäller även personer med låga pensioner där gruppen kvinnor är i majoritet. För denna grupp har den ekonomiska utsattheten förvärrats under 2022. Bland kvinnor som är 80 år eller äldre har 35 procent låg ekonomisk standard, motsvarande siffra för män är knappt 20 procent.⁶⁷

Till följd av coronapandemin förlorade kvinnor mer i inkomster jämfört med män och de största inkomstsänkningarna fanns bland kvinnor med de lägsta inkomsterna.⁶⁸ Samtidigt gynnade de stödinsatser som riktades till företag och organisationer främst män. Män utgjorde exempelvis 63 procent av de 600 000 anställda som beviljades korttidsarbete. Delvis vägdes den ojämna fördelningen av krisstöd till företag och organisationer upp av de utökade stöden till individer inom socialförsäkringen.⁶⁹ En stor del av stöden har inte varit möjliga att följa upp utifrån ett jämställdhetsperspektiv då det saknas könsuppdelade underlag. I förra årets resultatrapport menade Jämställdhetsmyndigheten att regeringen bör införa åtgärder för att öka transparensen i de bidrag och stöd som fördelas.⁷⁰ Denna bedömning gäller även nuvarande situation.

En annan utsatt grupp är de ukrainska flyktingarna. Under 2022 tog Sverige emot närmare 50 000 flyktingar från Ukraina, varav majoriteten var kvinnor och barn. Flyktingarnas utsatta ekonomiska situation i kombination med en försörjningsbörda gentemot familj i Sverige och anhöriga i Ukraina ökar risken för att individer utnyttjas i prostitution och människohandel. Utöver detta syns också arbetskraftsexploatering där branscher som grön näring, städ och bärplock dominerar.⁷¹

Fortsatt distansarbete efter coronapandemin

Under coronapandemin arbetade många arbetstagare hemifrån för att minska smittspridningen. Efter pandemin har denna distansarbetstrend fortsatt.⁷² I Myndigheten för arbetsmiljökunskaps (Mynak) kunskapsöversikt om arbetsmiljön före och under coronapandemin har kvinnor och mäns villkor särskilt beaktats.⁷³ Helhetsbilden är att

---

⁶³ Försäkringskassan 2022a.

⁶⁴ Familjestöden inkluderar socialförsäkringar, generella bidrag och behovsprövade bidrag.

⁶⁵ Låg ekonomisk standard innebär att hushållets inkomster är lägre än dess grundläggande utgifter.

⁶⁶ Försäkringskassan 2022a; Jämställdhetsmyndigheten 2019a; Myndigheten för delaktighet 2019.

⁶⁷ Pensionsmyndigheten 2022.

⁶⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2022b; SOU 2022:4.

⁶⁹ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

⁷⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2022a.

⁷¹ Jämställdhetsmyndigheten 2022k.

⁷² Ekonomistyrningsverket (ESV) 2022.

⁷³ Myndigheten för arbetsmiljökunskap 2022.

distansarbete i hemmet för majoriteten – och ibland en stor majoritet – har bidragit till högre arbetstillfredsställelse, att det är lättare att förena arbetskrav och familjekrav samt att man upplever sig vara mer produktiv och effektiv. De svenska studierna i kunskapsöversikten visar genomgående att föräldrar med barn har varit positiva till distansarbete, och särskilt gäller detta kvinnorna. Kvinnor rapporterade dock en högre arbetsbelastning vid hemarbete jämfört med arbete på arbetsplatsen före pandemin. Trots detta ville totalt nästan 70 procent, varav en något större andel kvinnor än män, gärna fortsätta arbeta på distans några dagar i veckan. Andelen var ännu högre i gruppen med små barn. Tolkningen av detta kan enligt Mynak vara att en förbättrad balans mellan arbete och privatliv inklusive sparad restid till och från arbetet väger tyngre än den högre arbetsbelastningen.

Mynak bedömer att distansarbetstrenden kommer att fortsätta och menar att det finns behov av kunskap och forskning kring bland annat vilka typer av arbetsuppgifter som är lämpliga respektive mindre lämpliga att utföra på distans samt vilka hinder eller fördelar det finns vid arbete i hemmet respektive på arbetsplatsen. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare uppmärksammat att distansarbete potentiellt kan skapa nya jämlikhets- och jämställdhetsproblem och betonar vikten av att ny kunskap inkluderar ett tydligt jämställdhetsperspektiv.⁷⁴ Möjligheten för fler yrkesgrupper att arbeta på distans bör ses över. Exempelvis har kvinnodominerade yrken som sjuksköterskor och barnmorskor fått ett allt större ansvar för administrativa uppgifter. Uppgifter som bör lämpa sig väl för distansarbete.

Många kunskapshöjande åtgärder inom delmålet har rapporterats

Under 2022 har ett större antal kunskapshöjande uppdrag inom delmålet eller med nära koppling till delmålet rapporterats. Kommissionen för jämställda livsinkomster har lämnat sitt slutbetänkande och Jämställdhetsmyndigheten har genomfört en fördjupad uppföljning av delmål 2. Därutöver har Jämställdhetsmyndigheten tagit fram en kunskaps- och sammanställning om könsskillnader i utbildningsval samt uppdragits att ta fram en analys av den könssegregerade arbetsmarknaden inom välfärdsyrken där det även ingår att ta fram förslag för att motverka könsbundna studie- och yrkesval för att bredda rekryteringsbasen för välfärden. Jämställdhetsmyndigheten har även publicerat en rapport om behovet av mer samverkan mellan myndigheter och andra aktörer för att underlätta utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden.⁷⁵ Under 2022 fick Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att genomföra en kvalitativ studie om utrikes födda kvinnors situation i relation till arbetsmarknaden. Utöver detta har även andra organisationer tagit fram kunskapshöjande rapporter där ekonomisk jämställdhet adresseras.

Det 20 procentiga inkomstgapet mellan kvinnor och män är oförändrat sedan två decennier

Kommissionen för jämställda livsinkomster fick av den tidigare regeringen i uppdrag att lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. I kommissionens slutbetänkande ”Minska gapet – åtgärder för

---

⁷⁴ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

⁷⁵ Jämställdhetsmyndigheten 2022g.

jämställda livsinkomster” framkommer att det finns ett miljongap i livsinkomster mellan kvinnor och män som varit relativt oförändrat sedan 1995.⁷⁶ Jämställdhetsmyndigheten beskriver i sin fördjupade uppföljning av delmål 2 att det finns ett gap i nettosinkomster på omkring 20 procent mellan kvinnor och män i åldrarna 20–64 år. Detta inkomstgap har i princip varit oförändrat de senaste 20 åren och mätt i kronor har skillnaden mellan kvinnor och mäns genomsnittliga inkomster till och med ökat. När det gäller löneinkomsterna så har kvinnors andel av mäns löneinkomster ökat och gått från 73 till 78 procent mellan 2012 och 2019.⁷⁷ Under 2021 ökade dock lönegapet för första gången på många år.⁷⁸ Utvecklingen av kvinnors genomsnittliga inkomster av näringsverksamhet, som andel av mäns, har haft en svag positiv utveckling de senaste åren men ligger ändå på mindre än hälften av mäns inkomster (46 procent av mäns inkomster av näringsverksamhet). Kvinnor har även betydligt lägre inkomster från kapital än män. Kvinnors andel av mäns inkomst från ränta och utdelning uppvisar en nedåtgående trend och har minskat från 40 procent år 2003 till 28 procent år 2019.⁷⁹

En orsak som kommissionen för jämställda livsinkomster och Jämställdhetsmyndigheten lyfter till det under 20 år oförändrade inkomstgapet mellan kvinnor och män är att kvinnor missgynnats av de många avsteg som gjorts från principen om enhetlig beskattning⁸⁰ vilka lett till en mer fördelaktig beskattning av kapitalinkomster jämfört med arbetsinkomster. Då män i genomsnitt har högre kapitalinkomster och inkomster från näringsverksamhet jämfört med kvinnor har de gynnats av de lägre skattesatserna för kapitalinkomster jämfört med arbetsinkomster. Vidare har kapitalinkomsterna haft en snabbare ökningstakt än transfereringar, vilket också lett till att transfereringssystemens omfördelande roll har minskat under senare år. Detta har även inneburit att inkomstspridningen i Sverige har ökat. De med risk för låg ekonomisk standard, vilka i större utsträckning är kvinnor, har fått det relativt sämre än tidigare. Denna utveckling adresseras i en ny Lancet artikel med rubriken ”Sweden’s economic inequality gap is widening and worrying”. Lancet beskriver att inkomstskillnaderna och den relativa fattigdomen ökat mer i Sverige än i andra länder och att det är välbelagt att ekonomisk ojämlikhet leder till ökat våld, brottslighet, fattigdom och ojämlikheter i hälsa. Här lyfts särskilt det ökande skjutvapenväldet i Sverige. Lancet hänför den eskalerande ekonomisk ojämlikheten i Sverige till politiska beslut och en skattepolitik som favoriserar höginkomsttagare.⁸¹

Kommissionen för jämställda livsinkomster lyfter även systematiska skillnader i arbetsinkomster mellan kvinnor och män där viktiga förklaringsfaktorer är kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad, färre arbetade timmar och lägre genomsnittslöner samt att kvinnor får sämre avkastning för sin utbildning. Andra förklaringsfaktorer är val av utbildningsinriktning samt diskriminering och attityder hos

---

⁷⁶ SOU 2022:4.

⁷⁷ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

⁷⁸ Medlingsinstitutet 2022.

⁷⁹ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

⁸⁰ Principen om enhetlig beskattning innebär att löne- och kapitalinkomster beskattas enligt samma skatteskalor. Se även avsnittet Skatter – en jämställdhetsfråga.

⁸¹ The Lancet Regional Health – Europe 2023.

arbetsgivare. Kommissionen pekar även mot behovet av reformer inom skatte- och pensionssystemen.

I Jämställdhetsmyndighetens enkätundersökning Jämställdhetsundersökningen 2022 bekräftas förekomsten av könsdiskriminering i arbetslivet. Både kvinnor och män uppger i hög grad att arbetsplatsdiskriminering mot kvinnor är ett problem. En betydligt högre andel kvinnor än män uppger att de känt sig diskriminerade på grund av sitt kön när de sökt jobb samt på arbetsplatsen.⁸²

Sverige har störst pensionsskillnader i Norden

Inkomstskillnaderna för äldre kvinnor och män är större än för yngre. I åldersgruppen 65 år och äldre har inkomstgapet mellan kvinnor och män varit tämligen stabilt under cirka 25 års tid och ligger kring 30 procent. Pensionsinkomsternas bidrag till detta gap har minskat över tid samtidigt som den utjämnande effekt som skatter och transferringar medför har avtagit.⁸³

I en rapport från Nordiska Ministerrådet som tagits fram i samarbete med Sveriges kvinnoorganisationer och andra nordiska organisationer görs en jämförelse mellan pensionssystemen i de nordiska länderna.⁸⁴ Resultaten visar att skillnaderna mellan kvinnor och mäns genomsnittliga pensioner är störst i Sverige av samtliga nordiska länder, 28 procent, och minst på Island, 5 procent, tätt följt av Danmark på 8 procent. Utmärkande för Sverige är den stora skillnaden i tjänstepensioner som är mer än dubbelt så stor som skillnaden i allmän pension. Jämställdhetsmyndigheten menar att åtgärder behöver vidtas för att jämna ut skillnaderna mellan äldre kvinnors och mäns inkomster.

Utrikesfödda kvinnors sysselsättningsgrad ökar

Såväl den nuvarande som den tidigare regeringen har prioriterat att stärka utrikesfödda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Jämställdhetsmyndigheten har i föregående års resultatrapporter följt upp åtgärder för att öka förutsättningarna för gruppen att få en anställning och starta företag.⁸⁵ Utrikesfödda kvinnor har en lägre arbetsmarknadsanknytning jämfört med utrikesfödda män och andra grupper och är överrepresenterad bland de som är långtidsarbetslösa. Andelen utrikesfödda kvinnor i gruppen arbetslösa ökar i takt med inskrivningstiden på Arbetsförmedlingen. Detta betyder att behovet av stöd är stort för gruppen samtidigt som uppföljningar visar att utrikesfödda kvinnor får del av Arbetsförmedlingens insatser i lägre grad än utrikesfödda män och andra grupper.⁸⁶ I Arbetsförmedlingens uppföljning av det pågående jämställdhetsintegreringsarbetet på myndigheten framgår att förutsättningarna för jämställdhetsintegrering har förbättrats under 2022 och att arbetet mot mäns våld mot kvinnor har växlats upp. På några områden har resultaten förbättrats när det gäller utrikesfödda kvinnors beslut om insatser, medan de försämrats på andra. Sammanfattningsvis visar resultaten av

---

⁸² Jämställdhetsmyndigheten 2022c.

⁸³ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

⁸⁴ Nordiska ministerrådet 2023.

⁸⁵ Jämställdhetsmyndigheten 2020; 2022a.

⁸⁶ Arbetsförmedlingen 2022; Jämställdhetsmyndigheten 2022a.

Arbetsförmedlingens uppföljning att utrikesfödda kvinnor fortsatt får del av Arbetsförmedlingens insatser i lägre grad än utrikesfödda män. En konsekvens av detta är att förutsättningarna för att gå från långtidsarbetslöshet till arbete eller studier är sämre för utrikesfödda kvinnor jämfört med utrikesfödda män och andra grupper.

Av SCB:s statistik över 2022 framgår att sysselsättningsgraden ökat i gruppen utrikesfödda kvinnor mellan åren 2019 och 2022, från 56 till 58 procent. Sysselsättningen ökade för samtliga grupper under perioden. Den hade både återhämtat sig efter coronapandemin och nått historiskt höga nivåer 2022. Inrikes födda kvinnors sysselsättningsgrad uppgick till 68 procent 2022 och motsvarande siffror för utrikesfödda män och inrikes födda män var 70 och 72 procent.

Under 2022 minskade även antalet inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen bland både inrikes och utrikes födda kvinnor och män jämfört med året innan. Även antalet långtidsarbetslösa, det vill säga personer som varit inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen i mer än tolv månader har minskat mellan 2020 och 2022 i samtliga grupper.

För att öka kunskaperna om gruppen utrikesfödda kvinnor som står längre bort från arbetsmarknaden fick Jämställdhetsmyndigheten 2022 i uppdrag att i dialog med andra myndigheter och aktörer genomföra en kvalitativ studie om gruppens situation, behov samt vilka hinder de upplever för att komma in på arbetsmarknaden. Studien är en del i ett vidare uppdrag med huvudsyftet att ta fram en myndighetsgemensam plan för hur utrikesfödda kvinnors etablering på arbetsmarknaden kan stärkas.

I studien deltog sammanlagt 70 kvinnor med olika bakgrund i fokusgruppsdiskussioner.⁸⁷ Resultaten visar att trots många ansträngningar att komma in i samhället och att etablera sig på arbetsmarknaden upplever de intervjuade kvinnorna en känsla av minskad egenmakt efter ett par år i Sverige. Kvinnorna påtalade att praktiska behov, så som en trygg bostadssituation, pengar till mat, tillgång till adekvat hälso- och sjukvård och barnomsorg, kroppslig integritet och frihet från våld, ofta behöver lösas innan mer långsiktiga behov, som utbildning och hjälp till arbetsmarknadsetablering, kan uppfyllas.

I studien beskrivs att de hinder för arbetsmarknadsetablering som de intervjuade kvinnorna möter sällan ligger hos dem själva, utan främst utgörs av strukturella, systemrelaterade och organisatoriska trösklar vilka i rapporten diskuteras i termer av diskriminering, bemötande, kommunikation och samverkan. Jämställdhetsmyndigheten ser ett värde i att ett liknande kunskapsinsamlade uppdrag riktas mot utrikesfödda kvinnor som står närmare arbetsmarknaden.

Status och löner behöver höjas och arbetsvillkoren förbättras i kvinnodominerade yrken

Jämställdhetsmyndigheten har i rapporten om uppföljningen av delmål 2 från 2022 beskrivit att kvinnodominerat arbete generellt sett värderas lägre lönemässigt än icke-kvinnodominerat arbete med motsvarande kvalifikationer. En viktig slutsats var att om Sverige ska nå målet och åstadkomma förändring behövs åtgärder för att höja status, löner och arbetsvillkor inom de stora kvinnodominerade yrkena.

---

⁸⁷ Jämställdhetsmyndigheten 2023f.

I en ny rapport från expertnätverket Lönelotsarna *Strukturella löneskillnader Högt värderat – låg lön* framkommer att kvinnodominerade yrken har 19 procent eller 8000 kronor lägre genomsnittlig månadslön än *jämförbara* mansdominerade yrken eller yrken med en jämn könsfördelning. Lönegapet mellan kvinnodominerade och andra yrken minskade procentuellt mellan åren 2015 och 2018 men sedan dess har ingen förbättring skett.⁸⁸ En återkommande förklaring till löneskillnaderna är marknadskrafterna. På en fungerande marknad borde därför personer som besitter högt efterfrågad kompetens och som är svåra att rekrytera ha höga löner. Men inom kvinnodominerade yrken fortsätter lönerna att vara låga trots akut personalbrist.⁸⁹

År 2022 fick Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att genomföra en analys av den könssegregerade arbetsmarknaden inom välfärden och ge förslag på åtgärder för att motverka könsbundna studie- och yrkesval med syfte att skapa en bredare rekryteringsbas till välfärden.⁹⁰ De mest angelägna förslagen på åtgärder för att motverka könsbundna studie- och yrkesval sammanfaller väl med Jämställdhetsmyndighetens slutsatser från uppföljningen av delmål 2. Sammantaget visar analysen av den könssegregerade arbetsmarknaden att åtgärder som är kopplade till arbetsvillkor, diskriminering och exkluderande normer bör prioriteras för att bryta könssegregeringen. Gemensamt för majoriteten av förslagen är att de har fokus på strukturell och organisatorisk nivå och de mest prioriterade förslagen gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor.⁹¹

Skatter – en jämställdhetsfråga

För att få en fördjupad förståelse för skatter och skattesystemets betydelse för jämställdheten har professor Åsa Gunnarsson vid Umeå universitet tagit fram underlagsrapporten *Kunskapsunderlag om frågor som rör skatter och jämställdhet*⁹² på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten. I rapporten konstateras att skatters påverkan på jämställdheten är en fråga som tidigare sällan uppmärksammats i svensk politik, forskning och samhällsdebatt. Jämställdheten har därmed, med få undantag, utgjort en icke-fråga i svenska skattereformer. Detta har resulterat i att skattelagarna bidragit till att befästa och fördjupa den ekonomiska ojämställdheten. Föreställningen att juridik och ekonomi grundas på könsneutrala principer utgör ett grundläggande problem eftersom det bortser från de stora socio-ekonomiska jämställdhetsklyftor som finns mellan kvinnor och män i form av ägande, inkomster och företagande.

Själva kärnan i denna jämställdhetsklyfta och forandet av kvinnors socio-ekonomiska livsvillkor och underordning ligger enligt rapporten i att både politik och vetenskap endast erkänner den offentliga delen av ekonomin. Hushållen bidrar med konsumtion och arbetskraft till det ekonomiska kretsloppet. De ekonomiska relationerna inom hushållet är däremot privata. Härigenom erkänns inte den produktion av välfärd

---

⁸⁸ Även i de fall kvinnodominerade yrken fått en högre procentuell löneökning jämfört med andra yrkesgrupper blir ökningen i kronor liten när lönerna var låga innan. Därmed leder den procentbaserade lönesättningen på svensk arbetsmarknad till att skillnaden mellan låg- och höginkomsttagare ökar över tid. Se rapporten; Så skall fler välja jobb i välfärden – förslag för att motverka könsbundna studie- och yrkesval, Jämställdhetsmyndigheten 2023h.

⁸⁹ Lönelotsarna 2023.

⁹⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2022i.

⁹¹ Jämställdhetsmyndigheten 2023h.

⁹² Gunnarsson 2023.

som sker inom hushållen och den räknas följaktligen inte heller med i BNP. Konsekvensen av detta synsätt har lett till att den ensidiga skattepolitik som värnat ekonomisk tillväxt och motarbetat fördelningspolitik varit tydligt mer gynnsam för män, vilket kan betraktas som en diskriminering av kvinnor på strukturell nivå.

Efter de kriser som drabbat samhället på senare år står vi nu enligt Gunnarsson inför ett paradigmskifte där framtida utmaningar ställer krav på ett rättvisare och hållbara skattesystem som öppnar upp för krav på jämställda skatter. Organisationer som Internationella Valutafonden, Världsbanken, OECD anser numera att resultatet av den rådande skatteideologin har försämrat förutsättningarna för ekonomisk tillväxt och social inkludering och EU-parlamentet har i en resolution krävt en omfattande jämställdhetsintegrering av skattepolitiken på alla nivåer inom EU och dess medlemsländer.

Från omfördelade skatter till ett skattemässigt lapptäcke

Gunnarsson påvisar att 1971 års skattereform medförde en tydligt progressiv beskattning som präglades av omfördelning, social rättvisa, jämlikhet och jämställdhet. Reformen innebar bland annat att sambeskattningen av makar togs bort och ersattes av individuell inkomstbeskattning vilket i kombination med utbyggd barnomsorg och införandet av föräldraförsäkringen ökade kvinnors arbetsinkomster och den ekonomiska jämställdheten.

Under den tjugoförårsperiod som följde skedde en omsvängning i skattepolitiken och 1991 års skattereform innebar ett systemskifte med det överordnade syftet att öka den ekonomiska tillväxten.⁹³ Huvuddragen i reformen var tudelningen av inkomstskatten som innebar att kapitalinkomster och arbetsinkomster beskattades under separata skateskalor med kraftigt sänkt skatt på kapital- och bolagsinkomster. Då kvinnor både driver bolag och äger kapital i betydligt lägre utsträckning än män gynnades en betydligt större andel män av denna förändring. Dessutom breddades inkomstskattebasen på förvärvsinkomster samtidigt som progressiviteten sänktes eller togs bort. Även detta gynnade en större andel män. Eftersom skattekvoten skulle ligga kvar på en hög nivå kompensterades de av reformen orsakade skattebortfallen av en kraftigt höjd moms. Inte heller den höjda momsen var fördelningsmässigt neutral, då den särskilt drabbade de grupper som inte fick del av någon skattesänkning, vilket i hög grad var kvinnor. Dessutom använder kvinnor en stor andel av sina inkomster till familjens vardagskonsumtion vilken därmed belades med högre skatt. 1991 års skattereform har under åren därefter följts upp av ytterligare sänkningar av kapital- och bolagsskatter samt avskaffandet av värnskatten (som innebar en skattesänkning på 4,8 miljarder för män och 1,3 miljarder för kvinnor). Förmögenhetsskatter har avskaffats och arbetsbefrämjande skattekediter i form av jobbskatteavdraget har införts, liksom rot- och rutavdraget. Momsen har även fortsatt, enligt rapporten, använts som en finansieringskälla för sänkta inkomstskatter. Utvecklingen har gått mot en allt större skattemässig differentiering och givit upphov till ett nästintill oöverskådligt lapptäcke.

Den tillväxtdrivande skattepolitik som styr reformeringen av skattesystemet de senaste decennierna har successivt flyttat skattebördan från män till kvinnor. De

---

⁹³ Huruvida skattereformen verkligen ledde till tillväxt och dynamiska effekter är en omtvistad fråga och det finns forskning och andra belägg som pekar på motsatsen.

disponibla inkomsterna för kvinnor ansågs kunna hållas upp genom transfereringssystemen. Men transfereringssystemens funktion som jämställdhetsregulator begränsas av att transfereringarna inte ökar kvinnors disponibla inkomst på lång sikt utan endast bidrar till utjämning på årsbasis. Dessutom har transfereringssystemens omfördelningseffekter minskat de senaste årtiondena.

Skattereformen 1991 i kombination med 1990-talets budgetnedskärningar av sociala förmåner drabbade särskilt ensamstående mödrar på både kort och lång sikt. År 1991 hade 12,5 procent av de ensamstående mödrarna en låg ekonomisk standard. 2020 uppgick andelen till 37,5 procent.

Ytterligare ett exempel på skattereformens könsrättvisa slagsida är beskattningen av fåmansbolag som innebär att högbeskattade arbetsinkomster kan omvandlas till lågbeskattad utdelning för arbetande ägare. Fyra femtedelar av alla arbetande ägare är män och majoriteten har hög utbildning och inkomst.

I rapporten lyfts även behovet av en översyn av kommunernas beskattningsrätt. Tidigare har den kommunala sektorn kunnat beskatta fler skattebaser, såsom bostads- och jordbruksfastigheter samt bolag. Det behövs en förutsättningslös analys av vad statens respektive kommunernas och regionernas ansvar bör bestå av, menar Gunnarsson.

I rapporten *Jämställda skatter. Så påverkar skattesystemet kvinnors liv* beskriver Sveriges kvinnoorganisationer mer konkret vilka jämställdhetseffekter olika typer av skatter fått och lämnar förslag på vilka förändringar de bedömer behöver ske. Bland annat föreslås att matmomsen sänks, att kapitalinkomster beskattas högre och progressivt samt att reglerna som möjliggör inkomstomvandling från högbeskattade arbetsinkomster till lågbeskattad utdelning i fåmansbolag tas bort.⁹⁴

Rutavdraget har ökat den ekonomiska jämställdheten

I en tidigare rapport i denna serie lyfte Jämställdhetsmyndigheten behovet av att analysera rutavdragets jämställdhetseffekter.⁹⁵ I en underlagsrapport till denna rapport presenterar Anita Nyberg ett kunskapsunderlag om effekterna av rutavdraget på den ekonomiska jämställdheten.⁹⁶ Sammanfattningsvis visar kunskapsunderlaget att rutavdraget har lett till ökad ekonomisk jämställdhet. I relation till det tredelade jämställdhetssyftet i reformen kan effekterna i vissa delar anses begränsade. Därutöver finns tydliga socioekonomiska skillnader.

Att öka den ekonomiska jämställdheten var ett av syftena när avdraget infördes 2007 av den dåvarande Alliansregeringen. Tre skäl angavs till hur detta skulle ske. Det första var att förvärvsarbetande kvinnor skulle kunna köpa rutarbete för att minska den tid de ägnar åt obetalt hushållsarbete och öka tiden för betalt arbete. Det andra var att rutavdraget skulle öka kvinnors arbetskraftsdeltagande genom att nya arbetstillfällen i hushållstjänstsektorn skapades som skulle tillfalla kvinnor. Det tredje skälet var att de kvinnor som arbetade svart med hemstädning och andra hushållsnära tjänster skulle kunna övergå till att arbeta vitt.

---

⁹⁴ Sveriges kvinnoorganisationer 2022.

⁹⁵ Jämställdhetsmyndigheten 2021c. Rutavdraget (Renhållning, Underhåll, Tvätt) är en skattereduktion på arbetskostnaderna för de som köper hushållsnära tjänster.

⁹⁶ Nyberg 2023.

Sedan avdraget infördes har antalet rutköpare ökat dramatiskt och år 2021 köpte närmare 1,2 miljoner människor rutarbete, varav drygt två tredjedelar var städtjänster. Statens utgifter för avdraget uppgick till sju miljarder kronor 2021. Under perioden 2007–2021 har antalet kvinnor som köpt rutarbete varit högre än antalet män, men fördelningen har i stort sett legat inom jämställdhetsintervallet 40–60 procent. Det högsta antalet rutköpare finns i lägre inkomstgrupper, medan störst andel rutköpare finns i högre inkomstgrupper och andelen ökar med inkomst. Denna skillnad mellan antal och andel beror på att det finns betydligt fler kvinnor och män i de lägre inkomstkategorierna än i de högre.

En stor grupp rutköpare är kvinnor och män över 65 år, vilka utgör närmare 40 procent av alla rutköpare och de erhåller 30 procent av det totala rutavdraget.

Det finns få studier som analyserat i vilken mån köp av rutarbete ökar kvinnors betalda arbete, men de som finns visar att rutavdraget bidrar till att öka kvinnors arbetsinkomster och därmed den ekonomiska jämställdheten i en relativt liten grupp högavlönade kvinnor eller kvinnor i höginkomsthushåll.

Rutavdragets införande ledde till att nya företag startade och att antalet sysselsatta i hushållstjänstebanschen ökade. Drygt hälften av företagen i rutbranschen är kvinnor, vilket är en högre andel än för företagande generellt i Sverige. En majoritet av de anställda i rutsektorn är kvinnor och många är utrikesfödda, en grupp som generellt har högre arbetslöshet och lägre sysselsättningsgrad än inrikesfödda. Rutavdraget kan därmed sägas ha ökat kvinnors arbetskraftsdeltagande och i och med det den ekonomiska jämställdheten. Men denna effekt kan vara begränsad då en majoritet av de anställda i rutbranschen hade en anställning redan innan de började i branschen (2015 gällde detta nästan 70 procent av kvinnorna och drygt 60 procent av männen) och många är arbetskraftsinvandrare.

För de kvinnor som gått från svart arbete till vitt arbete har rutreformen inneburit en större trygghet och tillgång till socialförsäkringssystemet vilket har gynnat den ekonomiska jämställdheten. Framför allt har reformen lett till att den vita hushållstjänstesektorn har expanderat, vilket inte betyder att den svarta hushållssektorn försvunnit.

JÄMSTÄLLD UTBILDNING

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Sammanfattande iakttagelser

Kapitlet beskriver och analyserar resultat av åtgärder som myndigheter vidtagit för att främja jämställd utbildning, främst genom jämställdhetsintegrering i myndigheter och högskolor och universitet. Därtill redovisas resultat av satsningar för att motverka det minskande läsandet. Urvalet av analyserade åtgärder är gjort utifrån att Jämställdhetsmyndigheten i oktober 2023 ska lämna in en fördjupad uppföljning av delmålet om en jämställd utbildning.

Året har i många avseenden karakteriserats av att samhället och utbildningssektorn återanpassat sig efter två år av pandemi. Uppföljningar tyder bland annat på att flickor i högre grad upplevt en försämrad hälsa vid undervisning på distans.

Under året har ändringar i läroplaner börjat gälla, där bland annat läroplanerna för gymnasial nivå och i vuxenutbildningen innehåller nya formuleringar om jämställdhet i. Dessutom har kunskapsområdet "Sexualitet, samtycke och relationer" införts i läroplanerna.

Arbetet med jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och i högskolor och universitet (JiHU) är fortsatt framträdande i arbetet med delmålet. Myndigheter har bland annat haft extra fokus på könsbundna utbildningsval och lärosäten på kvinnors och mäns karriärvägar inom akademien.

Resultatskillnader mellan flickor och pojkar samt elevers könsbundna utbildningsval är områden som är fortsatt viktiga i delmålet jämställd utbildning.

I debatten om skolan har det fortsatt minskade läsandet lyfts fram och särskilt pojkars sämre läsförståelse. Flera satsningar har gjorts för att motverka det minskade läsandet, men alla är inte utvärderade och det går inte alltid att se bestående resultat av åtgärderna.

Det jämställdhetspolitiska året

Under 2022 har ett antal rapporter publicerats som närmare undersökt vilka konsekvenser coronapandemin haft på skolan, eleverna och lärarna. I Skolverkets slutredovisning av pandemins konsekvenser för skolväsendet konstaterar de att under 2021 och 2022 sjönk flickornas betyg i årskurs 9 mer än pojkarnas, vars betyg till och med ökade under 2021. Detta betyder att könsskillnaderna i betyg mellan flickor och pojkar har minskat under dessa år. För gymnasiet är utvecklingen mer oklar.⁹⁷ Resultatskillnader på gruppnivå mellan flickor och pojkar är dock fortsatt en utmaning, likaså de fortsatt könsbundna utbildningsvalen till gymnasieskolan och högre utbildning.⁹⁸ Under pandemin har det dessutom rapporterats om att flickor i högre grad än pojkar upplevt en försämrad hälsa vid undervisning på distans.⁹⁹

---

⁹⁷ Skolverket 2022b.

⁹⁸ Se exempelvis Jämställdhetsmyndigheten 2022i.

⁹⁹ Skolinspektionen 2021a.

Skola och utbildning var den näst viktigaste frågan för väljarna enligt SVT:s vallokalsundersökning VALU.¹⁰⁰

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har inneburit ett ökat antal flyktingar från Ukraina och i september 2022 hade drygt 6 100 ukrainska barn i åldern 6–17 år börjat eller sökt plats i svensk skola.¹⁰¹ Skolverket har inte uppgifter om könsfördelningen.

Lag och ordning var en av de frågor i valrörelsen 2022 som både fick störst plats i medierapporteringen och var en av väljarnas viktigaste frågor.¹⁰² Under året har skjutvapenvåldets påverkan på skolan uppmärksammats bland annat till följd av att skjutningar har skett i närheten av skolor och förskolor.¹⁰³ Mot bakgrund av flertalet skjutningar där yngre män varit misstänkta eller brottsoffer, har skolans roll och betydelse i det brottsförebyggande arbetet diskuterats, exempelvis arbetet för att förebygga att unga dras in i kriminella gäng.¹⁰⁴ Socialstyrelsen har tidigare år fördelat statsbidrag för insatser på lokal nivå som ska verka förebyggande mot barn och ungas involvering i gängkriminalitet. Enligt redovisningar har medel bland annat använts till informationsinsatser i skolor om attityder, maskulinitetsnormer, sexualitet och samtycke.¹⁰⁵ Maskulinitetsnormer och misogyna uppfattningar lyfts i studier fram som något som präglar den kriminella och extremistiska miljön.¹⁰⁶

Skolan är också en plats där elever utsätts för brott. I Skolundersökningen om brott, som genomförs av Brottsförebyggande rådet (Brå) bland elever i årskurs 9, framgår att skolmiljön är den vanligaste platsen där eleverna uppger att de utsätts för brott. Enligt Brå uppger pojkar och flickor utsatthet för brott i ungefär lika stor utsträckning, men utsattheten ser olika ut. Pojkar utsätts i högre utsträckning för stöldbrott och misshandel, medan flickor främst utsätts för sexualbrott. Andelen som i undersökningen för 2021 uppgett utsatthet för lindrig misshandel i skolmiljön har ökat sedan 2015 bland både pojkar (från 58 procent till 68 procent) och flickor (från 38 procent till 50 procent). Närmare 25 procent av flickorna uppger att de utsätts för sexualbrott jämfört med drygt 6 procent av pojkarna.¹⁰⁷

Många led i styrkedjan

En central del i styrningen av skolan är de många led som finns i styrkedjan, från riksdag och regering ner till eleverna via skolmyndigheter, huvudman, rektor och lärare. Skolinspektionen har tidigare konstaterat att det finns utmaningar när nationella mål ska omsättas i flera led inom huvudmannens organisation.¹⁰⁸ Detta har fått till konsekvens att jämställdhetsuppdraget inte tolkas i tillräcklig utsträckning på olika nivåer i styrkedjan. Definitionerna av olika centrala begrepp varierar stort och inte sällan sker

---

¹⁰⁰ Sveriges television 2022.

¹⁰¹ Skolverket 2022a.

¹⁰² Infomedias 2022.

¹⁰³ SVT Nyheter 2022a.

¹⁰⁴ Se exempelvis forskning.se 2022; SNS 2022; SVT Nyheter 2022b.

¹⁰⁵ SOU 2022:67 2022.

¹⁰⁶ Gottzén 2022; SOU 2022:67 2022.

¹⁰⁷ Brottsförebyggande rådet (BRÅ) 2022b. Brottsförebyggande rådet (Brå), Skolundersökningen om brott 2021.

¹⁰⁸ Skolinspektionen 2021b.

sammanblandningar mellan jämställdhetsuppdraget, likabehandlingsarbete och andra delar av värdegrundsuppdraget.¹⁰⁹ Under året presenterades utredningen ”Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag”, SOU 2022:53. I Jämställdhetsmyndighetens remissvar skriver myndigheten att skolans jämställdhetsarbete kan gynnas av en förenklad styrkedja.¹¹⁰

Myndigheter har genomfört uppdrag om trygghet och könsbundna utbildningsval

Regeringen har under 2022 gett statliga myndigheter och lärosäten särskilda uppdrag som handlar om elevers och studenters trygghet. Under 2023 ska Stockholms universitet, Linköpings universitet samt Universitets- och högskolerådet (UHR) redovisa arbetet med att ta fram en webbportal för studenthälsovården i syfte att stärka studenthälsovårdens arbete med att främja studenternas psykiska och fysiska hälsa. Arbetet motiveras bland annat av att psykisk ohälsa är den vanligaste orsaken till att studenter söker sig till studenthälsovården och att besvären oftare förekommer bland kvinnor än män.¹¹¹

Under året har tidigare beslutade läroplansändringar börjat gälla. De nya läroplanerna¹¹² innebär bland annat att kunskapsområdet ”Sex- och samlevnad” byter namn till ”Sexualitet, samtycke och relationer”. Kunskapsområdet omfattar frågor om identitet, hälsa, jämställdhet, normer, sexualitet och relationer. På gymnasial nivå och i vuxenutbildningen finns nya formuleringar om jämställdhet som bland annat handlar om skolans ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. I läroplanerna har det även tillkommit formuleringar om skolans ansvar för att förebygga och motverka olika former av intolerans, våld och förtryck. Det har även tydliggjorts att ingen i skolan ska utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller annan kränkande behandling.¹¹³

Åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor 2021–2023 som beslutades av regeringen i december 2021 har i delar bäring på delmålet om jämställd utbildning. Bland annat har fortsatta informationssatsningar om samtyckeslagstiftningen riktats till unga och yrkesverksamma i skolan. Därtill har Centrum för idrottsforskning (CIF) fått i uppdrag att analysera idrottsrörelsens roll i arbetet mot mäns våld mot kvinnor, vilket knyter an till de delar av delmålet som rör föreningslivet. Uppdraget ska redovisas i april 2023. I Sveriges kommuner och regioners (SKR) Kvinnofridsatsning 2021–2023, som delvis finansieras med statliga medel, är våldsförebyggande arbete i skolan inkluderat genom bland annat arbete med våldsprevention bland unga. Exempelvis har metoden Mentors in Violence Prevention (MVP) utvärderats.

---

¹⁰⁹ Skolinspektionen 2016b; 2020; 2021b.

¹¹⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2023e.

¹¹¹ Utbildningsdepartementet 2022.

¹¹² Grundskolans läroplan: Lgr22; Grundsärskolans läroplan: Lgrsär22; Specialskolans läroplan: Lspec22; Samekolans läroplan: Lsam22.

¹¹³ Skolverket 2022c.

Utvärderingen visar att programmet ger systematik och legitimitet åt arbetet mot våld i skolorna.¹¹⁴

Under 2022 har Jämställdhetsmyndigheten redovisat uppdraget att genomföra en kunskapssammanställning om könsskillnader i utbildningsval. ”Val efter eget kön” beskriver centrala förklaringsfaktorer på samhällelig, organisatorisk och individuell nivå som samspelar för att driva och upprätthålla dessa könsskillnader. Rapporten har mottagits med stort intresse. Genom bland annat myndighetsnätverk, seminarier, nyhetsinslag, deltagande i möten och samverkansprojekt har resultatet kommunicerats till ett stort antal myndigheter och andra aktörer under året. Med utgångspunkt i kunskapssammanställningen ”Val efter eget kön”, har myndigheten i uppdrag att ta fram förslag på åtgärder för att motverka könsbundna studie- och yrkesval för att skapa en bredare rekryteringsbas till välfärden¹¹⁵. Uppdraget ska redovisas senast den 28 april 2023.

Likt tidigare år arbetar en stor del av utbildningsväsendets myndigheter med jämställdhetsintegrering. I många skolmyndigheters inriktningar för arbetet med jämställdhetsintegrering för åren 2022–2025 återfinns problemområden som är centrala för delmålet om en jämställd utbildning. Könsbundna utbildningsval lyfts fram av flera myndigheter och samverkan med andra myndigheter lyfts som viktigt i denna fråga. Under året har även arbetet med jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet, JiHU, fortgått och varit ett viktigt inslag i styrningen mot jämställda verksamheter. Inriktningarna för jämställdhetsintegreringsarbetet som lärosätena tagit fram för perioden 2022–2025 visar på en utveckling gällande planering, implementering och uppföljning av arbetet med jämställdhetsintegrering. Arbetet framåt fokuserar alltmer på organisationskulturer och strukturella hinder för kvinnors och mäns villkor inom akademien.¹¹⁶

Resultat av läsfrämjande åtgärder – fortsatta satsningar men minskat läsande

Flera utredningar och rapporter konstaterar att kvinnor och män, flickor och pojkar går genom utbildningssystemet med olika förutsättningar, villkor och möjligheter. Detta resulterar bland annat i skillnader mellan könen när det gäller utbildningsnivå och studieresultat.¹¹⁷ Skillnaderna i studieresultat mellan flickor och pojkar har visat sig vara särskilt stora i ämnen som kräver goda läs- och skrivkunskaper, till exempel svenska och samhällskunskap.¹¹⁸ Forskning har visat att det även finns starka samband mellan läsförståelse och matematisk förmåga samt generella skolresultat.¹¹⁹ Flickor som grupp har bättre läs- och skrivkunskaper, men flertalet studier pekar på att både flickor och pojkar generellt lägger allt mindre tid på att läsa böcker och tidningar på fritiden.¹²⁰

---

¹¹⁴ Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2022 Gottzén m.fl. 2021; Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2022.

¹¹⁵ Se även avsnittet ”Status och löner behöver höjas och arbetsvillkoren förbättras i kvinnodominerade yrken” i kapitlet ”Ekonomisk jämställdhet”.

¹¹⁶ Se även kapitlet ”En övergripande bild av jämställdhetspolitikens genomförande” samt Jämställdhetsmyndighetens delredovisning.

¹¹⁷ Skr. 2016/17:10.

¹¹⁸ Nejman 2020.

¹¹⁹ Hallonsten 2022; SOU 2010:97.

¹²⁰ Se exempelvis Statens medieråd och SOM-institutet.

Minskning i läsandet bland både flickor och pojkar

Ungdomars läsande har diskuterats länge och riskerna med minskad läsförmåga har lyfts i flera rapporter och i debatten under en lång tid.¹²¹ Uppgifter från Statens medieråd visar att det skett en minskning i läsandet av böcker och tidningar bland både flickor och pojkar. I åldern 13–18 uppgav 2012 drygt 25 procent av flickorna att de läste varje dag jämfört med knappt 10 procent 2020. Närmare 40 procent av flickorna uppger att de läser mer sällan än en gång i veckan och 15 procent att de aldrig läser. För pojkar i samma åldersgrupp har utvecklingen gått från 15 procent 2012 till 5 procent 2020 som angav att de läste varje dag. Bland pojkarna är det 35 procent som uppger att de läser mer sällan än en gång i veckan och närmare 20 procent som uppger att de aldrig läser böcker eller tidningar. Både bland flickor och pojkar minskar läsningen mer i åldersgruppen 13–18 år jämfört med åldersgruppen 9–12 år.¹²² Nedgången av läsandet syns även bland befolkningen i stort.¹²³

I den internationella undersökningen PISA är andelen elever som uppger att de endast läser om de måste något högre i Sverige och övriga nordiska länder jämfört med OECD som helhet. I Sverige är det 57 procent som uppger detta, vilket är en ökning med 17 procentenheter mellan 2009 och 2018, den näst största ökningen i hela OECD. Andelen pojkar i Sverige som uppger att de endast läser om de måste var 2018 65 procent jämfört med 49 procent bland flickorna.¹²⁴ Forskning har pekat på att flickor tenderar att ha en något mer positiv bild av sig själva som läsare jämfört med pojkar och visar en större vilja att bli bra läsare.¹²⁵

I PISA-undersökningen uppvisar flickor bättre resultat än pojkar i läsförståelse globalt sett. Skillnaden mellan flickor och pojkar är större i Sverige än den genomsnittliga skillnaden i OECD, störst är skillnaderna i Finland.¹²⁶ Könsskillnaderna i resultat är inte något nytt fenomen och skillnaderna mellan könen tycks öka under skolgången.¹²⁷ I den senaste PISA-undersökningen framkommer dock att resultatskillnaderna mellan flickor och pojkar har minskat något när det gäller läsförståelse, från 46 till 34 poäng, vilket främst förklaras av att de relativt högpresterande pojkarna (90:e percentilen) förbättrat sina resultat och flickorna i genomsnitt ligger kvar på samma nivå. Resultatspridningen är dock något större bland pojkar än bland flickor vilket framgår av figur 1.¹²⁸

---

¹²¹ SOU 2012:10.

¹²² Statens medieråd, brev 31 oktober 2022 Ytterligare undersökningar som bekräftar denna bild är Wallin m.fl. 2022. Denna statistik redovisar dock andelen som minst någon gång i månaden läst en bok vilket gör det svårt att jämföra med exempelvis Statens medieråd där en tätare frekvens av läsning efterfrågas.

¹²³ Statistikmyndigheten SCB 2022d.

¹²⁴ OECD 2021; 2022.

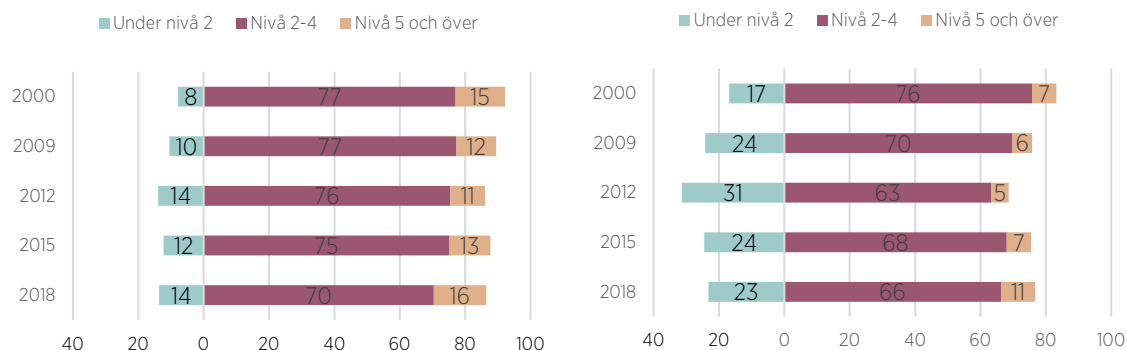
¹²⁵ Vinterek m.fl. 2022.

¹²⁶ Skolverket 2019.

¹²⁷ Sjögren 2017.

¹²⁸ Skolverket 2019.

Figur 1. Andel svenska elever på olika prestationsnivåer i läsförståelse efter kön, flickor (vänster) pojkar (höger) 2000–2018. Andel i procent.

Kommentar: Under nivå 2 (407,47 poäng) klassas som lågpresterande och utgör enligt PISA en basnivå för läsförståelse som anses vara grundläggande för fortsatt lärande. Elever på nivå 5 och över (över 625,61 poäng) klarar av mycket komplicerade läsuppgifter. **Källa:** Skolverket och OECD

Försämrade läsresultat i skolan har lett till utredningar och åtgärder

De senaste årens uppgifter om försämrade läsresultat i skolan och minskad läsning har föranlett att olika utredningar har tillsatts och satsningar har genomförts på läsning och skrivning i den svenska skolan.¹²⁹ I och med litteraturpropositionen ”Läsa för livet”, Prop. 2013/14:3, fick Sverige nationella mål för litteratur- och läsförbättring.¹³⁰ Det lyfts fram att pojkar halkar efter i läsutvecklingen och att det är angeläget att insatser görs för att komma till rätta med utvecklingen. I propositionen föreslås ett läslyft för Sverige för att stärka främst ungas läsfärdighet och deras motivation och lust att läsa. Flickor eller pojkar lyfts inte fram specifikt i skrivningarna om läslyftet. År 2013 gav regeringen Statens skolverk i uppdrag att genomföra fortbildning av lärare i läs- och skrivutveckling. Målet med satsningen var att ge lärare vetenskapligt väl underbyggda metoder och beprövade arbetssätt för att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga med syfte att förbättra elevernas läsförståelse och skrivförmåga.¹³¹ Skolverket inkom med en slutredovisning av uppdraget i maj 2020.¹³² Flickor och pojkar eller jämställdhet lyfts inte fram särskilt. Under perioden har Skolverket haft tilläggsuppdrag att genomföra insatser för att främja jämställdhet i skolväsendet som bland annat innebar insatser för att stimulera elevers språk-, läs- och skrivutveckling med ett särskilt fokus på pojkars läsning genom olika former av fortbildningsinsatser för bland annat lärare.¹³³ Skolverkets uppföljning visar att satsningen bidrog till en bättre samverkan mellan de

¹²⁹ Se exempelvis Prop. 2013/14:3; Prop. 2017/18:195; Skr. 2020/21:95; SOU 2018:57.

¹³⁰ Prop. 2013/14:3 föregicks av bland annat utredningen SOU 2012:65. Målen innefattar bland annat ”Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet”.

¹³¹ Utbildningsdepartementet 2013.

¹³² Skolverket 2020.

¹³³ Utbildningsdepartementet 2011.

som arbetade med jämställdhet i skolan och de som arbetade med språk-, läs- och skrivutveckling vilket bidrog till en fördjupad analys.¹³⁴

I budgetpropositionen för 2023 presenterade regeringen en fortsatt satsning på Läslyftet med 5 miljoner kronor för 2023.¹³⁵ År 2021 inrättade regeringen ett Läsråd inom Kulturrådet med uppdrag att vara drivande och samordnande inom det läsfrämjande arbetet.¹³⁶ Kulturrådet har sedan 2017 haft i uppdrag att initiera, samordna och följa upp läsfrämjande verksamhet.¹³⁷ Kulturrådet presenterade 2023 en nulägesanalys om ungas läsning som bland annat pekade på ett behov av ökade insatser bland socioekonomiskt utsatta områden och att få till ett mer samordnat arbete.¹³⁸ I Kulturrådets arbete ingår även initiativ så som Bokstart som syftar till att stärka små barns språkutveckling genom att stötta föräldrarna i deras roll.¹³⁹ Uppföljning av Bokstart för perioden 2017–2020 visar att projekten nått relativt få barn, men att alla projektägare är positiva till arbetet. Uppföljningen konstaterar att i ett fortsatt arbete med Bokstart är det viktigt att regioner och kommuner själva har möjlighet att prioritera de läsfrämjande insatserna och skjuta till tillräckliga resurser för arbetet.¹⁴⁰ Under 2023 finns statliga Bokstartsbidrag att söka.¹⁴¹

Jämställdhet inte framträdande i uppföljning av Läslyftet

I slutrapporten från den nationella utvärderingen av Läslyftet från 2019 redovisas inte tydligt flickor eller pojkars språk-, läs- och skrivutveckling eller hur arbetet påverkar jämställdheten i skolan.¹⁴² Inte heller i de olika delrapporterna är jämställdhetsperspektivet framträdande. Utvärderingens övergripande slutsats är att det varit en relativt lyckad kompetensutvecklingsinsats men där flera högt ställda mål inte har nåtts. Läslyftet har främst bidragit till att lärare och förskolepersonal fått nya insikter och kunskaper om språk-, läs- och skrivutveckling, men att det finns skillnader i vilket avtryck arbetet gjort mellan skolformer och lärarkategorier.¹⁴³ Även Skolinspektionen konstaterar i en granskning från 2022 att läslyftet har bidragit till ett mer medvetet läsfrämjande arbete på skolan, men att det ibland har varit svårt att upprätthålla arbetet.¹⁴⁴ Skolinspektionen har tidigare konstaterat att elevers intresse är viktigt att följa upp, inte minst på de skolor där skillnaderna är stora mellan pojkars och flickors resultat mot bakgrund av ett vikande läsintresse bland unga.¹⁴⁵ Många skolor genomför inte uppföljningar av elevernas läsintresse och läsvanor vilket innebär att det inte finns någon

---

¹³⁴ Skolverket 2015.

¹³⁵ SVT Nyheter 2022c.

¹³⁶ Kulturdepartementet 2020.

¹³⁷ Kulturrådet 2021.

¹³⁸ Kulturrådet 2023.

¹³⁹ Kulturrådet 2018.

¹⁴⁰ Kulturrådet 2020.

¹⁴¹ Kulturrådet har dessutom sedan 2011 utsett en läsambassadör som ska fungera som en läsande förebild och i debatten lyfta läsningens betydelse för demokrati och delaktighet. Kulturrådet 2022.

¹⁴² Carlbaum m.fl. 2019.

¹⁴³ Carlbaum m.fl. 2019.

¹⁴⁴ Skolinspektionen 2022.

¹⁴⁵ Skolinspektionen 2016a:

klarlagd bild av huruvida det finns systematiska skillnader i läsinträsse mellan flickor och pojkar eller hur dessa i så fall tar sig uttryck. Flera lärare beskriver att de ser sina elever som individer och de kopplar inte samman bristande läsinträsse med till exempel elevernas kön eller socioekonomiska bakgrund. Skolinspektionen anser att detta har försvårat analyser av hur lärarna bemöter faktorer som begränsar elevernas läsinträsse och läsvanor. Det riskerar att osynliggöra begränsande könsmonster på aggregerad nivå som i sin tur påverkar de enskilda individerna.¹⁴⁶

Könsskillnader i elevers bilder av sig själva som läsare

Forskning har lyft fram behovet av att förse elever med texter de uppfattar som intressanta och relevanta för att öka läsandet. Pojkar tycks dessutom i något högre utsträckning än flickor ange att deras energi och hur roligt de tycker det är att läsa skulle behöva öka för att de skulle läsa mer.¹⁴⁷ Behovet av schemalagda lästillfällen har därför lyfts fram och tillgång till ett brett urval av texter där eleven själv valt texter med vägledning av vuxna för att texten ska vara på rätt svårighetsnivå.¹⁴⁸ Skolforskningsinstitutet skriver att alla grupper av elever kan öka sin läsförståelse genom att arbeta aktivt med att använda lässtrategier och att det är av stor vikt att lärare kan bygga upp sin undervisning utifrån användningen av olika lässtrategier för att kunna bidra till pojkars ökade läsförståelse.¹⁴⁹ Studier har dock visat att det finns tendenser att lärare väljer bort läsning i skolan till följd av en ökad press och stress inför allt som ska bedömas.¹⁵⁰

Det har förts fram att det är skolans binära konstruktion av elever som antingen ”bra” eller ”dåliga” läsare som gör att vissa elever, exempelvis pojkar från socioekonomiskt resurssvaga hem, får en problematisk relation till läsning. Detta kan då innebära att dessa pojkar tar avstånd från skolans läsning eftersom den upplevs som ”skolaktig”.¹⁵¹ Vissa pojkars avståndstagande till skolan och läsning kan bli en del av deras maskulinitetskonstruktion.¹⁵² Forskare har lyft risken att skolan kan ha en negativ inverkan på elevers läskunnighet, inte minst pojkars eftersom de som grupp uppvisar sämre initial läsförmåga och större motstånd mot läsning än flickor, om läsningen och stödet inte anpassas till rätt nivå. Lärares, bibliotekariers eller andra vuxnas stöd och kunskap om att hitta texter som ligger på rätt svårighetsnivå lyfts fram som viktigt för en god utveckling i skolan för pojkar.¹⁵³

Betydelsen av bibliotek och läromedel

Skolbibliotek och skolbibliotekariers förs ofta fram som viktiga faktorer i skolans arbete att stötta elever i deras läsutveckling. I den statliga utredningen ”Skolbibliotek för bildning och utbildning”, konstateras att det saknas en närmare precisering i skollagen av

---

¹⁴⁶ Skolinspektionen 2022, Skolinspektionen 2020.

¹⁴⁷ Tegmark m.fl. 2022.

¹⁴⁸ Clemens 2021; SOU 2010:97; Tegmark m.fl. 2022.

¹⁴⁹ Skolforskningsinstitutet 2019.

¹⁵⁰ Vinterek m.fl. 2022.

¹⁵¹ Asplund 2022. Se även Asplund & Ljung Egeland 2020.

¹⁵² Asplund 2010.

¹⁵³ Zimmerman 2022.

vad som avses med ”tillgång till skolbibliotek” och en tydlig definition av vad ett skolbibliotek är, men att skolbiblioteket kan spela en viktig roll för att främja såväl läsin- tresset som läsförmågan.¹⁵⁴ Även om statistiken i vissa avseenden är bristfällig konstaterar Lärarstiftelsen i en rapport från 2022 att det finns dramatiska skillnader i tillgången till skolbibliotek mellan olika skolstadier och mellan offentliga samt fristående skolor.¹⁵⁵ Dessa skillnader riskerar att leda till att många elever inte får det stöd skolbiblioteket kan och ska utgöra för att eleverna ska utveckla sin läsning och vidga sitt intresse för att läsa.¹⁵⁶ Forskning visar att ett skolbiblioteks bemanning påverkar vilken effekt som skolbibliotek kan ha på skolresultat.¹⁵⁷ Tillgången till skolbibliotek eller dess bemanning är i dagsläget inte reglerat i lag. Särskilda statliga medel till skolbibliotek anslogs för 2022 men fördelades inom de generella statsbidragen och inte som en särskild satsning till skolbibliotek.¹⁵⁸ Statistik visar även att antalet folkbibliotek har minskat de senaste 25 åren, ungefär tre av tio folkbibliotek har försvunnit.¹⁵⁹

I debatten om barn och ungas läsning har betydelsen av läromedel lyfts fram.¹⁶⁰ I en statlig utredning om böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap, ”Läromedelsutredningen”, förs det fram att tillgången till läroböcker är ett sätt att stärka arbetet med elevers läsförståelse.¹⁶¹ Precis som det skönlitterära läsandet utanför skoltid har minskat tycks läsningen av både skönlitteratur och facklitteratur ha minskat under skoldagen, både bland flickor och pojkar. Andelen pojkar som inte läser någon sida facklitteratur under en dag är något högre än andelen flickor.¹⁶² Det finns rapporter som lyfter att lärare inte har råd att köpa de läromedel de anser sig behöva.¹⁶³

Det behövs utvärdering för ett jämställt läsfrämjande arbete

Det har under en tid skett en minskning i läsandet bland både flickor och pojkar och flera regeringar har genomfört olika satsningar på läsning och skrivning i den svenska skolan. Kulturrådet har tidigare konstaterat att många läsfrämjande projekt och program sällan utvärderas.¹⁶⁴ Jämställdhetsmyndigheten bedömer att det behövs ytterligare uppföljning och analys av vilka effekter som olika insatser för att öka språk-, läs- och skrivutvecklingen har haft för flickor och pojkars läs- och skrivutveckling och för skillnaderna mellan könen. Detta för att kunna genomföra åtgärder som bidrar till ett jämställt läsfrämjande arbete. Vidare bör det undersökas vilken betydelse som skolans ordinarie arbete med exempelvis skolbibliotek och tillgången till tryckta läromedel har haft på flickor och pojkars läsning och läsförståelse.

---

¹⁵⁴ SOU 2021:3.

¹⁵⁵ Lärarstiftelsen 2022: 5.

¹⁵⁶ Skolinspektionen 2018.

¹⁵⁷ SOU 2021:3.

¹⁵⁸ Ruin 2022.

¹⁵⁹ Lärarstiftelsen 2022.

¹⁶⁰ Se exempelvis Kornhall 2021; Läromedelsförfattarna 2021; SOU 2021:70 2021.

¹⁶¹ SOU 2021:70

¹⁶² Vinterek 2021; Vinterek m.fl. 2022.

¹⁶³ Se exempelvis Kornhall 2021; Läromedelsförfattarna 2021.

¹⁶⁴ Andersson 2015.

JÄMN FÖRDELNING AV DET OBETALDA HEM- OCH OMSORGSARBETET

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Sammanfattande iakttagelser

Kapitlet beskriver och analyserar åtgärder inom området uttag av föräldrapenning, fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, föräldraskapsstöd, omvårdnadsbidraget samt anhörigomsorg. Som tidigare år återfinns få direkta åtgärder för att förändra den ojämna ansvarsfördelningen inom delmålet. Under 2022 nådde vård av barn, vab, historiskt höga nivåer och kvinnor tog ut 61 procent av dagarna. Fördelningen av föräldraförsäkringsuttaget visar att utvecklingen mot ett jämnare uttag nära nog stagnerat under senare år.

Kvinnor ägnar fortsatt mer tid åt hushåll och omsorg om egna barn och män åt förvärvsarbete och underhåll av bostad och fordon. Kvinnor upplever betydligt mer stress för att de har för mycket att göra.

Det ser olika ut för olika grupper i samhället när det gäller hur familjepolitiken bidrar till att balansera arbete och familj. Vilken typ av arbete den enskilde har, tex om det är ett bundet eller flexibelt arbete, samt vilken typ av arbete partnern har är viktiga faktorer i ett alltmer flexibelt arbetsliv. En vanlig strategi för att få vardagslivet att gå ihop är att kvinnor går ner på deltid.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds uppföljning visar att pappor eller den icke födande föräldern nås av föräldraskapsstöd i lägre utsträckning än mammor.

2019 reformerades omvårdnadsbidraget som riktas till föräldrar med funktionsnedsatta barn. Den största förflyttningen till följd av reformen har skett från män till ett gemensamt uttag av föräldrarna, vilket inte nämnvärt bidragit till ökad jämställdhet.

Flera nya kunskaphöjande åtgärder och studier visar att utvecklingen inom äldreomsorgen har lett till en "återfamilisering" av omsorgen om äldre. Kvinnor ägnar mer tid till obetald omsorg om äldre och funktionsnedsatta anhöriga jämfört med män. Detta får negativa konsekvenser för hälsan och arbetsförmågan. Kvinnliga omsorgsgivare med högre utbildning har lägre välbefinnande och en mer negativ påverkan på arbetsförmågan jämfört med lägre utbildade kvinnor. Den obetalda anhörigomsorgen om äldre och funktionsnedsatta betingar ett stort samhällsekonomiskt värde och motsvarar 3-4 procent av BNP.

Det behövs åtgärder för att minska ojämställdheten i fördelningen av det obetalda omsorgsarbetet om äldre och funktionsnedsatta. Kunskapen behöver öka om den totala omfattningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet som kvinnor och män utför, inklusive multipla belastningar som när omsorg riktas mot flera hushåll samtidigt, exempelvis partner, barn, barnbarn och åldrande föräldrar.

Äldreomsorgen behöver stärkas för att minska anhörigas och framför allt kvinnors, omsorgsbyrda.

Det jämställdhetspolitiska året

Det jämställdhetspolitiska året 2022 har kännetecknats av att rapporteringen av kunskapsuppdrag inom delmålet har ökat hos myndigheter och andra aktörer. Men liksom tidigare år har Jämställdhetsmyndigheten identifierat få åtgärder som syftar till att mer

direkt jämna ut fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet mellan kvinnor och män.

Under coronapandemin ökade tillfällig föräldrapenning för vård av barn avsevärt, men även därefter har en viss ökning skett. År 2022 noterades därför den högsta nivån någonsin med cirka 2 miljoner fler nettodagar med tillfällig föräldrapenning jämfört med 2019. Detta påverkar särskilt kvinnors lönearbete och inkomster då kvinnor totalt tog ut 60,9 procent av nettodagarna under 2022. Under 2019 tog kvinnor ut 61,5 av nettodagarna, så en förskjutning mot ett något mer jämställt uttag kan observeras.¹⁶⁵

Under coronapandemin arbetade en stor del av befolkningen hemifrån, en trend som även fortsatt efter pandemin. Det får konsekvenser för både förvärvsarbetet och det obetalda hem- och omsorgsarbetet. (Se avsnittet ”Fortsatt distansarbete efter coronapandemin” i kapitlet om Ekonomisk jämställdhet).

År 2022 fick Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag av regeringen att göra en fördjupad uppföljning av delmålet som kommer att redovisas i en rapport i oktober 2023.

Åtgärder för en jämställd fördelning av föräldrapenningen

Försäkringskassan har liksom tidigare år i uppdrag att verka för ett jämställt användande av föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen för vård av barn. I Försäkringskassans uppdrag ingår att genom information bidra till att föräldrar får bättre kunskap om föräldraförsäkringens regelverk och om de långsiktiga effekterna av fördelningen av föräldraledighet.¹⁶⁶ Försäkringskassans årsredovisning för 2022 visar att myndigheten arbetar aktivt med uppdraget och bedömer att målet uppnåtts.¹⁶⁷ Information sprids brett i ett flertal kanaler, framför allt digitalt. Föräldrasidorna på Försäkringskassans webbplats är väl kända hos föräldrar och hade i slutet av 2022 besökts av 5,5 miljoner personer. Försäkringskassan genomför även riktade kampanjer, samarbeten och annonsering för att nå ut till målgruppen. För att nå personer som tar ut få eller inga dagar används smalare kanaler riktade mot exempelvis egenföretagare och arbistalande.

Kvinnor tar ut majoriteten av föräldrapenningdagarna och i uttaget ses en tämligen liten förändring under senare år.¹⁶⁸ År 2022 tog kvinnor ut 69,7 procent av nettodagarna och män 30,3 procent. För 2019 var motsvarande siffror 70 procent för kvinnor och 30 procent till män.¹⁶⁹ År 2022 delade 19,9 procent av alla föräldrar jämställt på föräldrapenningen (40–60 procent) avseende de barn som föddes 2020 och som fyllt två år, vilket är en liten ökning jämfört med året innan.¹⁷⁰

Fördelningen av föräldrapenninguttaget har ett starkt samband med föräldrarnas härkomst och utbildningsnivå där föräldrar med svensk härkomst och högre utbildning har

---

¹⁶⁵ Försäkringskassan 2023b.

¹⁶⁶ Socialdepartementet 2021a; 2022c.

¹⁶⁷ Försäkringskassan 2023a.

¹⁶⁸ Försäkringskassan 2022d. Då tillfällig föräldrapenning för vård av barn, vab, och föräldrapenning innebär att ersättning ges till framför allt föräldrar för informell omsorg om barn kan det i egentlig mening inte räknas som obetalt arbete.

¹⁶⁹ Försäkringskassan 2023b.

¹⁷⁰ Försäkringskassan 2023b.

ett mer jämställt uttag.¹⁷¹ Då män som grupp har högre lön än kvinnor får de även ett högre medelbelopp per dag.¹⁷² Försäkringskassans analyser visar att de förstagångsföräldrar som använt dubbeldagar, det vill säga möjligheten för föräldrarna att ta ut föräldrapenning samtidigt för samma barn i högst 30 dagar, delar mer jämställt på föräldrapenningen än övriga förstagångsföräldrar.¹⁷³ Vidare har Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk (IFAU) visat att jämställdhetsbonusen som fanns mellan 2008 och 2017 ledde till ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen bland föräldrar som fick tillgång till bonusen.¹⁷⁴ Jämställdhetsbonusen innebär att föräldrar fick en ekonomisk bonus för att dela mer lika på de föräldrapenningdagar som de kunde överföra mellan varandra. Därutöver har Försäkringskassan visat att samkönade kvinnliga föräldrar oftare delar jämnt på föräldrapenningen jämfört med kvinnor som har barn med en man.¹⁷⁵

Flera kunskapsuppdrag visar att kvinnor tar ett större ansvar för hem och familj

I Försäkringskassans forskarrapport från 2022 ”Familjevänligt arbete – för vem?”¹⁷⁶ undersöks hur familjepolitiken i praktiken bidrar till föräldrars möjligheter att balansera arbete och familj. Forskarna har undersökt hur föräldrar upplever och hanterar stressfaktorer i arbete och familj samt vilken roll de familjepolitiska verktygen vård av barn, föräldradeltid och barnomsorgen spelar.

Övergripande visar studien att kvinnor tar ett betydligt större ansvar för hem och familj än vad män gör. De upplever också en högre konflikt mellan arbete och familj och en större oro för framtida karriärsutveckling än männen. SCB:s senaste tidsanvändningsstudie TID bekräftar delvis denna bild. Kvinnor lägger mer tid på aktiviteter inom hushållsarbetet och omsorgen om egna barn, medan män lägger mer tid på förvärvsarbete och aktiviteter inom kategorin underhåll. Kvinnor upplever också stress i större utsträckning än män. Bland sammanboende kvinnor med barn känner sig 38 procent ofta stressade på grund av att de har för mycket att göra medan det för sammanboende män med barn är 22 procent. Bland ensamstående kvinnor med barn känner sig 43 procent ofta stressade, medan andelen för ensamstående män med barn är 21 procent.¹⁷⁷

Försäkringskassans forskarrapport visar tydligt att dagens föräldrar på olika sätt försöker begränsa stress och balansera krav från arbete och familj. Föräldrarna ser oftast inte detta som en fråga om rättigheter, policy eller reglering utan som ett problem att hantera på individuell nivå där partners roll är central. Tidspusslandet i vardagen är en relationell aktivitet där inte bara individens arbetsvillkor – om de exempelvis präglas av flexibelt eller bundenhet – har betydelse. Även partners arbetsvillkor möjliggör eller begränsar den andra förälderns förutsättningar. Ensamstående hamnar då i en speciellt utsatt situation. Betydelsen av villkoren på arbetsplatsen och inom olika sektorer har

---

¹⁷¹ Försäkringskassan 2022a.

¹⁷² Försäkringskassan 2022d.

¹⁷³ Försäkringskassan 2022c.

¹⁷⁴ IFAU 2022.

¹⁷⁵ Försäkringskassan 2021.

¹⁷⁶ Försäkringskassan 2022b.

¹⁷⁷ Statistikmyndigheten SCB 2022a.

ökat för nyttjandet av familjepolitiken i och med arbetslivets flexibilisering. Forskarna menar att detta kan förstärka skillnader mellan exempelvis mans- och kvinnodominerade sektorer och arbetsplatser eftersom utvecklingen mot ett flexiblere arbetsliv ser olika ut inom olika delar av arbetsmarknaden. De flesta föräldrar förhåller sig till den rådande jämställdhetsnormen i sina överväganden kring arbete och familj. Men villkoren och möjligheten att översätta ideal till praktik varierar avsevärt.

En stor majoritet av föräldrarna strävar efter att begränsa barnens tid i förskolan. Anledningar som uppges är att vilja spendera mer tid med barnen när de är små och att långa dagar på förskolan är tröttsamt för framför allt de minsta barnen och om grupperna är stora. För mammor hittades ett samband mellan långa dagar på förskolan och upplevd stress men även mellan strävan efter att begränsa förskoletiderna och högre stress. För papporna finns inga sådana samband.

En betydande andel kvinnor använder sig av rätten att gå ner till deltid som en strategi för att få vardagslivet att gå ihop. 30,1 procent av kvinnorna och 6,1 procent av männen gick ned från heltid till deltid efter yngsta barnets födelse och 7,2 procent av kvinnorna respektive 2 procent av männen arbetade redan deltid före yngsta barnets födelse.

I forskarrapporten ”Nordisk forskning om obetalt arbete och familjeliv och samband med sjukfrånvaro med psykiatrisk diagnos” som beställts av Jämställdhetsmyndigheten, konstaterar forskarna att det finns väldigt få nordiska studier om obetalt arbete och familjeliv och samband med sjukskrivning för psykisk ohälsa. Därutöver betonas behovet av metodutveckling för att kunna mäta olika dimensioner av belastning och krav i det obetalda arbetet och i familjen.¹⁷⁸

Både mammor och pappor ägnar mer tid åt egna barn om de får obetald hjälp från andra

I SCB:s undersökning framgår att i hushåll som får hjälp av andra utan att betala för det ökar tiden för aktiviteter kopplade till barnen.¹⁷⁹ Kvinnor i hushåll som fått obetald hjälp lägger 42 minuter på omsorg av barnen, jämfört med 19 minuter för alla kvinnor. Motsvarande siffror för män är 24 minuter jämfört med 10 minuter. Liknande mönster ses även i de övriga fyra barnrelaterade aktiviteter som undersökningen mäter, exempelvis att läsa för sina barn. Det framgår dock inte av undersökningen vem som ger denna obetalda hjälp till hushållet, och hur hjälpen fördelas utifrån kön. Sannolikt är det ofta mor- och farföräldrar och andra närstående som ger obetald hjälp.

Kvinnor och män i framför allt medelåldern ger även omfattande omsorg till åldrande föräldrar och andra närstående vilket får effekter för framför allt kvinnors hälsa och arbetsliv. Detta tas upp längre fram i detta kapitel. Jämställdhetsmyndigheten menar att det finns behov av mer kunskap om den totala omfattningen och belastningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet i ett livscykelperspektiv och hur det fördelas utifrån kön. Här behöver multipla belastningar tas i beaktande. Det vill säga när hem- och omsorg riktas mot flera personer eller hushåll samtidigt, exempelvis partner, barn, barnbarn och åldrande föräldrar

---

¹⁷⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2021d.

¹⁷⁹ Statistikmyndigheten SCB 2022a.

Pappor och ickefödande föräldrar behöver mer stöd i sitt föräldraskap

År 2018 beslutade regeringen om en nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd.¹⁸⁰ När strategin beslutades fick Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att både stödja och följa upp strategin med slutredovisning 2022.¹⁸¹

Strategin genomsyras av tre perspektiv; barnets rättigheter, jämställdhet och ett jämställt föräldraskap samt jämlikhet i hälsa. Strategins utgångspunkt för perspektivet om jämställdhet och ett jämställt föräldraskap är att båda föräldrarna deltar och gemensamt utövar omsorgen om barnet, vilket gynnar barns hälsa och utveckling samt främjar föräldrarnas hälsa. I barnkonventionen säkerställs principen om båda föräldrarnas gemensamma ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Enligt regeringen behövde föräldraskapsstödet på ett tydligare sätt bidra till ett mer jämställt föräldraskap vilket bidrar till ekonomisk jämställdhet och en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet mellan kvinnor och män. Det kan även bidra till att motverka mäns våld mot flickor och kvinnor samt föräldrars våld mot barn. Stödet behöver utmana begränsande och destruktiva föreställningar om kön och främja alla föräldrars delaktighet i frågor som traditionellt har betraktats som antingen mammors eller pappors ansvarsområden. Stöd i föräldraskapet behöver bli mer tillgängligt för kvinnor och män, i synnerhet behöver föräldraskapsstödet nå och engagera pappor.

MFoF konstaterar i sin uppföljning att pappor ofta inte får samma stöd som mammor inom mödra- och barnhälsovården eller inom hälso- och sjukvården i stort. Exempelvis ska ett enskilt föräldrasamtal erbjudas både den födande kvinnan och pappan eller den icke-födande föräldern enligt det nationella barnhälsovårdsprogrammet. Men efterlevnaden ser olika ut inom och mellan regionerna. Inte ens en tredjedel av papporna eller de icke-födande föräldrarna erbjuds enskilt samtal. Under coronapandemin fick det jämställda föräldraskapet stå tillbaka då de blivande papporna eller icke-födande föräldrarna inte erbjöds individuellt föräldraskapsstöd och inte heller fullt ut fick delta under och efter förlossningen.

Föräldraskapsstödet tillgänglighet är en viktig fråga för jämställdheten och MFoF betonar vikten av att fler pappor, ensamstående föräldrar, föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden och utlandsfödda föräldrar nås av stödet.

Omvårdnadsbidraget har lett till att faders uttag övergått till gemensamt uttag

2019 reformerades bidragen till föräldrar med funktionsnedsatta barn genom att det tidigare vårbidraget ersattes av omvårdnadsbidraget och merkostnadsbidraget. Reformen syfte var att modernisera bidraget genom att renodla ersättningen till föräldrar som ger omsorg till sina barn. Förändringen innebar också att föräldrar har fått möjligheten att utnyttja bidraget samtidigt. Denna möjlighet infördes delvis för att få en jämnare fördelning av bidraget mellan föräldrarna, som tidigare i huvudsak tagits ut av kvinnor. Föräldrar som har rätt till bidraget har enligt föräldraledighetslagen också rätt att gå ner 25 procent i arbetstid för att utföra omsorg om sitt barn och bidraget kan även

---

¹⁸⁰ Socialdepartementet 2018b.

¹⁸¹ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 2022.

kombineras med assistentersättning vid svårare funktionsnedsättning. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare följt upp bidraget när utfasningen av vårdbidraget fortfarande pågick.¹⁸² I början av 2000-talet utgjorde kvinnor drygt 88 procent av mottagarna för vårdbidraget och fram till att det avvecklades 2019 hade denna siffra sjunkit till 83 procent. Efter beviljat vårdbidrag kunde föräldrarna tidigare ansöka om att få vårdbidraget utbetalat till vardera föräldern vilket cirka 8 procent valde att göra under åren 2015–2018.

Introduktionen av omvårdnadsbidraget har inneburit en viss förskjutning mot en mer jämn fördelning mellan föräldrarna men kvinnor dominerar fortsatt. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) konstaterar i sin utvärdering av omvårdnadsbidraget att den lilla förskjutning som skett i fördelningen främst beror på att faders uttag av vårdbidraget har övergått i ett gemensamt uttag av båda föräldrarna.¹⁸³ Jämställdhetsmyndighetens analys av bidraget pekar i samma riktning. Gruppen kvinnor som ensamt tar ut bidraget har inte förändrats medan det i mäns uttag skett en förskjutning från ensamt uttag till gemensamt uttag. Under november 2022 tog gruppen kvinnor ut drygt 77 procent av bidraget medan gruppen män tog ut 11 procent. Det gemensamma uttaget utgjorde drygt 12 procent. Jämställdhetsmyndighetens bedömning är att den utjämning som skett inte nämnvärt har bidragit till ökad jämställdhet.

Kvinnor utför oftare anhörigomsorg

I april 2022 meddelade den förra regeringen att den tagit beslut om Sveriges första nationella strategi för anhöriga som vårdar, hjälper eller stödjer en närstående. Syftet med strategin är att stärka anhörigperspektivet inom vård och omsorg, samt att göra stödet till anhöriga mer likvärdigt över landet.¹⁸⁴

I Sverige utgör de offentliga utgifterna för långvarig vård och omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning 3,5 procent av BNP vilket placerar Sverige på tredje plats i Europa.¹⁸⁵ Men den demografiska utvecklingen med en allt större andel äldre tillsammans med nedskärningar i kommunala utgifter har lett till en betydande minskning av äldreboenden under de senaste decennierna. En liknande neddragning ses inom hemtjänsten. Från att hemtjänstinsatserna tidigare varit generösa har de i ökande grad prioriterats mot ensamboende äldre med stora vårdbehov. Därtill har organisatoriska förändringar lett till minskad arbetstillfredsställelse hos hemtjänstpersonalen genom ökad fragmentisering i kombination med ökad tidspress. (Se även avsnittet ”Insatser inom äldreomsorgen - en arena för ökad jämställd hälsa” i kapitlet om Jämställd hälsa). Denna utveckling har lett till sämre omsorgskvalitet inom hemtjänsten vilket ökat pressen på familjemedlemmar att ge huvuddelen av omsorgen till bräckliga äldre och personer med funktionsnedsättning som bor hemma (ibid). Köpen av hushållsnära tjänster bland gruppen 65 år och äldre har också ökat avsevärt (Se även avsnittet ”Rutavdraget har ökat ekonomisk jämställdhet” i kapitlet om Ekonomisk jämställdhet). Neddragningarna inom äldreomsorgen är inte ett resultat av ändrad lagstiftning, ändrad

---

¹⁸² Jämställdhetsmyndigheten 2021c.

¹⁸³ Inspektionen för socialförsäkringen 2021.

¹⁸⁴ Socialdepartementet 2022a.

¹⁸⁵ Vicente m.fl. 2022.

nationell politik eller preferenser bland äldre.¹⁸⁶ Forskning visar att neddragningarna har varit möjliga att genomföra på grund av att äldreomsorgen inte är en lagstadgad rättighet i Sverige¹⁸⁷, kombinerat med kommunernas stora frihet att bestämma hur äldreomsorgen ska utformas.

Anhörigomsorgen sker framför allt obetalt men under vissa omständigheter kan ersättning utgå. Om anhöriga under en kortare period avstår från sitt förvärvsarbete för att vårda eller vara ett stöd för en svårt sjuk närstående kan de vara berättigade till närståendepenning. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har kartlagt hur denna förmån nyttjas och visar att användningen nästan fördubblades mellan år 2000 och 2019, från knappt 8 000 vårdare till nästan 15 000 vårdare.¹⁸⁸ 70 procent av de som vårdar med närståendepenning är kvinnor. En majoritet av dessa vårdar en förälder och de använder i genomsnitt tolv dagar.

I en nyligen publicerad svensk studie där forskare samverkat med Nationellt kompetenscentrum anhörig (Nka) undersöks kvinnor och män som ger obetald omsorg till en närstående parallellt med att de förvärvsarbetar.¹⁸⁹ Resultaten visar att den som förvärvsarbetar och samtidigt ger obetald omsorg till en närstående vanligen är en medelålders kvinna, som ger veckovis eller daglig omsorg till en ensamstående förälder. ”Hon” upplever ofta omsorgen som krävande och får inte stöd från samhället i sin roll som omsorgsgivare. De omsorgsgivande kvinnorna är oftare ensamma i sitt omsorgsgivande och ger omsorg med högre intensitet jämfört med männen. Kvinnorna rapporterar även i högre utsträckning behov av hjälp för att möta sin omsorgstagares behov. Av respondenterna i studien uppgav 17 procent att deras förvärvsarbete hade blivit lidande av omsorgen. 40 procent uppgav att förmågan att arbeta hade påverkats och 31 procent att deras karriärmöjligheter hade påverkats. Kvinnors arbetsförmåga hade påverkats mer än männens. Enligt studiens slutsats behöver de utmaningar som personer som både förvärvsarbetar och ger obetald omsorg möter uppmärksammas. Åtgärder behöver sättas in för att minska ojämställdheten avseende fördelningen av det obetalda omsorgsarbetet om äldre och personer med funktionsnedsättning.

Anhörigomsorgens kostnader fördelas inte jämställt

År 2022 publicerade Nka rapporten ”Kostnadsanalys av anhörigomsorg: Uppskattningar från en nationell undersökning i Sverige” som ingår i samma projekt som studien ovan.¹⁹⁰ Rapporten visar att uppemot 1,2 miljoner svenskar över 18 år vårdar, hjälper eller stödjer en närstående vilket motsvarar 15 procent av den vuxna befolkningen. Kostnaden för anhörigomsorgen ligger på närmare 152 miljarder kronor per år,

---

¹⁸⁶ Ulmanen 2022b.

¹⁸⁷ Socialtjänstlagen (SoL) är en ramlag som bland annat reglerar äldreomsorgen. En ramlag innebär att målen för verksamheten anges i stället för att i detalj reglera verksamhetens utformning. Enligt SoL ska individen uppnå en skälig levnadsnivå vilket ger kommunerna stor frihet i att tolka vad detta innebär och utforma äldreomsorgen utifrån det. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslag som ska garantera personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor, att de får den hjälp de behöver i det dagliga livet och att de kan påverka vilket stöd och vilken service de får. Målet med SLL är att den enskilde får möjlighet att leva som andra. LSS omfattar inte beslut för personer över 66 år.

¹⁸⁸ Inspektionen för socialförsäkringen 2022.

¹⁸⁹ Vicente m.fl. 2022.

¹⁹⁰ Ekman m.fl. 2021; Nationellt kompetenscentrum anhöriga 2022.

vilket motsvarar cirka 3 procent av BNP. De största kostnaderna utgörs av inkomstbortfall för den som vårdar en närstående (55 procent). Betydande kostnader uppstår också i form av direkta kostnader för vården, till exempel vid transporter eller inköp av hjälpmedel. Studien visade att vård av en närstående inverkar på den anhöriges sömn, vilket kan ha en negativ effekt på dennes produktivitet och därmed utgöra en indirekt kostnad för vård av närstående. Vidare visar studien att det skulle kosta 194 miljarder kronor per år att ersätta anhörigas omsorg om en närstående med offentlig vård som utförs av personer med motsvarande undersköterskelön, vilket motsvarar närmare 4 procent av BNP.

I denna studie delas inte kostnaderna för anhörigomsorgen upp på kvinnor och män men det framkommer att det är fler kvinnor än män som ger anhörigomsorg och att kvinnor även utför mer omfattande insatser. Därutöver hade kvinnor högre kostnader för utgifter, förlorade mer sömn, fick större påverkan på sin arbetsförmåga och sysselsättning, fick mindre stöd från lokala myndigheter och ”slutade att fungera” i betydligt högre utsträckning än män som gav anhörigomsorg.

Kvinnors yrkesliv och mående påverkas av anhörigomsorg

I Jämställdhetsmyndighetens enkätundersökning Jämställdhetsundersökningen 2022¹⁹¹ uppger fler kvinnor än män att de har omsorgsansvar och särskilt tydligt är detta i åldersgruppen 30–59 år där 64 procent av kvinnorna och 53 männen svarat att de har omsorgsansvar¹⁹². Av dessa anger 19 procent av kvinnorna och 11 procent av männen att de ofta känt sig *fysiskt* utmattade på grund av detta och 26 procent av kvinnorna och 13 procent av männen anger att de ofta känt sig *psykiskt* utmattade på grund av sitt omsorgsansvar.

I en avhandling från Lunds universitet visar Elisa Labbas att män och kvinnor som har ett omsorgsansvar om äldre har ökad risk för sjukskrivningar, depression och sämre livskvalitet jämfört med de som inte utför omsorgsarbete.¹⁹³ Ju äldre befolkningen blir, desto högre krav ställs på den arbetsföra befolkningen att både förvärvsarbeta och samtidigt ge obetald omsorg till äldre familjemedlemmar. Det obetalda omsorgsarbetet utförs ofta av kvinnor, som vanligen samtidigt har ett lönearbete. Samtidigt saknar offentliga insatser inom äldreomsorgen ett anhörigperspektiv. Labbas menar att om politiken önskar att befolkningen ska vara frisk och jobba längre så behöver de som har omsorgsansvar uppmärksammas och få stöd. Framför allt behöver den offentliga äldreomsorgens betydelse för anhöriga i arbetsför ålder beaktas.

Kvinnor med högre utbildning upplever mer påfrestning av att kombinera förvärvsarbete och obetald omsorg

I en ny studie analyserar Petra Ulmanen vilken roll kön och utbildningsnivå spelar för omfattningen och upplevda konsekvenser av obetald omsorg som ges inom familjen.¹⁹⁴

---

¹⁹¹ Jämställdhetsmyndigheten 2022c.

¹⁹² Omsorgsansvar är brett definierad i undersökningen och fångas genom frågan: Har du under de senaste 12 månaderna haft omsorgsansvar för någon i din närhet? Omsorgsansvaret kan därmed innefatta både egna barn och äldre föräldrar med flera.

¹⁹³ Labbas 2022.

¹⁹⁴ Ulmanen 2022b.

Datansamlingen gjordes genom en enkät riktad till ett representativt urval av 45–66 åringar i Sverige (n = 3 630). Resultaten bekräftar tidigare forskning, det vill säga att fler kvinnor utför anhängsomsorg och att de utför mer omfattande insatser jämfört med män, vilket leder till fler negativa konsekvenser för deras hälsa och arbetsprestationer. Men resultaten motsäger också tidigare forskning när det gäller vilken roll som klass spelar. Bland kvinnliga omsorgsgivare är högre utbildning förknippat med lägre välbefinnande, sämre arbetsprestationer och minskad arbetstid i förhållande till lägre utbildade omsorgsgivare. Inga signifikanta samband hittades bland män.

Resultaten diskuteras i ljuset av försämrade arbetsförhållanden inom välfärdsyrkena där många högre utbildade kvinnor arbetar och hur neddragningar i servicenivån inom äldreomsorgen tillsammans med en ökad fragmentisering ökat behovet av organisatorisk omsorg. Organisatorisk omsorg innebär att samordna och hantera kontakter med myndigheter och vårdgivare. Det innebär en pågående process av att identifiera vilka tjänster som behövs och, om de finns tillgängliga, få tillgång till och mobilisera tjänsterna, samt övervaka och orkestrera dem. För kvinnor ökar den organisatoriska omsorgen riskerna för negativa effekter på välbefinnande och arbetsprestationer i samma utsträckning som personlig omvårdnad ökar denna risk. Ulmanens tolkning av resultaten är att högre utbildade kvinnor upplever större påfrestningar av att kombinera betalt arbete med omsorg om anhöriga på grund av att deras omsorg är mer krävande och de oftare arbetar heltid i hårt ansträngda arbeten. Den större påfrestningen i kombination med högre inkomster gör att de har råd att minska sin arbetstid i större utsträckning än andra.

Jämställdhetsmyndigheten menar att den offentligt finansierade omsorgen om äldre och personer med funktionsnedsättning behöver stärkas. Detta är angelägen för att minska anhörigas, och framför allt kvinnors, omsorgsbörda som riskerar att få negativa effekter för hälsan och arbetslivet. Därutöver behöver stödet till anhöriga som ger omsorg öka och åtgärder behöver sättas in för att öka jämställdheten avseende fördelningen av det obetalda omsorgsarbetet. Den nationella anhängsstrategin som beslutades 2022 behöver följas upp utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

JÄMSTÄLLD HÄLSA

Det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd hälsa innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Sammanfattande iakttagelser

Kapitlet beskriver och analyserar resultat av insatser inom områdena psykisk ohälsa, äldreomsorgen samt förlossningsvården och kvinnors hälsa. Det finns satsningar som lett till konkreta och önskvärda resultat, men det behövs fler och mer riktade jämställdhetsinsatser för att uppnå målet om en jämställd hälsa.

Uppdrag till myndigheter har gett konkreta resultat i form av kunskapsstöd till regioner och kommuner samt ökad kunskap om psykisk ohälsa och könsskillnader i psykisk hälsa. Utvärderingar visar att insatser som kommuner och regioner vidtagit för att förebygga och motverka psykisk ohälsa inte omfattar problem med jämlikhet eller jämställdhet i psykisk hälsa. På befolkningsnivå ökar den psykiska ohälsan, främst bland unga kvinnor, samt sjukskrivningstalen till följd av stressrelaterade besvär. Fortsatt dör en mycket högre andel män än kvinnor för tidigt till följd av suicid.

Satsningar för att förbättra kvalitet och arbetsmiljö i den kvinnodominerade äldreomsorgen har inte gett önskade effekter. Sjukskrivningarna inom äldreomsorgen ökar och andelen personal med adekvat utbildning har minskat. Sammantaget kan detta även påverka kvaliteten inom äldreomsorgen.

Styrning och organisering av vård- och omsorgssektorn är faktorer som kan påverka förutsättningarna för kvalitet och arbetsvillkor. Av analysen framgår att riktade statsbidrag till kommuner för bemanning i äldreomsorgen är kortsiktiga och inte utnyttjas fullt ut.

Den fleråriga satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa har gett positiva resultat ur ett vårdtagarperspektiv, men samma resultat ses inte i den del som rör kompetensförsörjning. Antalet barnmorskor har minskat inom slutenvården i samtliga sjukvårdsregioner utom en. Detta ger konsekvenser för arbetsvillkoren och påverkar förutsättningarna för en god hälsa i den kvinnodominerade barnmorskegruppen.

För att de olika överenskommelserna mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom vård- och omsorgsområdet ska kunna ge effekter för jämställd hälsa behöver jämställdhet vara integrerat i alla delar. Arbetet i kommuner och regioner behöver utgå från en jämställdhetsanalys. Det måste också ingå uppföljning av målsättningar om jämställdhet i de utvärderingar som myndigheter gör av statens styrning av området.

Det jämställdhetspolitiska året

Coronapandemin har sedan 2020 påverkat stora delar av hälso- och sjukvården. Uppdämda vårdbehov i kombination med problem med kompetensförsörjning inom många områden kommer att påverka hälso- och sjukvården en lång tid framöver.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Socialstyrelsen 2022f.

Coronapandemin ledde till en hög arbetsbelastning för kvinnodominerade yrkesgrupper inom delar av hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen.¹⁹⁶ Sjukvården var också väljarnas viktigaste fråga i valet i september, men fick inte motsvarande uppmärksamhet i medie-rapporteringen inför valet.¹⁹⁷ Generellt ses även en ökad ekonomisk ojämlikhet där Sverige sticker ut med en mer negativ utveckling jämfört med våra nordiska grannländer. Detta får konsekvenser inom området jämställd hälsa och behöver tas i beaktande.¹⁹⁸

Resultat av satsningar på jämställd hälsa

Människors hälsa är beroende av olika villkor och förutsättningar som ofta kallas hälsans bestämningssfaktorer.¹⁹⁹ Det innebär att livsvillkor, levnadsförhållande och levnadsvanor påverkar förutsättningarna för hälsan och att hälsan har ett samband med många olika faktorer, såsom boende, utbildning och arbetsmiljö.²⁰⁰ Dessa samband är viktiga att beakta när det gäller arbetsvillkor och arbetsmiljö för stora kvinnodominerande yrkesgrupper i vård- och omsorgssektorn.

Kommuner och regioner har det huvudsakliga ansvaret för hälso- och sjukvården samt social omsorg. Staten kan styra mot en jämställd hälsa genom bland annat jämställdhetsintegrering i myndigheter samt uppdragsstyrning, gemensamma överenskommelser med Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt statsbidrag till kommuner och regioner. Politiken för en jämställd hälsa sker i huvudsak genom reformarbete och satsningar inom utgiftsområdet hälsovård, sjukvård och social omsorg i statens budget.²⁰¹

Överenskommelserna med SKR ska bilda en helhet och påverkar det jämställdhetspolitiska delmålet jämställd hälsa inom en rad områden.²⁰² I överenskommelserna finns skrivningar om att utgå från ett jämställdhetsperspektiv utifrån det jämställdhetspolitiska målet om jämställd hälsa samt att relevant data ska kunna samlas in och analyseras, exempelvis genom jämställdhetsanalyser. Överenskommelserna om kvinnors hälsa och förlossningsvård skiljer sig gentemot övriga överenskommelser på så sätt att de inkluderar kvinnors hälsa specifikt.

Nedan beskrivs och analyseras ett urval insatsområden och åtgärder som har bäring på delmålet om en jämställd hälsa. Ett särskilt fokus ligger på satsningar på psykisk hälsa och det suicidpreventiva arbetet, arbetsmiljö och arbetsvillkor inom äldreomsorgen samt kvinnors hälsa och förlossningsvården. Det är svårt att påvisa effekter av konkreta åtgärder och resultat, eftersom det är svårt att härleda effekter till en viss avgränsad satsning.

---

¹⁹⁶ Socialstyrelsen 2022a.

¹⁹⁷ SVT/VALU 2022.

¹⁹⁸ The Lancet Regional Health – Europe 2023.

¹⁹⁹ Dahlgren & Whitehead 1991; 2021.

²⁰⁰ Folkhälsomyndigheten 2023a.

²⁰¹ Prop. 2021/22:1. 2021b

²⁰² Exempel på överenskommelser med SKR som har bäring på det jämställdhetspolitiska målet jämställdhälsa ses gällande psykisk hälsa och suicidprevention (S2020/09779), Sammanhållen och jämlik vård (S2022/00610), äldreomsorg – teknik, kvalitet och effektivitet med den äldre i fokus (2021/08208), Ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvård samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa 2020–2022 (S2019/05299/FS).

Analyserna bygger därför på antaganden om hur resultaten bidrar till effekter på delmålet.

Insatser för förbättrad psykisk hälsa

Psykiska ohälsa tar sig olika uttryck hos kvinnor och män. Olikheterna bottnar ofta i skilda förutsättningar samt normer om hur kvinnor och män förväntas vara. Till viss del behöver även genetiska och biologiska faktorer vägas in.²⁰³ Studier har även visat att kvinnor och män bemöts olika i vården. Kvinnor blir oftare diagnostiserade för psykisk ohälsa medan mäns symptom oftare tolkas som fysiska problem.²⁰⁴ Likaså missas ofta underliggande psykisk ohälsa hos män, en ohälsa som ofta leder till drog- och alkoholmissbruk. Det kan innebära att mäns depressioner inte behandlas, vilket kan leda till suicid.²⁰⁵

Investeringar i den psykiska hälsan i befolkningen är avgörande för ett socialt hållbart samhälle. I Världshälsoorganisationens (WHO) europeiska handlingsplan för området är psykisk hälsa inte bara ett mål i sig, utan en grundbult för att människor ska kunna utvecklas, leva ett fullgott liv och åtnjuta bästa tänkbara hälsa. En viktig del i handlingsplanen är betoningen på faktorer som skyddar eller främjar psykisk hälsa, såsom socioekonomisk status, utbildningsnivå och (o-)jämlighet.²⁰⁶

Psykisk ohälsa går i negativ riktning på samhällsnivå

Utvecklingen på samhällsnivå går i en negativ riktning då den psykiska ohälsan ökar i hela befolkningen. Fortsatt ses stora skillnader mellan olika grupper i befolkningen. Flickor och unga kvinnor är en särskilt utsatt grupp där andelen som upplever stress och ångest ökar.²⁰⁷ Statistik från Socialstyrelsen visar en ökning av diagnostiserad psykisk ohälsa hos flickor och unga kvinnor i åldern 10–24 år. I gruppen har depressionsyndrom och framför allt ångestsyndrom ökat till en högsta notering, med 151 patienter per 100 000 invånare år 2021 i jämförelse med 126 patienter per 100 000 invånare 2013.²⁰⁸

Dessutom visar statistik för de senaste åren på en markant ökning av självskador hos flickor 12–17 år, framför allt orsakade av förgiftning, en ökning som inte syns hos pojkar i samma ålder. Ökningen kan ses i de flesta regioner.²⁰⁹ Därtill visar MUCF:s rapport ”Jag är inte ensam, det finns fler som jag” från 2022 att unga hbtqi-personer har sämre både fysisk och psykisk hälsa än unga heterocispersoner och endast en tredjedel anser sig ha en god psykisk hälsa. Det är vanligare med diagnostiserad depression,

---

²⁰³ Jämställdhetsmyndigheten 2021e.

²⁰⁴ SOU 2015:86.

²⁰⁵ Rutz 2014.

²⁰⁶ WHO 2022.

²⁰⁷ Andelen individer som uppger besvär av oro, ångslan och ångest har ökat under och efter coronapandemin jämfört med åren innan pandemin. Framför allt ses detta hos unga kvinnor 16–24 år där 57,8^(±5,3) procent 2021 uppger besvär av oro, ångest och ångslan jämfört med 42,8^(±4,6) procent 2018. Men det gäller även för kvinnor 24–44 år där 47,9^(±3) procent 2021 uppger dessa besvär jämfört med 33,8^(±2,8) procent 2018. Andelen unga män som uppger dessa besvär ökar också, men ökningen är inte statistiskt säkerställd 34,5^(±4,7) procent 2021 jämfört med 26,7^(±3,8) procent 2018.

²⁰⁸ Socialstyrelsen 2022e.

²⁰⁹ Socialstyrelsen 2022i.

själv mordstankar och självmordsförsök bland unga hbtqi-personer jämfört med unga heterocispersoner.²¹⁰

Suicid utgör en betydande andel av förtida död som i större utsträckning drabbar män än kvinnor.²¹¹ I Sverige dog 1 226 personer av säkert fastställd suicid år 2021. Av dessa var 873 män och 353 kvinnor.²¹² De senaste åren syns en ökning av suicid hos unga vuxna.²¹³

Försäkringskassans statistik och analyser visar även att det sker en ökning av antalet sjukskrivningar orsakade av stressrelaterade besvär, efter en viss nedgång under coronapandemin. Totalt har nya sjukskrivningar ökat med 14 procent mellan 2019 och 2022 och kvinnor står fortsatt för majoriteten av antalet startade sjukfall, cirka 75 procent.²¹⁴

Flera uppdrag till myndigheter om psykisk ohälsa har ett jämställdhetsperspektiv

Ett flertal myndigheter har under de senaste åren fått regeringsuppdrag om psykisk hälsa och suicidprevention som ska beakta ett jämställdhetsperspektiv i uppföljning och analys. Tidigare rapporter har pekat på vikten av en ökad kunskapsproduktion om psykisk ohälsa och orsaker till könsskillnader i psykisk hälsa.²¹⁵ Flera myndigheter arbetar med kunskapsproduktion och kunskapsstöd gentemot kommuner och regioner. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att det skett en positiv utveckling gällande antalet publikationer. Nedan följer exempel på detta.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) har under 2022 utvärderat program för förbättrad psykisk hälsa hos unga. SBU har kommit fram till att så kallade SEL-program (social emotionell learning) har positiv effekt på barn och ungdomars sociala och emotionella kompetens samt motståndskraft. Detsamma gäller mindfulnessprogram som förbättrar livskvalitet och motståndskraft, särskilt för flickor. Barn och ungdomar upplevde att programmen ger ökat psykiskt välbefinnande samt förmåga att hantera känslor och relationer.²¹⁶ Programutvärderingarna som SBU har sammanställt visar på könsskillnader i effekter av de olika programmen och SBU belyser vikten av att ta hänsyn till skillnader av programeffekter mellan pojkar och flickor.²¹⁷ Den utvecklade kunskapsproduktionen som bland annat SBU står för gör att nationella riktlinjer och kunskapsstöd till regioner och kommuner utvecklas under förutsättning att dessa beaktar ett jämställdhetsperspektiv.

Socialstyrelsen har under 2022 publicerat nya nationella riktlinjer för ADHD och autism som tar upp skillnader mellan flickor och pojkars symptombild, vilket kan leda till att fler flickor får stöd och hjälp tidigare i sin diagnos.²¹⁸

---

²¹⁰ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) 2022.

²¹¹ WHO 2018.

²¹² Folkhälsomyndigheten 2022a.

²¹³ Folkhälsomyndigheten 2022b; NASP 2023; Ågren & Bremberg 2022.

²¹⁴ Försäkringskassan 2022e.

²¹⁵ Jämställdhetsmyndigheten 2021e.

²¹⁶ SBU 2022.

²¹⁷ SBU 2021b; 2022.

²¹⁸ Socialstyrelsen 2022c.

Socialstyrelsen har också tagit fram studier om problemområden som kan vara utåtagerande symptom på psykisk ohälsa, vilket är vanligare för gruppen män. Exempelvis en forskningsstudie om att motverka missbruk och kriminalitet. Socialstyrelsens rapporter visar också att fler personer vårdas för narkotikaproblem inom hälso- och sjukvården men att färre vårdas inom socialtjänstens heldygnsvård.²¹⁹ Utöver detta har fyra myndigheter (Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket och Rättsmedicinalverket) gemensamt publicerat en rapport om ”Dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar En statistiksammanställning”. Sammanställningen visar att enligt officiell statistik avled 894 personer 2019 till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar i Sverige. Bland dessa var 59 procent män och 41 procent kvinnor och där kvinnornas andel av dödsfallen har ökat något de senaste år samt att många av de som avlidit tidigare har vårdats för skadligt bruk, beroende samt psykiatriska diagnoser.²²⁰

Jämställdhetsmyndigheten har under 2022 gett bidrag till RFSL-Stockholm till ett projekt om ökad kunskap om lesbiska, bisexuella och queera kvinnor som har sex med kvinnor och målgruppens behov vid vårdkontakter och vilka hälsofrämjande åtgärder som behövs för att på sikt uppnå jämställd hälsa. Delredovisningen visar på brister i vårdens bemötande av dessa grupper av kvinnor och i intervjuer och enkätsvar uttrycker de tillfrågade en önskan om mer kompetens hos vårdpersonal om gruppens hälsotillstånd och sexuellt överförbara sjukdomar.²²¹

Folkhälsomyndigheten arbetar med insatser för att förebygga spelproblem samt uppdrag om att kartlägga rådgivning och stöd vid psykisk ohälsa via telefon och webb.²²²

Myndigheter, kommuner och regioner behöver utveckla ett jämställdhetsperspektiv och ta hänsyn till könsskillnader i hur psykisk ohälsa uttrycks

Målsättningen i den senaste överenskommelsen mellan staten och SKR om insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention för perioden 2021–2022 är att öka tillgängligheten till stöd och behandling av god kvalitet samt att främja hälsa och förebygga och motverka psykisk ohälsa och suicid för personer i alla åldrar. Insatserna ska bidra till ökad jämlikhet i hälsa, jämställdhet mellan kvinnor och män samt att stärka barnrättsperspektivet.²²³ Det framgår även att överenskommelsen tillsammans med övriga överenskommelser med SKR bildar en helhet och tillsammans påverkar området psykisk hälsa samt hur dessa överenskommelser ska bidra till ökad jämställd hälsa (exempelvis s5 S2020/09779). Därutöver beskrivs kommuner och regioners redovisningsansvar ”I redovisningen ska jämställdhetsperspektivet belysas där så är lämpligt och det ska framgå hur insatserna har bidragit till det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd hälsa.”²²⁴

Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att följa, stödja och utvärdera kommuners och regioners arbete utifrån målsättningen med

---

²¹⁹ Socialstyrelsen 2023e.

²²⁰ Socialstyrelsen m.fl. 2022.

²²¹ RFSL-Stockholm 2022.

²²² Folkhälsomyndigheten 2023b; Socialdepartementet 2022b.

²²³ Socialdepartementet & SKR 2020.

²²⁴ Socialdepartementet & SKR 2020.

överenskommelsen mellan staten och SKR. I de utvärderingar som myndigheterna har gjort framkommer att insatserna som kommuner och regioner vidtagit i stort följer syftet i överenskommelsen. Uppföljningarna visar dock att stimulansmedlen ofta leder till kortsiktiga insatser. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten pekar också på brister i insatsernas utformning och att de inte omfattar problem med jämlikhet eller jämställdhet i psykisk hälsa. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar dock att jämställdhetsmålet som finns i överenskommelsen mellan staten och SKR inte har granskats alls i uppföljningen år 2021. I uppföljningen 2022 lyfts att kommuner och regioner inte redovisar några konkreta insatser med jämställdhetsperspektiv.²²⁵ Jämställdhetsmyndigheten bedömer att eftersom det sker en negativ samhällsutveckling gällande psykisk ohälsa, behöver insatserna i högre grad utformas och anpassa efter de olika målgruppernas behov.

Folkhälsomyndigheten lyfter att kommuner och regioner i sin återslagrapportering inte kan tydliggöra hur insatserna ger långsiktiga effekter på grund av att de har svårt att planera med de kortsiktiga, ofta ettåriga, stimulansmedlen. Detta är i grunden ett problem eftersom insatserna behöver vara långsiktiga. Insatserna sker också i huvudsak i hälso- och sjukvården, men det skulle behövas att fler samhällsaktörer, såsom statliga myndigheter, vidtar åtgärder. Framför allt gäller detta åtgärder som syftar till att främja psykisk hälsa där förklaringsfaktorerna finns på olika nivåer och inom olika sektorer i samhället.²²⁶ Komplexa samhällsproblem är svåra att åtgärda med kortsiktiga stimulansmedel. De kortsiktiga stimulansmedlen leder till att insatser utformas på individnivå, vilket innebär att de stora samhällsförändrande insatserna ofta inte kan planeras och genomföras.²²⁷ Jämställdhetsmyndigheten bedömer i linje med Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten att den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention kommer bli viktig för styrningen av kommuner och regioners arbete.

Insatser inom äldreomsorgen - en arena för ökad jämställd hälsa

Äldreomsorgen har länge pekats ut som ett särskilt utsatt område,²²⁸ som redan innan coronapandemin hade problem till följd av bland annat omorganiseringar under de senaste decennierna och utmaningar med arbetskraftsbrist.²²⁹ Äldreomsorgen präglas av hög arbetsbelastning, höga sjukskrivningstal, stor andel ofrivillig deltid, hög stress och känsla av otillräcklighet bland personalen. Insatserna under den förra mandatperioden syftade till att ge stöd för utvecklingen av vård och omsorg av äldre med god kvalitet byggd på bästa tillgängliga kunskap och fördelad med jämställdhet och jämlikhet som grund.²³⁰ Samtidigt medför den demografiska utvecklingen ännu en prövning för äldreomsorgen med en ökande andel äldre befolkning med större och mer komplicerade vårdbehov. Coronapandemin blottade och förstärkte problem med arbetsmiljö

---

²²⁵ Socialstyrelsen & Folkhälsomyndigheten 2021; 2022.

²²⁶ Jämställdhetsmyndigheten 2021e.

²²⁷ Fjellfeldt 2021.

²²⁸ Skr. 2017/18:280; SOU 2020:80.

²²⁹ Statskontoret 2019; Westerberg & Nordin 2021.

²³⁰ Skr. 2017/18:280.

och kompetensförsörjning inom vård- och omsorgssektorn.²³¹ Förutsättningarna inom äldreomsorgen, exempelvis organisering och finansiering, påverkar framför allt kvinnors hälsa.²³² 70 procent av de som brukar äldrevården är kvinnor och över 90 procent av de som arbetar inom äldreomsorgen är kvinnor. Därtill utgör kvinnor 70 procent av de som vårdar en anhörig.²³³ (Se även avsnittet ”Kvinnor utför oftare anhörigomsorg” i kapitlet om Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet).

Finansiella satsningar och överenskommelser för att öka kvaliteten och förbättra arbetsmiljön i äldreomsorgen

I Regeringens skrivelse Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan från 2018²³⁴ adresseras flertalet utvecklingsområden inom äldreomsorgen. Med utgångspunkt i dessa har statsbidragen till äldreomsorgen ökat markant de senaste tre åren. Anslaget 4.5 *stimulansbidrag och äldreomsorg* under utgiftsområde 9 i statens budget har ökat från knappt 2 miljarder år 2020 till nära 9 miljarder år 2022.²³⁵

Socialstyrelsen är en av de myndigheter som har flest regeringsuppdrag kopplade till äldreomsorgen och har bland annat i uppdrag att fördela riktade och prestationsbundna bidrag till kommunerna. Ett stort fokus i den finansiella styrningen riktas mot bemanning, kompetensförsörjning och arbetsvillkor inom äldreomsorgen, vilket också förväntas påverka kvaliteten och omsorgen för brukarna. I de riktade bidragen ingår exempelvis:

- att betala ut statsbidrag till kommuner som ersättning för att anställda ska kunna utbildas till vårdbiträde eller undersköterska på arbetstid, eller fortbilda sig genom andra kompetenshöjande utbildningar inom vård och omsorg om äldre. Äldreomsorgslyftet syftar till att stärka kompetensen inom kommunalt finansierad vård och omsorg genom att ge ny och befintlig personal möjlighet att genomgå utbildning på betald arbetstid,
- stöd i ökade lönekostnader till följd av uppdraget om specialistutbildning av sjuksköterskor inom äldreomsorgen,
- stöd för utökad läkarkompetens inom äldreomsorgen,
- stöd till kommuner för att ta bort delade turer för att främja ett hållbart arbetsliv inom vård och omsorg,
- minska timanställningar inom äldreomsorgen samt
- öka sjuksköterskekompetensen inom särskilda boenden.

Därutöver har Socialstyrelsen i uppdrag att se över riktlinjer för första linjens chef inom äldreomsorgen. Socialstyrelsen har också genomfört en utredning om att undersköterska ska bli en skyddad yrkestitel, vilket träder i kraft juli 2023.

---

²³¹ Jämställdhetsmyndigheten 2022a.

²³² Skr. 2016/17:10.

²³³ Ulmanen 2022a.

²³⁴ Skr. 2017/18:280.

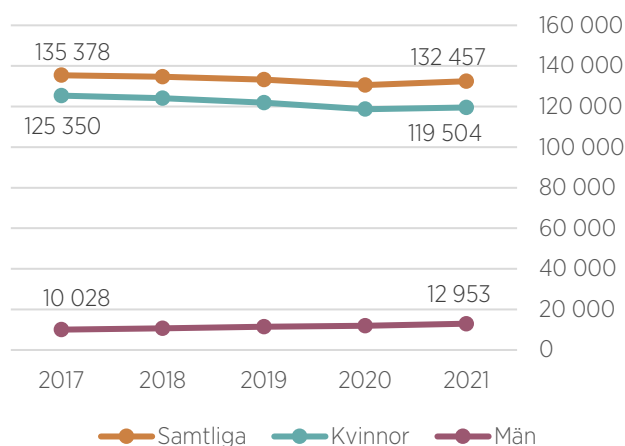
²³⁵ Prop. 2021/22:1.

En ytterligare del i statens styrning är de överenskommelser som gjorts mellan staten och SKR, bland annat överenskommelser om en god och nära vård, en sammanhållen, jämlik och säker vård samt digitalisering i äldreomsorgen. Inom överenskommelsen om en god och nära vård finns målsättningar om ”goda förutsättningar för vårdens medarbetare”. I uppföljningen som Socialstyrelsen gjort av överenskommelsen ges flera exempel på arbete som kommuner genomför i syfte att förbättra arbetsvillkoren för vårdens medarbetare. Bland dessa kan nämnas så kallade hälso-coacher för att öka personalens motivation och engagemang, arbetsmiljöutbildningar, insatser från företagshälsovården för att minska sjukfrånvaron samt utökade friskvårdssatsningar efter coronapandemin. Det finns också exempel på kommuner som arbetar för mer hälsosamma och hållbara scheman samt kommuner som strävar efter att erbjuda heltid som norm.²³⁶

Negativ utveckling gällande kvalitet och bemanning inom äldreomsorgen

Trots satsningarna inom äldreomsorgen visar Socialstyrelsens rapport ”Öppna jämförelser 2022”. Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård” att andelen omsorgspersonal med adekvat utbildning minskat stadigt sedan 2013, från 86 procent 2013 till 77 procent 2022.²³⁷ Socialstyrelsens uppföljningar visar att de riktade statsbidragen ändå möjliggjort att en viss bemanning kunde upprätthållas under coronapandemin, vilket annars skulle ha orsakat ett ännu sämre utfall.²³⁸

Figur 2. Antalet förvärvsarbetande undersköterskor inom hemtjänst, hemsjukvård och äldreomsorg

Källa: Försäkringskassan

Försäkringskassans statistik över antalet förvärvsarbetande undersköterskor visar utvecklingen inom hemtjänst och äldreboenden. Denna statistik visar en minskning i

²³⁶ Socialstyrelsen 2022g.

²³⁷ Socialstyrelsen 2022j.

²³⁸ Socialstyrelsen 2022g.

antalet förvärvsarbetande undersköterskor mellan åren 2017 och 2021 (Se figur 2).²³⁹ Som framgår av figuren är det antalet kvinnor i sektorn som minskat, medan antalet män ökat något mellan åren 2017 och 2021. En viss stabilisering mellan 2020–2021 kan dock ses. Bortfallet av kvinnor kompenseras inte fullt ut av ett ökat antal män inom yrket.²⁴⁰ Stabiliseringen kan vara en effekt av flera av de satsningarna som möjliggjort betald utbildning på arbetstid till bland annat undersköterska. Dock visar statistiken i Kolada en marginell ökning på knappt 1 procent av antalet årsarbetande undersköterskor mellan 2019–2022 medan antalet vårdbiträden ökar inom äldreomsorgen. Noterbart är att många andra yrkesgrupper inom kommunsektorn har en betydligt högre procentuell ökning av antalet årsarbetande än yrkesgruppen undersköterskor under samma år.²⁴¹ Det är därför svårt att avgöra hur satsningarna påverkat kompetensförsörjningen. Socialstyrelsens utvärdering av överenskommelserna rörande äldreomsorgen mellan åren 2020–2021 som bygger på regioner och kommuners redovisningar uppger att de ekonomiska satsningarna ökat bemanningen inom äldreomsorgen i 59 procent av kommunerna.²⁴²

Den demografiska utvecklingen i Sverige går mot ett ökat antal äldre. Sedan 2018 syns en markant ökning av antalet personer över 80 år från 522 133 personer 2018 till 582 347 personer 2022, varav 58 procent är kvinnor.²⁴³ Trots ökningen av antalet äldre syns en viss minskning av antalet med beslut om hemtjänst samt personer som bor permanent på särskilt boende. Den huvudsakliga minskningen står kvinnor för. Liknande utveckling ses i antalet med beslut om hemtjänst där det totalt sett skett en viss minskning, men där kvinnor har minskat antal beslut och män har ökat antal beslut.²⁴⁴

Socialstyrelsen skriver i rapporten "Öppna jämförelser 2022 Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård" att särskilda boenden och hemtjänstverksamheter i lägre utsträckning arbetar med rutiner som säkerställer äldre personers delaktighet. Exempelvis har andelen enheter som har rutin för vårdplanering där de äldres delaktighet dokumenteras i journal minskat från 60 procent år 2019 till 45 procent år 2022.²⁴⁵ Detta är särskilt oroväckande ur ett jämställdhetsperspektiv då gruppen äldre med äldreomsorg har mer komplexa behov med flera vårdinstanser både inom regional och kommunal hälso- och sjukvård. Detta betyder att ett större ansvar läggs på anhöriga kring organisatorisk omsorg. Detta bekräftas även av Socialstyrelsen som även de beskriver att närståendes insatser har ökat framför allt som en konsekvens

---

²³⁹ Försäkringskassan 2022f.

²⁴⁰ Analyser visar att ökningen av män inom vård- och omsorgssektorn inte nödvändigtvis kommer höja statusen och förbättra arbetsvillkoren, eftersom en stor del av de män som arbetar inom sektorn har utomeuropeisk bakgrund vilket snarare riskerar att bibehålla den låga statusen på yrket. Se Grip, L. 2023.

²⁴¹ Kolada 2023.

²⁴² Socialstyrelsen 2023a.

²⁴³ Statistikmyndigheten SCB 2023c.

²⁴⁴ Socialstyrelsen 2023d.

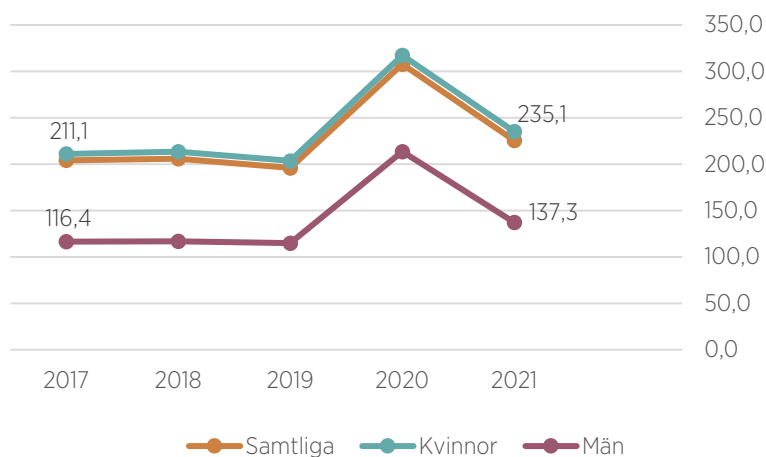
²⁴⁵ Socialstyrelsen 2022j.

av coronapandemin.²⁴⁶ Men även tidigare rapporter konstaterar att antalet med beslut om äldreomsorg minskar totalt samtidigt syns en ökning av anhörigomsorg.²⁴⁷

Sjukskrivningar inom äldreomsorgen ökar

Försäkringskassans analyser visar en ökning av sjukskrivningar inom äldreomsorgen. Under 2020 ses en stor ökning av antalet startade sjukfall vilket kan härledas till coronapandemin och covid-19-relaterad sjukdom.²⁴⁸ Dock är antalet startade sjukfall i slutet av 2021 fortsatt högre än innan coronapandemin 2019 (se figur 3 nedan). I relation till detta visar Försäkringskassans statistik även att antalet sjukskrivna i stressrelaterad ohälsa ökar i hela befolkningen både för kvinnor och män med en högsta notering 2021 sedan 2015.²⁴⁹ Antalet kvinnor är fler vad gäller startade sjukfall, men det har skett en högre procentuell ökning av antalet startade sjukfall i gruppen män (se figur 3 nedan).

Figur 3. Antal startade sjukfall per 1000 förvärvsarbetande i yrket, Undersköterskor, hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende

Källa: Försäkringskassan

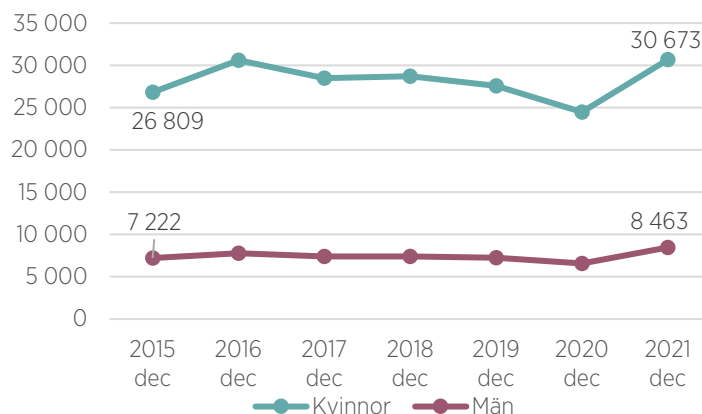
²⁴⁶ Socialstyrelsen 2022h.

²⁴⁷ Statskontoret 2019.

²⁴⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2022a.

²⁴⁹ Statistikmyndigheten SCB 2022e.

Figur 4. Pågående sjukfall på grund av anpassningsstörningar och reaktion på svår stress 2015–2021, Indikator 5.19

Källa: Försäkringskassans statistik publicerad i SCB jämställdhetsstatistik

Satsningarna på äldreomsorgen har ännu inte lett till ökad jämställd hälsa

Det syns ännu inga effekter av satsningar på äldreomsorgen i relation till delmålet om en jämställd hälsa, tvärtom är utvecklingen snarare negativ som redovisats ovan. Orsakerna till den fortsatta negativa utvecklingen är flera. Coronapandemin har medfört ett stort bakslag för äldreomsorgen vilket visats i ett flertal rapporter.²⁵⁰ Därutöver beskrivs svårigheter med riktade statsbidrag till kommuner. Flera rapporter vittnar om de riktade statsbidragens komplexitet med korta tidsramar både vad det gäller planering och ansökningsperioder samt varaktighet av bidragen. Korta tidsramar medför svårigheter att nyanställa.²⁵¹

Coronapandemin har också medfört att styrningen varit svårare än i normalläge, eftersom sektorn kämpat med att kunna upprätthålla bemanningen trots extremt höga sjuktal hos medarbetarna. Exempel på detta är de 462 miljoner som Socialstyrelsen fick i uppdrag att fördela under 2020 för betald vidareutbildning till undersköterska och vårdbiträde genom äldreomsorgslyftet. Av de 250 kommuner som rekviderade medel betalade 211 kommuner tillbaka 275 miljoner till följd av att de bland annat inte hade möjlighet att planera eller möjlighet att skicka personal på utbildning.²⁵² Tidigare utvärderingar av satsningar på äldreomsorgen har visat positiva resultat i relation till antalet personal.²⁵³ Det är troligt att coronapandemin ytterligare försvårat styrningen samtidigt som arbetsvillkoren som redan innan pandemin var svåra förvärrades. Det är därför svårt att dra slutsatser om resultat kopplat till de åtgärder och stimulansmedel som satts in, troligt är att utan åtgärder hade ett ännu större bakslag för målet om en jämställd hälsa setts.

²⁵⁰ SOU 2020:80.

²⁵¹ Socialstyrelsen 2022d; Statskontoret 2019.

²⁵² Socialstyrelsen 2021.

²⁵³ Statskontoret 2019.

Insatser för att förbättra förlossningsvården och kvinnors hälsa ger resultat

2015 initierades finansiella satsningar på kvinnors hälsa genom flertalet överenskommelser mellan staten och SKR samt kunskaps- och uppföljningsuppdrag till flera statliga myndigheter. I två tidigare utvärderingar av satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa som Jämställdhetsmyndigheten gjort slås fast att satsningen har givit positiva resultat ur ett vårdtagarperspektiv. Utöver detta syftar satsningen till att öka kompetensen och bemanningen inom kvinnovården. Här visar tidigare uppföljningar att arbetsmiljö och arbetsvillkor inom förlossningsvården fortsatt behöver prioriteras för att visa positiva resultat.²⁵⁴ Nedan följer en kortare uppföljning av utvecklingen.

Under 2022 har arbetet i myndigheterna fortsatt vilket resulterat i en förstärkt kunskapsproduktion. Under de senaste två åren har Socialstyrelsen givit ut ett tiotal rapporter och kunskapsunderlag samt flera nationella riktlinjer rörande kvinnors hälsa. Socialstyrelsen har även publicerat en första utvärdering gällande bröstcancerscreening. Bröstcancer är den vanligaste cancersjukdomen hos kvinnor och utgör cirka 30 procent av alla cancerfall i Sverige. Utvärderingen visar att en hög andel av kvinnorna kallas och att deltagandet är stort, men det finns stora regionala skillnader och ett antal förbättringsområden. Kvinnor med låg utbildningsnivå deltar i screeningsverksamheten i lägre utsträckningen varför regionerna behöver intensifiera sitt arbete med att nå dessa målgrupper bättre. Därutöver lyfter Socialstyrelsen kompetensbristen inom verksamheterna som ett viktigt förbättringsområde.²⁵⁵ Övriga exempel på kunskapsstöd som Socialstyrelsen publicerat under året är vård och behandling av provocerad vulvoduni²⁵⁶ samt vård och behandling av endometrios.²⁵⁷ Båda kunskapsstöden har tillhörande indikatorer för uppföljning på ett adekvat sätt. Därutöver har riktlinjer publicerats kring screening av livmoderhalscancer.

Till grund för de kunskapsstöd som har publicerats ligger flera av de kunskapssammanställningar som SBU publicerat gällande vård och behandling av kvinnosjukdomar samt graviditets- och förlossningsrelaterade sjukdomstillstånd.

Det nationella kunskapsstödet för graviditet, förlossning och eftervård är en viktig pusselbit för en mer jämlik och förbättrad vård. Därutöver har Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för graviditet och förlossningsvården²⁵⁸, vilket ytterligare förstärker den nationella styrningen och likriktningen av landets regioner gällande förlossningsvården.

Kommuner och regioners arbete med graviditetsvårdkedjan ger positiva resultat.²⁵⁹ SKR har tillsammans med Graviditetsregistret utvecklat indikatorer gällande fem utvecklingsområden inom ramen för överenskommelserna. Resultaten av dessa har både presenterats i tidigare rapporter från Jämställdhetsmyndigheten och i SKR:s egen rapportering av uppdraget.²⁶⁰ Utvecklingen gällande dessa indikatorer går fortsatt till stor

---

²⁵⁴ Jämställdhetsmyndigheten 2020; 2022a.

²⁵⁵ Socialstyrelsen 2022b.

²⁵⁶ SBU 2021a.

²⁵⁷ Socialstyrelsen 2020.

²⁵⁸ Socialdepartementet 2021b.

²⁵⁹ Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2023.

²⁶⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2020; 2022a; Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2021.

del i en positiv riktning. Antalet allvarliga bristningar minskar, men med fortsatt kvarvarande stora regionala skillnader. Samtliga regioner uppger i återrapporteringen att de bedriver arbete för att förebygga, identifiera och åtgärda förlossningsskador.²⁶¹ Andelen kvinnor som screenats för riskbruk av alkohol och för våldsutsatthet vid inskrivning i mödravård når uppsatta mål. Andelen kvinnor som går på efterkontrollen fortsätter att öka. Det finns dock fortsatt skillnader mellan olika regioner, men skillnaderna minskar sakta.²⁶² Positiva exempel på åtgärder som regionerna redovisar är att erbjuda två eftervårdsbesök, eller att boka in eftervårdsbesök redan innan förlossningen i samband med mödravårdsbesök.²⁶³ Som tidigare år visar statistiken att andelen kejsarsnitt (Robson1 och Robson2)²⁶⁴ fortsätter att öka vilket inte är en önskvärd riktning. Målvärdet om mindre än 10,4 procent nås inte utan medelvärdet för riket är 16,7 procent för 2022.²⁶⁵

Överenskommelserna med SKR innehåller även skrivningar om arbetsmiljö och bemanning inom förlossningsvården.²⁶⁶ Denna del av satsningen kan ses som en förutsättning för att målen om en bättre graviditetsvårdkedja ska uppnås. Inom detta område saknas indikatorer, målvärden och riktlinjer för önskat utfall.²⁶⁷

Socialstyrelsens statistik visar att antalet barnmorskor per 100 000 invånare minskat inom slutensjukvården i samtliga sjukvårdsregioner, förutom i den norra sjukvårdsregionen, under åren 2011–2020.²⁶⁸ Parallellt ses en ökning av barnmorskor inom öppenvården samt en generell ökning av antalet yrkesutövande barnmorskor sedan 2019 samt en ökning av antalet utfärdade barnmorskelegitimationer sedan 2012.²⁶⁹ Detta indikerar att barnmorskor väljer att inte arbeta inom slutensjukvården där bland annat förlossningsavdelningarna ingår. I SKR:s redovisning framgår att 80 procent av satsningens medel avsattes till bemanningsrelaterade insatser under 2022 varav 470 heltidstjänster ska ha tillsats.²⁷⁰

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att problemen med kompetensförsörjningen i förlossningsvården kan leda till brister i vården, som på motsvarande sätt syns inom äldre vården. Dels finns en risk att styrningen gällande ökad kvalitet och likvärdighet inom förlossningsvården kan få motsatt effekt till följd av ökad stress hos en redan ansträngd arbetsstyrka.²⁷¹ Fokus behöver därför primärt riktas mot riktlinjer och målsättningar vad gäller bemanning inom förlossningsvården och tillhörande indikatorer. Socialstyrelsen har tagit fram indikatorer för personalen inom äldreomsorgen inom ramen

---

²⁶¹ Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2023.

²⁶² Graviditetsregistret 2022.

²⁶³ Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2023.

²⁶⁴ Samtliga förstföderskor med enkelbörd, där barnet ligger i huvudbjudning och där förlossning sker i fullgången tid från och med graviditetsvecka 37+0. Spontan förlossningsstart (Robson1). Induktion (Robson2b) samt kejsarsnitt innan förlossningsstart (Robson 2c) är inkluderade.

²⁶⁵ Graviditetsregistret 2022.

²⁶⁶ Socialdepartementet & SKR 2019.

²⁶⁷ Jämställdhetsmyndigheten 2022a.

²⁶⁸ Socialstyrelsen 2023b.

²⁶⁹ Socialstyrelsen 2023b; 2023c; Statistikmyndigheten SCB 2023b.

²⁷⁰ Sveriges kommuner och regioner (SKR) 2023.

²⁷¹ Statskontoret 2023.

för överenskommelsen om en God och nära vård. Liknande indikatorer bör övervägas i relation till överenskommelsen om kvinnors hälsa och förlossningsvården. Kompetensbristen påverkar inte enbart förlossningsupplevelsen för födande kvinnor och deras närstående utan får även negativa konsekvenser för arbetsmiljön och arbetsvillkoren för barnmorskor runt om i landet.

Inom förlossningsvården behöver ytterligare insatser göras för att minska ojämlikheten mellan olika grupper. Genom att i högre grad fokusera på riskgrupper, exempelvis de med tidigare psykisk ohälsa, låg inkomst, obesitas och tidigare sjukdom innan graviditet, kan de negativa konsekvenserna av barnafödande minska, framför allt i relation till en försämrad framtida inkomstutveckling för dessa grupper.²⁷² Statskontoret lyfter i rapporten ”Att styra det självstyrande” från 2023 att likvärdighet och kompetensförsörjning är två områden där styrningen gentemot kommuner och regioner är särskilt svår och komplex. Dels finns en risk att likvärdigheten minskar mellan stora och små kommuner och regioner till följd av att små kommuner och regioner ofta saknar resurser att omsätta styrning i praktiken. Dessutom finns en risk för att ökade krav och styrning mot ökad kvalitet för patienter och brukare, i verksamheter med knappa personalresurser, kan förvärra arbetsmiljön vilket i slutändan ökar ojämställdheten då dessa sektorer är starkt kvinnodominerade. Att rikta ökade krav mot redan ansträngda arbetsgrupper riskerar i stället att leda till att fokus läggs på annat än primäruppdraget vilket i sin tur riskerar att minska kvaliteten.²⁷³

---

²⁷² IFAU 2021.

²⁷³ Statskontoret 2023.

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR SKA UPPHÖRA

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Sammanfattande iakttagelser

I kapitlet beskrivs utveckling och resultat i relation till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utsattheten för kvinnor och barn med skyddade personuppgifter samt sexuella trakasserier.

Arbetet med det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet går i en positiv riktning. Uppföljningar av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor visar att samverkan ger struktur och att insatser leder till resultat, även om det finns områden som behöver utvecklas. Problemen i relation till mäns våld mot kvinnor formuleras sällan i relation till maskulinitet och makt även om detta sakta ändras. För att mäns våld mot kvinnor ska upphöra behövs ett brett arbete för att motverka de maskulinitetsnormer och föreställningar om manlighet som kan leda till att män och pojkar utövar våld. Sedan juni 2022 finns ett nationellt våldsförebyggande program för att stärka förutsättningarna för genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026, i vilken den första utgångspunkten är att våld ska förebyggas med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer.

Situationen för personer med skyddade personuppgifter behöver ett fortsatt fokus, visar Jämställdhetsmyndighetens rapport baserad på intervjuer med kvinnor och barn som tvingas leva gömda.

Sexuella trakasserier är ett omfattande samhällsproblem som begränsar och diskriminerar. Det drabbar främst kvinnor i alla åldrar. Det begränsar deltagande i skola, på arbetsplatser och i samhället i stort. Sexuella trakasserier behöver bevakas framgent men också följas upp mer systematiskt.

Det jämställdhetspolitiska året

Delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har sedan lång tid varit ett prioriterat område av regering och riksdag. Arbetet med regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 pågår. Regeringens ambition med strategin är att genomföra ett perspektivskifte med ett ökat fokus på att förebygga våldet i stället för att hantera dess följder. Jämställdhetsmyndighetens fördjupade analys av delmålet, som lämnades in till regeringen i april 2022, visar på en utveckling mot en mer permanent struktur för arbetet och att det våldsförebyggande arbetet ger resultat. De förebyggande åtgärderna har även en stor samhällsförändrande potential. Som en del i detta arbete presenterade regeringen ett nationellt våldsförebyggande program 2022.

En god samordning av olika former av preventionsarbete på regional nivå kan möjliggöra att kunskap och lärdomar om framgångsrika metoder och arbetsätt kan

spridas.²⁷⁴ Den nationella strategin har stärkt och förtydligat länsstyrelsernas roll regionalt och lokalt men mer systematisk implementering behövs. Länsstyrelserna har varit delaktiga i att främja en bredd av insatser som syftar till stärkt våldsförebyggande arbete. Kommunernas förutsättningar att ta emot stöd ser dock olika ut, då resurser, befolkningsantal och placering i förhållande till exempelvis större tätorter ser olika ut.

Den 1 juni 2022 infördes även brottet hedersförtryck i brottsbalken. Det tar sikte på vissa brottsliga gärningar med hedersmotiv som utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Ökad kunskap om området mäns våld mot kvinnor

I Jämställdhetsmyndighetens rapport från 2022 ”Kan arbetsplatsen vara trygg när hemmet inte är det” presenteras, för en svensk kontext, unika resultat.²⁷⁵ Undersökningen visar att en hög andel av informanterna hade påverkats av våld i nära relationer antingen genom egna eller en kollegas erfarenheter. Fler kvinnor än män rapporterade erfarenheter av våld i nära relationer. Slutsatserna i rapporten inkluderade bland annat att mer än hälften av dem som angivit att de utsatts för våld i nära relation uppgav att det påverkat deras presentation på arbetsplatsen. Det tog sig uttryck så som trötthet, distraktion men också oplanerad frånvaro. Relativt få av de som utsatts för våld hade berättat det för någon på arbetsplatsen. Det fanns samtidigt en stor samstämmighet bland respondenterna att våld i nära relationer påverkar arbetstagarens liv och att arbetsgivaren bör vidta åtgärder för ökat stöd till anställda och tillhandahålla utbildning, löpande följa upp sitt arbete samt kommunicera sina åtgärder. Arbetsplatsen har därmed en viktig roll att fylla i att förändra sociala normer kring våld i nära relationer.

På uppdrag av regeringen genomförde Jämställdhetsmyndigheten en kartläggning av i vilken utsträckning och på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp framförts i mål om vårdnad, boende eller umgänge.²⁷⁶ Kartläggningen presenteras i rapporten ”Uppgifter om våld är inget undantag” och visar på att våld eller andra övergrepp mot den andra föräldern, en partner eller mot barn uppges i 64 procent av de 814 domar som granskats.²⁷⁷ Vidare visar kartläggningen att riskbedömningar brister, vilket riskerar att få allvarliga konsekvenser. I uppdraget intervjuades barn. Dessa intervjuer bekräftar en bild som andra aktörer tidigare beskrivit, nämligen att barnrättsperspektivet brister och att det finns risk att barn tvingas bo och ha umgänge med en våldsutövande förälder.

Våldsutsatta med skyddade personuppgifter behöver bättre stöd

Antalet personer med skyddade personuppgifter ökar i Sverige, till omkring 24 000 personer år 2021. Kvinnor och barn som tvingats flytta på grund av våld och hot från en närstående man eller pappa är i majoritet av dessa. Rapporten ”Skyddade personuppgifter – oskyddade personer” visar hur dessa kvinnor och barns hela livssituation

---

²⁷⁴ Statskontoret 2021.

²⁷⁵ Rapporten utfördes av forskare vid Western University, Kanada, på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten. En enkätundersökning genomfördes på fem svenska myndigheter och pågick under september 2021 och besvarades av totalt 859 personer (27,9% män, 70,9% kvinnor och 1,2% annat/vill inte svara). Western Education 2021.

²⁷⁶ Arbetsmarknadsdepartementet 2021.

²⁷⁷ Jämställdhetsmyndigheten 2022h.

förändras och försvåras av att leva med skyddade personuppgifter.²⁷⁸ I studien intervjuas 86 kvinnor och 15 barn, som alla lever gömda på grund av män som utövat våld. Studien visar att kvinnor som lever med skyddade personuppgifter till exempel inte får tillgång till hälso- och sjukvård på samma sätt som tidigare och att bristen på stadigvarande bostad är ett allvarligt problem. Samtidigt är det ekonomiska våldet omfattande, även efter uppbrottet. Jämställdhetsmyndigheten rekommenderar bland annat att våldsutsatta personer bör erbjudas en kontaktperson så länge skyddsbehovet kvarstår, att barns rättigheter stärks, att kunskapen om ekonomiskt våld ökas hos yrkesverksamma samt att Skatteverket får få i uppdrag att kontinuerligt samla in statistik om bland annat vilket stöd som tillhandahållits och vilka myndigheter som röjt personuppgifter.

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

För att skapa en bättre samordning, struktur och tydlighet när det gäller arbetet och insatserna för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck på nationell nivå beslutade riksdagen om en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026. Strategin är samtidigt Sveriges svar på ”Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet”, Istanbulkonventionen, och är därmed en del av Sveriges efterlevnad av konventionen. I juni 2021 presenterade regeringen ett åtgärdsprogram för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Det senare följdes upp av att regeringen i december 2021, då ett åtgärdsprogram med 99 åtgärder för tidsperioden 2021–2023 presenterade. En åtgärd var exempelvis att ett nationellt våldsförebyggande program skulle tas fram, vilket startade i juni 2022.

Samverkan ger struktur

I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor framhåller regeringen att samhället aktivt och systematiskt måste verka för att öka upptäckten av våld. Som ett led i detta arbete som kräver samverkan har regeringen²⁷⁹ gett Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Socialstyrelsen i uppdrag att verka för förbättrad upptäckt av våld under perioden 2022–2024.²⁸⁰ Myndigheterna ska utveckla samverkan om rutiner och metoder för upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövande, samt hänvisning till rätt instans, för stärkt stöd till relevant personal med klientkontakter samt stödja ledning och styrning för att arbetet med ökad upptäckt av våld ska kunna göras uthålligt över tid och implementeras i myndigheternas ordinarie verksamheter.

I Statskontorets utvärdering av den nationella strategin från 2021 konstateras det att regeringen kan förstärka Jämställdhetsmyndighetens roll i genomförandet av strategin

---

²⁷⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2022f.

²⁷⁹ Arbetsmarknadsdepartementet 2022b.

²⁸⁰ Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och Socialstyrelsen tog först fram en gemensam plan för utökad samverkan på området, Socialdepartementet 2018a. Dessa myndigheter fick tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten ett uppdrag för att verka för förbättrad upptäckt av våld 2019–2021, Socialdepartementet 2019. Detta uppdrag slutrapporterades 31 mars, 2022, se Jämställdhetsmyndigheten 2022e. Regeringen har tagit hänsyn till de rekommendationer som presenteras i rapporten i uppdraget 2022–2024.

och förtydliga övriga myndigheters roll och ansvar. För att skapa bättre förutsättningar för Jämställdhetsmyndighetens ansvar för samordning och stöd till genomförandet av jämställdhetspolitikens sjätte delmål startar myndigheten under 2023 upp ett nationellt myndighetsnätverk. En av Jämställdhetsmyndighetens intentioner med att starta ett eget myndighetsnätverk är att bidra till att motverka just den problematik med bristande samordning som Statskontoret lyfter. Ambitionen är att nätverket ska ha ett tydligt problemlösningssfokus och fungera som en grund för att utveckla faktiska synergieffekter mellan olika myndighetsuppdrag. Statskontoret lyfter också behovet av ökad och effektivare samverkan mellan länsstyrelserna och kommuner och regioner. Statskontoret lyfter fram att myndigheterna har gjort många insatser för att stärka arbetet inom delmål sex. I rapporten lyfts även fram att det behövs mer kunskap om effektiva metoder och arbetssätt för att förebygga mäns våld mot kvinnor.²⁸¹

Länsstyrelserna ska utgöra navet i genomförandet av den nationella strategin på regional nivå. Strategin har förtydligat länsstyrelsernas roll i det våldsförebyggande arbetet och de genomför en rad insatser som syftar till att stärka det arbetet. Förordningen om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor började gälla 1 januari 2022.²⁸² Enligt denna ska länsstyrelserna ha en särskild samordningsfunktion för frågor om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, sexuellt våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Vidare ska länsstyrelserna lämna en årlig redovisning av arbetet som samordningsfunktionen utfört inom respektive län till Jämställdhetsmyndigheten.

Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna samverkar kring utvecklingen av en nationell, regional och lokal uppföljningsstruktur för den nationella strategin. Detta arbete är tydligt kopplat till MAJ-strukturen.²⁸³ Gemensamt utvecklas en pilotenkät som ska skickas till samtliga kommuner under våren 2023. Kommunenkäten är ett sätt att följa utvecklingen inom området mäns våld mot kvinnor och utpröva ytterligare indikatorer för att möjliggöra en utvecklingsdriven regelbunden uppföljning som genererar nytta på nationell, regional och lokal nivå, särskilt när det gäller det våldsförebyggande arbetet. Enkäten bedöms kunna stärka genomförandet av den nationella strategin på regional och kommunal nivå.

Åtgärder leder till resultat

I Jämställdhetsmyndighetens fördjupade uppföljning 2022 av det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet under perioden 2017–2021, ”Våldsförebyggande satsningar ger resultat”, görs bedömningen är att de åtgärder som har vidtagits för att genomföra den nationella strategin har lett till konkreta resultat som har bidragit till de fyra

---

²⁸¹ Statskontoret 2021.

²⁸² SFS 2021:995.

²⁸³ Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna samarbetar inom ramen för Myndighetsgemensam arbetsgrupp mellan länsstyrelserna och Jämställdhetsmyndigheten för nationell och regional samordning inom jämställdhetspolitiken (MAJ-strukturen). MAJ-strukturen syftar till att främja nationell och regional samordning och utveckling av de jämställdhetspolitiska uppdragen för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Målsättningen är att utveckla samarbeten och koordinera insatser. MAJ-strukturen skapades utifrån ett behov att föra samman arbetet med delmål sex och arbetet med övriga delmål och jämställdhetsintegrering, vilket betyder att alla delmål är i fokus.

målsättningarna.²⁸⁴ Jämställdhetsmyndigheten bedömer i rapporten att det vidtagits flera åtgärder under perioden 2017–2021 som innebär en förskjutning mot ett alltmer proaktivt förhållningssätt i relation till det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Särskilt stor samhällsförändrande potential finns, enligt myndighetens bedömning, i åtgärder för att främja en samtyckeskultur, åtgärder för att främja universella förebyggande insatser mot våld samt åtgärder för ett starkt återfallsförebyggande arbete med män och pojkar.

Skolan är en viktig plattform för det våldsförebyggande arbetet. Att skapa en samtyckeskultur är ett långsiktigt arbete. Detta arbete berör såväl individer som samhällets institutioner. Genom regeringens åtgärder har ett arbete stimulerats för att uppdatera och utveckla offentliga aktörers informations- och utbildningsinsatser så att de är i linje med de normer och värderingar som lagstiftningen vilar på. Detta har exempelvis skett genom uppdrag om informationsinsatser, förtydliganden i läroplaner, nytt examensmål i lärarutbildningen samt uppdrag att utveckla skolans arbete med sexualitet, samtycke och relationer. Att utbilda barn och unga, och att stävja machoideal, ses som ett centralt arbete.

350 uppdrag kopplade till nationella strategin

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning identifierade fler än 300 uppdrag som är kopplade till den nationella strategin under perioden 2017–2021.²⁸⁵ Kartläggningen visar att majoriteten av uppdragen i första hand kan sorteras in under målsättning fyra om förbättrad kunskap och metodutveckling. Det är dock viktigt att understryka att målsättningarna är ömsesidigt beroende och överlappande.

Kunskaps- och metodutveckling samt utbildning är en grundläggande del av arbetet utifrån strategin inom alla målsättningar. Sammantaget framkommer att det finns mycket kunskap och att denna sprids, men att kunskapskedjan behöver stärkas. Som ett stöd i samordningen har Jämställdhetsmyndigheten listat uppdragen på myndighetens hemsida med en sökfunktion. Syftet är att underlätta samverkan och skapa möjligheter för myndigheter att finna varandra i liknande uppdrag.

Våldspreventiva insatser inom området mäns våld mot kvinnor

Genom det nationella våldsförebyggande programmet på området mäns våld mot kvinnor stärks det tidiga våldsförebyggande arbetet, insatserna mot dem som har förhöjd risk att utöva våld samt åtgärderna mot dem som har utsatt en närstående för våld. Erfarenheter visar att förändringsarbete med män, pojkar och normer för maskulinitet främjar jämställdhet.

År 2022 fick Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att förbereda fördelningen av ett nytt statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete som kommer att fördelas för första gången under bidragsåret 2023.²⁸⁶ Bidraget riktar sig till ideella organisationer, stiftelser, kommuner och regioner. Syftet med bidraget är att stärka det våldsförebyggande arbetet inom området mäns våld mot kvinnor och främja utvecklingen av

---

²⁸⁴ Jämställdhetsmyndigheten 2022j.

²⁸⁵ Jämställdhetsmyndigheten 2023g.

²⁸⁶ SFS 2022:722.

evidensbaserade insatser. I budgeten för 2023 föreslår regeringen att statsbidraget för visst våldsförebyggande arbete sätts till 40 miljoner kronor per år.²⁸⁷

Arbetet mot prostitution och människohandel är komplext

Arbetet mot prostitution och människohandel är komplext. Jämställdhetsmyndigheten har haft i uppdrag att kartlägga förekomsten av och sprida kunskap om behov av särskilda insatser för barn och vuxna som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, och som utnyttjas inom prostitution och utsätts för människohandel. I samverkan med andra berörda myndigheter och civilsamhälle samt genom uppdrag till forskare att kartlägga insatser har brister och kunskapsluckor identifierats. Samtidigt har uppdraget fungerat som en ögonöppnare för många aktörer.

I dag finns en permanent samordning och ett ökat sammanhållet arbete mot prostitution och människohandel genom att Jämställdhetsmyndigheten fungerar som nationell samordnare. Arbetet med att utveckla ett relevant och omfattande kunskapsnav kring prostitution och människohandel pågår. Myndigheten samlar information och kunskap, och sprider en samlad och aktuell bild till berörda aktörer.

Vissa sexualbrott är en del av arbetet mot människohandel. I Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport ”Köp av sexuella tjänster – en uppföljning av lagens tillämpning” konstateras att brott mot sexköpslagen förekommer i stor omfattning på ett flertal arenor. Samtidigt konstateras att antalet anmälda köp av sexuell tjänst har ökat gradvis sedan brottet infördes, särskilt de senaste åren (2019–2021). De senaste åren har polisens arbete mot brott mot sexköpslagen fått en ökad prioritet. Dock varierar det stort inom landet hur mycket polisen arbetar mot köp av sexuell tjänst. På vissa håll pågår det knappt något arbete alls, medan det på några orter finns både resurser, engagemang och struktur för arbetet. Brå bedömer att det i varje polisregion behöver finnas en organisation eller tydligt utpekad ansvar för arbetet mot människohandel. Den uppgiften bör dels omfatta arbetet med att upptäcka och utreda människohandelsbrott, dels samordna och stötta det lokala arbetet mot köp av sexuell tjänst på såväl så kallade eskortsidor som andra arenor.²⁸⁸

I dag finns det 16 regionkoordinatorer som arbetar mot prostitution och människohandel för alla ändamål. De är placerade på elva orter i samtliga sju polisregioner och deras uppgift är att erbjuda stöd till yrkesverksamma. Brå konstaterar att dessa koordinatörer är centrala för samverkan mellan socialtjänst och polis men också för det polisiära arbetet.²⁸⁹ Genom Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att förstärka arbetet mot sexuell exploatering av barn, prostitution och människohandel har en utökning av regionkoordinatorerna kunnat genomföras.²⁹⁰ Förstärkningen bedöms ha varit särskilt viktig i regioner där ordinarie personal mer sällan hanterar denna typ av ärenden och regioner med stora geografiska ytor.

---

²⁸⁷ Prop. 2022/23:1.

²⁸⁸ Brottsförebyggande rådet (BRÅ) 2022a.

²⁸⁹ Brottsförebyggande rådet (BRÅ) 2022a.

²⁹⁰ Arbetsmarknadsdepartementet 2022a.

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck har förstärkts

Ny lagstiftning rörande hedersrelaterad brottslighet har trätt i kraft i närtid. Den 1 juli 2020 infördes barnnäktenskapsbrottet, som gör det straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Samtidigt tillkom en straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt möjligheten att meddela utreseförbud för att skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse eller att könsstympas. Det är även straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid mot ett sådant utreseförbud.

Den 1 juni 2022 infördes brottet hedersförtryck i brottsbalken. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck inrättades den 1 oktober 2022 vid Länsstyrelsen Östergötland. Centrumet ska bidra till strategiskt, förebyggande och kunskapsbaserat arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck på nationell, regional och lokal nivå. Hedersrelaterat våld och förtryck i alla dess former, inklusive könsstympning av flickor och kvinnor, är prioriterade inom delmålet. Jämställdhetsmyndigheten samordnar, bidrar till erfarenhetsutbyte och följer upp det arbete mot könsstympning av flickor och kvinnor som bedrivs av myndigheter och andra relevanta aktörer. Jämställdhetsmyndigheten har inom ramen för uppdraget bjudit in myndigheter till samordningsmöten med fokus på målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och tillsatt en referensgrupp. Myndigheten ska även ta fram en digital kartläggningssfunktion till webben med syfte att samla information om insatser runt om i Sverige inom området könsstympning av flickor och kvinnor.

Jämställdhetsmyndigheten ska även utveckla arbetssätt och metoder för förebyggande arbete mot könsstympning. Inom ramen för uppdraget har Jämställdhetsmyndigheten beställt ett kunskapsunderlag om vad som utgör en förebyggande insats mot könsstympning av flickor och kvinnor som genomförs av Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

Sexuella trakasserier och fem år efter #metoo

Sexuella trakasserier och övergrepp är ett stort samhällsproblem som begränsar och diskriminerar en betydande andel av befolkningen. Det drabbar kvinnor i alla åldrar, kvinnor som inte rasifieras som vita, icke-binära och män som inte följer maskulinitetsnormen. Forskning visar dessutom att sexuella trakasserier förstärker den ekonomiska ojämställdheten i arbetslivet.

Med hänvisning till att sexuella trakasserier och övergrepp är ett omfattande samhällsproblem har Jämställdhetsmyndigheten beställt en underlagsrapport till denna rapport. I rapporten lyfter forskarna fram att #metoo-rörelsen visar på ett tydligt och utbrett genusbaserat förtryck i hela samhället. Genom att analysera svenska förhållanden har forskarna identifierat situationer och kulturer som bidrar extra mycket till dessa handlingar.²⁹¹

När #metoo briserade under senhösten 2017 slog rörelsen snabbt rot i Sverige. Med början i scenkonstens upprop #tystnadtagnings publicerades sedan 78 upprop. De flesta uppropen organiserades genom företrädare för en yrkesgrupp, och organisationen och

---

²⁹¹ Hansson m.fl. 2023.

aktiviteten skedde främst i sociala medier.²⁹² Ett antal grupper av flickor, kvinnor, icke-binära, transpersoner samt barn och unga som inte är eller var knutna till en specifik bransch initierade upprop så som #utanskyddsnät, #intedinhora, #underytan, #slådvörat till och #tystiklassen. Flera av dessa grupper utsätts i mycket stor utsträckning för sexuella övergrepp och våld. Mäns våld mot exempelvis äldre kvinnor, kvinnor som har en funktionsnedsättning och flickor, kvinnor och transpersoner som har erfarenhet av missbruk eller beroende har ofta osynliggjorts och de har särskilt svårt att få samhällets stöd. Jämställdhetsmyndigheten har genomfört årliga uppföljningar av de icke branschanslutna uppropen.²⁹³ Det övergripande syftet med rörelsen och de olika uppropen är att synliggöra att sexuella trakasserier och övergrepp är ett brett samhällsproblem.

Underlagsrapporten visar att arbetsplatskulturer, där macho- och förlåtelsekultur²⁹⁴ existerar, normaliserar och förminskar detta förtryck. Särskilt tydligt blir detta i branscher där det råder osäkra anställningar eller när det finns otydlighet vad gäller ansvarsområden och arbetsuppgifter.²⁹⁵ Forskarna menar också att normaliseringen gör det svårt att tala om förtrycket och det bidrar till den tystnadskultur som finns i relation till sexuella trakasserier och övergrepp generellt. Uttalade normer och antaganden gör det svårt att påtala missförhållande.²⁹⁶

Vidare menar forskarna att genusbaserat förtryck är en central del av många organisationers uppbyggnad, vilket enklast kan studeras i skillnader i löner och arbetsförhållanden mellan kvinnor och män. Sexism, sexuella trakasserier och övergrepp, skriver forskarna, kan inte ses som enskilda händelser utan är en del av ett större mönster av ojämställdhet. #metoo stärkte även det som forskarna i rapporten kallar en feministisk infrastruktur, bestående av kvinnliga nätverk, en vana att organisera, en utbredd feministisk medvetenhet och utarbetade feministiska strategier, något som utmärkte den svenska rörelsen i en internationell jämförelse. Rörelsen bröt därmed ett tabu om att prata om sexuella trakasserier.²⁹⁷

SNS:s rapport från 2023 ”Sexuella trakasserier på jobbet ökar den ekonomiska ojämställdheten” visar att kvinnor utsätts för sexuella trakasserier i högre utsträckning än män, men att både kvinnor och män utsätts mer än det motsatta könet när de är i minoritet på sin arbetsplats. Då löneläget i regel är högre på mansdominerade arbetsplatser innebär detta att kvinnor är mer utsatta för trakasserier på högavlönade arbetsplatser och män på lågavlönade. Vidare visar studien att dessa mönster ökar den ekonomiska ojämställdheten på två sätt. Dels visar en undersökning att trakasserier avskräcker kvinnor och män från att söka sig till arbetsplatser där deras kön är i minoritet. Dels visar en analys av hur människor byter arbetsplatser över tid att trakasserier leder till

---

²⁹² Hansson m.fl. 2023.

²⁹³ Jämställdhetsmyndigheten 2023a.

²⁹⁴ I en förlåtelsekultur betonas vikten av att förlåta misstag. Kyrkan är en sådan miljö, se Carstensen 2022.

²⁹⁵ Se exempelvis Svensson 2020.

²⁹⁶ Hansson m.fl. 2023.

²⁹⁷ Hansson m.fl. 2023.

att kvinnor lämnar relativt välbetalda arbetsplatser med en stor andel män till förmån för mer lågbetalda arbetsplatser med färre manliga kollegor.²⁹⁸

Den uppmärksamhet kring mäns våld mot kvinnor som kom i kölvattnet av #metoo har tillvaratagits av flera professioner så som forskare, myndigheter, med flera och genererat flera åtgärder, bland annat genom att samla och sprida kunskap om sexuella trakasserier riktat till olika målgrupper, exempelvis till de professioner som möter barn och unga. Här är det nya kunskapsområdet i läroplanerna som gäller från 2022, ”Sexualitet, samtycke och relationer”, en viktig utveckling.²⁹⁹ I Skolinspektionens granskning av könsrelaterad utsatthet och otrygghet visar att detta förekommer i grundskolan. På flera skolor uppges flickor generellt vara mindre trygga. På många skolor förekommer också sexuella anspelningar, nedvärderande kommentarer och sexualiserat språkbruk.³⁰⁰

Att uppleva sig nedvärderad eller diskriminerad utifrån sin sociala identitet eller att uppleva sociala identitetsshot har negativa konsekvenser för bland annat hälsan hos den drabbade. Det kan också påverka förutsättningarna för, och motivationen till, att påbörja och fullfölja studier samt på sikt arbeta inom ett yrke.³⁰¹ Ett annat viktigt arbete efter #metoo-uppropen är det forsknings- och samverkansprogram som startade 2019 vid Karolinska institutet.³⁰² Fokus här ligger på hur svensk högskolesektor gemensamt kan förbättra arbets- och studiemiljön på våra lärosäten. Programmet har en tvärvetenskaplig ansats och syftet är att bidra till att skapa ny kunskap kring sexuella trakasserier och genusbaserad utsatthet såväl teoretiskt som empiriskt samt utveckla det förebyggande och främjande arbetet.³⁰³ Den stora enkätundersökningen om sexuella trakasserier och genusbaserad utsatthet i svensk högskolesektor som presenterades 2022 visar att fyra procent har blivit utsatta för sexuella trakasserier under de senaste tolv månaderna. Unga, studerande och kvinnor rapporterar högst utsatthet. Åtta procent har fått kännedom om att andra har utsatts för sexuella trakasserier under de senaste tolv månaderna. Även här rapporterar unga och studerande hög kännedom.

Attityder till sexuella trakasserier

Ett flertal studier har gjorts i Sverige de senaste åren. De visar att flickor och kvinnor i högre grad än pojkar och män utsätts för sexuella trakasserier.³⁰⁴ Attityder till mäns våld mot kvinnor och attityder till jämställdhet spelar en viktig roll i arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. En majoritet av Sveriges befolkning, både kvinnor och män, tar avstånd från sexism och sexuella trakasserier. Majoriteten tycker heller inte att kvinnor bär ansvaret eller får skylla sig själva om de blir utsatta för sexuella trakasserier. Dessa resultat rapporterade Jämställdhetsmyndigheten 2021

---

²⁹⁸ Folke & Rickne 2023.

²⁹⁹ Skolverket 2022c.

³⁰⁰ Skolinspektionen 2020.

³⁰¹ Jämställdhetsmyndigheten 2022i.

³⁰² Programmet avslutades 31 december 2022.

³⁰³ Karolinska Institutet 2023.

³⁰⁴ Bladini 2017; Brottsförebyggande rådet (BRÅ) 2019; 2020; Jämställdhetsmyndigheten 2021a.

från sin pilotundersökning ”Attityder till sexuella trakasserier i Sverige”.³⁰⁵ Det visar på en potential för att ändra attityder och destruktiva normer.

Preventivt arbete och det rättsliga skyddet

Det rättsliga skyddet mot sexuella trakasserier är tydligt. Som lagstiftningen ser ut idag ligger ansvaret på arbetsgivaren och skolan/lärosäten. Det finns idag krav på att arbetsgivare och utbildningssamordnare ska ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier.

Baserat på de empiriska undersökningarna har författarna till underlagsrapporten till denna rapport om #metoo identifierat fem strategier för att skapa förändring på samhällsnivå:

- att utbilda brett och på flera nivåer (här är skolor särskilt viktiga och chefer med personalansvar) för att etablera en gemensam problembild,
- att förändra kulturen genom att synliggöra exkluderande och misogyn maskulinitetsnormer,
- att skapa separatistiska forum för att stödja kvinnor i mansdominerade miljöer,
- att arbeta kontinuerligt med att motverka sexuella trakasserier och
- att skapa säkrare villkor på arbetsmarknaden.³⁰⁶

Jämställdhetsmyndigheten gör bedömningen att sexuella trakasserier är ett stort samhällsproblem som drabbar många och ytterligare åtgärder så som kunskapshöjande insatser och informationskampanjer behöver prioriteras. Sexuella trakasserier och dess konsekvenser behöver fortsatt bevakning men också följas upp mer systematiskt.

---

³⁰⁵ Jämställdhetsmyndigheten 2021a.

³⁰⁶ Hansson m.fl. 2023.

STEG FRAMÅT OCH NYA UTMANINGAR

Jämställdhetspolitiken syftar till att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Genom denna rapport är det Jämställdhetsmyndighetens ambition att ge en bred bild av vilka resultat jämställdhetspolitiska åtgärder lett till och hur åtgärder inom andra politikområden påverkat den jämställdhetspolitiska målluppfyllelsen. Sammantaget visar rapporten att jämställdheten och jämställdhetsarbetet under 2022 har tagit många små steg framåt, men att de stora omvärldsförändringarna skapar nya utmaningar för jämställdheten. Analyser i rapporten visar att en mer riktad styrning med uppdragsformuleringar och indikatorer bidrar till en positiv resultatutveckling. Myndigheten menar att arbetet för att uppnå målen för jämställdhetspolitiken skulle främjas av att det införs etappmål för de jämställdhetspolitiska delmålen, en modell som finns inom andra politikområden.

Ett steg fram men också ett tillbaka

Den samlade bilden av utvecklingen mot de jämställdhetspolitiska målen är att det gått framåt inom vissa områden och stått stilla eller gått tillbaka inom andra. Genomgången och analysen av åtgärder som vidtagits av myndigheter och andra aktörer visar att det uppnåtts konkreta resultat av både jämställdhetsintegrering och särskilda satsningar, men att det är svårt att se effekter inom flera områden. Exempelvis har satsningar på förlossningsvården gett goda resultat ur ett vårdtagarperspektiv i den så kallade graviditetsvårdskedjan, det vill säga mödra-, förlossnings-, och eftervården. Insatser för utrikesfödda kvinnor har ökat gruppens etablering på arbetsmarknaden. Av SCB:s statistik för 2022 framgår att sysselsättningsgraden i gruppen utrikesfödda kvinnor ökat från 56 till 58 procent mellan åren 2019 och 2022. Under 2022 hade 80 procent av myndigheterna i utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) uppnått resultat med jämställdhetsintegrering och några kunde även visa att resultaten lett till ett mer jämställt utfall för verksamhetens målgrupp. Exempelvis har Arbetsförmedlingen ökat andelen kvinnor som får beslut om nystartjobb.

Satsningarna inom området mäns våld mot kvinnor har lett till konkreta resultat, exempelvis informations- och utbildningsinsatser för att främja en samtyckeskultur. Flera åtgärder har kopplingar till andra jämställdhetspolitiska delmål, så som införandet av kunskapsområdet ”Sexualitet, samtycke och relationer” i läroplanerna. Åtgärder som fortsätter att betona hela det offentliga Sveriges ansvar för upptäckt och förebyggande av mäns våld mot kvinnor, inte minst inom skolan, har stor potential. Exempelvis har länsstyrelsernas regionala roll stärkts och förtydligats vilket lett till en bredd av insatser som syftar till att stärka det våldsförebyggande arbetet. Kommunernas förutsättningar att ta emot stöd ser dock olika ut, då resurser, befolkningsantal och placering i förhållande till exempelvis större tätorter ser olika ut.

Områden där det går att se en stagnation är exempelvis politisk representation, representation i näringslivet, inkomstgapet mellan kvinnor och män samt uttag av föräldraförsäkringen. Åtgärder behövs inom alla jämställdhetspolitiska delmål för att ändra den stagnerande utvecklingen. Det kan till exempel handla om att arbeta med incitament.

IFAU har visat att jämställdhetsbonusen som fanns mellan 2008 – 2017 ledde till ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen.³⁰⁷

Inom utbildningsområdet uppvisar flickor som grupp fortsatt bättre läs- och skrivkunskaper, men flertalet studier pekar på att både flickor och pojkar generellt lägger allt mindre tid på att läsa böcker och tidningar på fritiden. Ett annat område där utvecklingen på samhällsnivå går i en negativ riktning är den psykiska ohälsan som ökar i hela befolkningen. Fortsatt ses stora könsskillnader. Andelen flickor och unga kvinnor som upplever stress och ångest ökar. Kvinnor är också mer stressade av obetalt omsorgsarbete av närstående. Sjukskrivningarna för stressrelaterade besvär har ökat under 2022 och kvinnor står för 75 procent av antalet startade sjukfall. En betydligt högre andel män än kvinnor dör till följd av suicid. Flera uppdrag till myndigheter om psykisk ohälsa har ett jämställdhetsperspektiv, men uppföljningar av kommuner och regioners insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention visar generella brister på jämställdhetsperspektiv. Jämställdhetsmyndigheten deltar tillsammans med ett flertal myndigheter i arbetet med att ta fram en nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Myndigheten bedömer att strategin kan bli ett viktigt styrmedel för kommuner och regioners arbete med suicidprevention och för att motverka psykisk ohälsa.

Hanteringen av samhällskriser behöver ha ett jämställdhetsperspektiv

År 2022 har präglats av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, som förutom stort mänskligt lidande även påverkat den globala och svenska ekonomin med höjda räntor och prisökningar som följd. De ökade levnadsomkostnaderna påverkar framför allt de grupper som har låga inkomster, varav en majoritet är kvinnor. Under året tog Sverige emot närmare 50 000 flyktingar från Ukraina, som främst är kvinnor och barn. Flyktingarnas utsatta ekonomiska situation ökar risken för att individer utnyttjas i prostitution, människohandel och arbetskraftsexploatering. Året har även präglats av en återanpassning av samhället efter coronapandemin. Under pandemin förlorade kvinnor mer i inkomster jämfört med män och de största inkomstsänkningarna fanns bland kvinnor med de lägsta inkomsterna.³⁰⁸ Eftersom kriser drabbar kvinnor och män olika på gruppnivå behöver hanteringen av samhällskriser inkludera ett jämställdhetsperspektiv. Erfarenheterna visar att så inte alltid är fallet. I analysen av hanteringen av klimatkrisen samt omställningsarbetet i Sverige framgår att dessa inte är jämställdhetsintegrerade.

Valet aktualiserade kvinnor och mäns olika förutsättningar i den demokratiska processen

Inrikespolitiskt har året präglats av att det har varit valår. Jämställdhetsfrågor var inte framträdande i valrörelsen och inte heller de frågor som kvinnor tycker är viktigast. Skillnaderna mellan hur kvinnor och män röstade var större än någonsin tidigare. Könsfördelningen i de folkvalda församlingarna är i stort sett densamma efter valet 2022 som efter valet 2018. Skillnaderna är stora mellan partierna på alla nivåer och mellan olika kommuner.

---

³⁰⁷ Rosenqvist 2022.

³⁰⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2022b; SOU 2022:4.

Valet aktualiserade också de olika förutsättningar som kvinnor och män har att vara förtroendevalda och delta i samhällsdebatten. Forskning visar att möjligheten att delta i demokratiska processer skiljer sig åt när det gäller kvinnliga och manliga förtroendevalda. Hot och våld mot politiker är ett allvarligt och växande problem och studier visar att kvinnor är särskilt utsatta. Unga kvinnor är underrepresenterade i politiska församlingar och är mest utsatta för sexuella trakasserier. Unga kvinnor hoppar av politiska uppdrag i högre utsträckning än andra. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare lyft fram att det krävs nytt politiskt fokus på frågan om kvinnors representation och politikens villkor.

Det ekonomiska systemet – en jämställdhetsfråga

Rapporten visar att det finns tydliga socioekonomiska klyftor mellan kvinnor och män vad gäller exempelvis inkomster, ägande, företagande och pensioner. Nettoinkomstgapet på 20 procent mellan kvinnor och män i arbetsför ålder har i princip varit oförändrad i två decennier, trots att löneskillnaderna har minskat. En viktig förklaring till detta är att skatter på kapitalinkomster sänkts i flera steg i relation till arbetsinkomster. Det har missgynnat kvinnor då män har betydligt högre inkomster från kapital och företagande jämfört med kvinnor. Kapitalinkomsterna har även ökat över tid och kvinnors andel minskat. År 2003 var kvinnors andel av inkomster från ränta och utdelningar 40 procent av mäns, en siffra som hade sjunkit till 28 procent 2019.³⁰⁹ Till detta kommer andra förändringar i skattesystemet som gynnar män mer än kvinnor. Utvecklingen har gått mot en allt större skattemässig differentiering och givit upphov till ett nästintill oöverskådligt lapptäcke. Underlagsrapporten om skatter och jämställdhet till denna rapport visar att den skattepolitik som styr reformeringen av skattesystemet de senaste decennierna successivt har flyttat skattebördan från män till kvinnor. Samtidigt har transfereringssystemens omfördelande roll minskat. Jämställdhetsmyndigheten ser ett behov av att skattesystemet reformeras och jämställdhetsintegreras.

Inkomstskillnaderna för äldre kvinnor och män är större än i den arbetsföra befolkningen. I åldersgruppen 65 år och äldre har det varit ett i princip stabilt inkomstgap på 30 procent mellan kvinnor och män i mer än två decennier.³¹⁰ Sverige har störst skillnad mellan kvinnor och mäns genomsnittliga pensioner i Norden. Jämställdhetsmyndigheten menar att fler åtgärder behöver vidtas för att jämna ut inkomstskillnaderna mellan äldre kvinnor och män.

Det krävs utökade resurser för att motverka kompetensbristen inom den kvinnodominerade välfärdssektorn

Olika villkor och förutsättningar på den könssegregerade arbetsmarknaden har lett till en betydande kompetensbrist inom välfärdssektorn där många yrken är kvinnodominerade. Könssegregeringen på arbetsmarknaden grundläggs till stor del inom utbildningssystemet och i Jämställdhetsmyndighetens rapport från 2022, *Val efter eget kön* har orsaker till könsbundna utbildnings- och studieval kartlagts. Rapporten har mötts av ett stort intresse och flera skolmyndigheter tar upp problemområdet i sina inriktningar för arbetet med jämställdhetsintegrering de närmaste åren.

---

³⁰⁹ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

³¹⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2022b.

Kompetensbristen inom välfärdssektorn adresseras både på en generell nivå och specifikt inom äldreomsorgen och förlossningsvården i denna rapport. Åtta av tio som arbetar inom kommuner och regioner, där en stor del av välfärden produceras, är kvinnor. För att motverka kompetensbristen inom välfärdsyrkena behöver bland annat arbetsmiljö och arbetsvillkor förbättras. Detta kräver resurser. I underlagsrapporten om skatter och jämställdhet till denna rapport lyfts behovet av en översyn av kommuner och regioners beskattningsrätt.

Jämställdheten behöver öka i äldreomsorgen

Flera rapporter, bland annat från Socialstyrelsen, visar att arbetsmiljön och arbetsvillkoren behöver förbättras i den kvinnodominerade äldreomsorgen, vilket har bäring på flera jämställdhetspolitiska delmål. Kvinnor utgör över 70 procent av brukarna inom äldreomsorgen, 90 procent av de som arbetar inom sektorn och 70 procent av de som utför anhörigomsorg. De neddragningarna som skett inom äldreomsorgen under många år drabbar de äldres välmående och hälsa, men även personalens arbetsvillkor. Socialtjänstlagen, SoL är den ramlag som styr äldreomsorgen. SoL har betydligt svagare skrivningar och ger större utrymme för lokala tolkningar än lagen om stöd och service till vissa funktionsnedsatta, LSS. LSS är en rättighetsbaserad lag, men som inte omfattar beslut för personer över 66 år. Lagstiftningen som reglerar äldreomsorgen är en fråga som behöver uppmärksammas både ur ett jämställdhets- och äldreperspektiv.

Trots att antalet äldre ökar i Sverige har en viss minskning skett av antalet personer med hemtjänst samt personer på särskilda boenden. Minskningen gäller framför allt kvinnor, medan män delvis ökat.

Nedskärningarna inom äldreomsorgen har lett till att anhöriga och närstående känner sig pressade att öka sin obetald omsorg om äldre. Kvinnor utför mer obetald omsorg om äldre och funktionsnedsatta än män, vilket får konsekvenser för deras hälsa och arbetsliv och i förlängningen deras ekonomi.

Organisatoriska förändringar inom äldreomsorgen har lett till minskad arbetstillfredsställelse hos personalen. Sektorn präglas av hög arbetsbelastning och stress, ökande sjukskrivningstal, stor ofrivillig deltid och otillräcklig kompetens. Under den förra mandatperioden skedde en tydlig ökning av det statliga anslaget till äldreomsorgen där en stor del riktades mot ökad bemanning, bättre arbetsmiljö och ökad kompetens. Hittills noteras ingen positiv utveckling på samhällsnivå i relation till jämställd hälsa. En delförklaring kan vara de riktade statsbidragens korta tidsramar, som kan göra dem svårare att planera för och använda i verksamheten.

Jämställdhetsmyndigheten menar att det behövs en tydligare lagstiftning om äldres rättigheter i relation till äldreomsorgen och att åtgärder behövs för att öka mäns ansvar för anhörigomsorgen.

Hot, hat och sexuella trakasserier leder till ojämställdhet

Hot, hat och sexuella trakasserier är ett omfattande samhällsproblem som begränsar främst kvinnors möjligheter att delta i samhället, vilket betyder att det får konsekvenser på individ-, grupp- och samhällsnivå.

I dag sker politikernas kommunikation med väljare i allt högre grad via sociala medier, samtidigt som hot, hat och sexuella trakasserier i dessa kanaler blir allt vanligare och studier visar att kvinnor är särskilt utsatta. Drygt fem år har gått sedan #metoo brisade. Rörelsen vittnade om hur utbredd sexuella trakasserier och genusbaserat förtryck

mot kvinnor i alla åldrar är. Sexuella trakasserier och förtryck drabbar även icke-binära och män som inte faller inom maskulinitetsnormen. Arbetsplatskulturer där macho- och förlåtelsekultur³¹¹ existerar, normaliserar och förminskar detta förtryck. Särskilt tydligt blir detta i branscher där det råder osäkra anställningsförhållanden eller när det finns otydlighet vad gäller ansvarsområden och arbetsuppgifter.

Det nya kunskapsområdet i läroplanerna som gäller från 2022, *Sexualitet, samtycke och relationer*, är en viktig utveckling.³¹² Skolinspektionens granskning av könsrelaterad utsatthet och otrygghet visar att sexuella trakasserier förekommer i grundskolan.³¹³ Detta får negativa konsekvenser för bland annat hälsan hos den drabbade, men kan också påverka förutsättningarna för, och motivationen till, att påbörja och fullfölja studier samt på sikt arbeta inom ett yrke.³¹⁴

Forskning visar att sexuella trakasserier på jobbet ökar den ekonomiska ojämställdheten. Bland annat avskräcker trakasserier kvinnor och män från att söka sig till arbetsplatser där deras kön är i minoritet. Det betyder att sexuella trakasserier får konsekvenser för den redan segregerade arbetsmarknaden. Trakasserierna leder till att kvinnor lämnar relativt välbetalda arbetsplatser med en stor andel män till förmån för mer lågbetalda arbetsplatser med färre manliga kollegor. Detta bidrar till att stagnera skillnader i kvinnors och mäns inkomst.³¹⁵

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att sexuella trakasserier är ett stort samhällsproblem som drabbar många och som behöver fortsatt bevakning men också systematisk uppföljning.

Bättre styrning för bättre resultat

Uppföljningen av arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet visar bland annat att det skett en förändring i myndighetsstyrningen under femårsperioden 2018 till 2022. Fler myndigheter har fått permanenta skrivningar om jämställdhet i sina instruktioner medan färre har fått skrivningar om jämställdhet i sina årliga regleringsbrev. Det går även att se en förskjutning från uppdragsstyrning med åiterrapporteringskrav till en högre grad av målstyrning när det gäller myndigheter som har skrivningar om jämställdhet i regleringsbreven.

I tidigare rapporter från Jämställdhetsmyndigheten konstateras att myndigheter som har jämställdhetsintegreringsuppdrag uppvisar fler resultat jämfört med de myndigheter som inte har ett sådant uppdrag.³¹⁶ Därtill framkommer det att jämställdhetsarbetet tenderar att skalas ner på myndigheter som tidigare haft jämställdhetsintegreringsuppdrag men där uppdraget upphört. Detta pekar på ett fortsatt behov av en mer direkt uppdragsstyrning inom jämställdhetspolitiken och myndighetsstyrningen.

---

³¹¹ I en förlåtelsekultur betonas vikten av att förlåta misstag. Kyrkan är en sådan miljö, se Carstensen 2022.

³¹² Skolverket 2022c.

³¹³ Skolinspektionen 2020.

³¹⁴ Jämställdhetsmyndigheten 2022i.

³¹⁵ Folke & Rickne 2023.

³¹⁶ Jämställdhetsmyndigheten 2021c; 2022a; 2023c.

Utmaningar i styrningen mot de jämställdhetspolitiska delmålen

Flera av de jämställdhetspolitiska delmålen styrs främst genom jämställdhetsintegrering och målformuleringar kring jämställdhet skrivs fram som ett av flera perspektiv att beakta i genomförandet av andra uppdrag. Detta innebär delvis en utmaning. I styrningen av delmålet om en jämställd utbildning är styrkedjan från statlig styrning ner till omsättning av målsättningar i den konkreta verksamheten en utmaning. Utbildningsområdet kännetecknas av många led i styrkedjan från riksdag och regering ner till eleverna, via skolmyndigheter, huvudman, rektor och lärare som ska omsätta jämställdhetspolitiska mål i klassrummet. Skolinspektionen har tidigare konstaterat att styrningsfrågan inom skolan har flera utmaningar när nationella mål ska omsättas i flera led inom huvudmannens organisation. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare framhållit att skolans jämställdhetsarbete skulle gynnas av att styrkedjan förenklas.

Satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa har gett mätbara resultat i den del som rör vårdtagarna, exempelvis i relation till mödra-, förlossnings-, och eftervården som bland annat resulterat i en minskad andel bristningar efter förlossning. Inom graviditetsvårdkedjan har indikatorer med måltal tagits fram som följs upp varje år. Detta ger förutsättningar för varje vårdenhet att konkret arbeta med de uppsatta målen och utvecklingen kan följas. Därutöver bidrar SKR till samordning av arbetet och flera myndigheter bidrar med kunskapsunderlag och uppföljning. Som påtalats i flera av Jämställdhetsmyndighetens tidigare rapporter så saknas en motsvarande strategisk uppföljning inom de delar av satsningarna som rör kompetensförsörjningen inom förlossningsvården. Detta gäller till viss del även äldreomsorgen, men där sker en viss utveckling av indikatorer i relation till uppföljningen av kompetenssatsningarna. Då bemanning och kompetensförsörjningen visat sig vara ett grundläggande problem inom förlossningsvården och äldreomsorgen är Jämställdhetsmyndighetens bedömning att riktlinjer, strategier och resultatredovisning kopplat till bemanning, arbetsvillkor och arbetsmiljön inom dessa kvinnodominerade sektorer behöver utvecklas.

Ett annat problem som framkommer i analysen av de riktade statsbidrag till kommuner för bemanning i äldreomsorgen är att kortsiktiga bidrag leder till att de inte utnyttjas fullt ut. Kommuner och regioner har behov av långsiktiga förutsättningar för att planera för bidragens användning i verksamheten samt skapa en bemanning och kompetens som i förlängningen kan leda till en jämlik och jämställd vård och omsorg.

REFERENSLISTA

- Andersson, J. (2015). *Med läsning som mål Om metoder och forskning på det läsfrämjande området* (Kulturrådets skriftserie 2015:3).
- Arbetsförmedlingen. (2022). *Jämställdhetsintegrering på Arbetsförmedlingen 2022 - Redovisning av resultat och genomförda åtgärder i verksamheten*.
- Arbetsmarknadsdepartementet. (2021). *Uppdrag att förebygga och bekämpa könsstämpning av flickor och kvinnor*. (A2021/01029).
- Arbetsmarknadsdepartementet. (2022a). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Jämställdhetsmyndigheten. Ändringsbeslut*. (A2022/00986).
- Arbetsmarknadsdepartementet. (2022b). *Uppdrag om ökad upptäckt av våld m.m. 2022–2024* (A2022/00842).
- Asplund, S.-B. (2010). *Läsning som identitetsskapande handling - Gemenskap och utbrytningsförsök i fordonspojars litteratursamtal* (Avhandling 2010:4). Avdelningen för utbildningsvetenskap, Karlstads universitet.
- Asplund, S.-B. (2022). Att skolas till en läsare – om den svenska skolans läsundervisning under 1990- och 2000-talet genom en ung arbetarmans berättelser. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 27(1).
- Asplund, S.-B., & Ljung Egeland, B. (2020). Maskulina läspraktiker genom tid och rum. Platsens betydelse för arbetarmäns relation till läsning. *Educare*, 4, 33–59.
- Bladini, M. (2017). *Hot och hat på nätet. En kartläggning av den rättsliga regleringen i Norden från ett jämställdhetsperspektiv*. NIKK (Nordisk information för kunskap om kön) på uppdrag av Nordiska ministerrådet.
- Bolin, N., Falasca, K., Grusell, M., & Nord, L. (redaktörer) (2022). *Snabbtänkt 2.0 22. Reflektioner från valet 2022 av ledande forskare*. (Nr 51; DEMICOM-rapport). Mittuniversitetet.
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2019). *Politikernas trygghetsundersökning 2019*. (2019:15).
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2020). *Skolundersökningen om brott 2019. Om utsatthet och delaktighet i brott*. (2020:11)
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2022a). *Köp av sexuella tjänster – en uppföljning av lagens tillämpning*. (2022:3).
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2022b). *Skolundersökningen om brott 2021 - Om utsatthet för och delaktighet i brott*. (2022:5).
- Carlbaum, S., Hanberger, H., Roe, A., Tengberg, M., & Kärnebro, K. (2019). *Utvärdering av Läslyftet - Slutrapport från den nationella utvärderingen av Läslyftets genomförande och effekter i olika skolformer*. Umeå Centre for Evaluation Research.
- Carstensen, G. (2022). Gränslösa relationer och tystnadskulturer. En studie av Svenska kyrkans #metoo-upprop #Vardeljus. I *Maktordningar och motsånd: forskningsperspektiv på #metoo i Sverige*. Nordic Academic Press.
- Clemens, A. (2021). *Färre pojkar och män nås av biblioteken*. Biblioteksbladet. <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/farre-pojkar-och-man-nas-av-biblioteken/>, Hämtad: 2023-03-13.
- Dahlgren, G., & Whitehead, M. (1991). *Policies and strategies to promote social equity in health*. Institute for futures studies.
- Dahlgren, G., & Whitehead, M. (2021). The Dahlgren-Whitehead model of health determinants: 30 years on and still chasing rainbows. *Public Health*, 199, 20–24.
- EIGE. (2022). *Gender Equality Index 2022 The COVID-19 pandemic and care*.
- Ekman, B., McKee, K., Vicente, J., Magnusson, L., & Hanson, E. (2021). Cost analysis of informal care: estimates from a national cross-sectional survey in Sweden. *BMC Health Services Research*, 21(1), 1236.
- Ekonomistyrningsverket (ESV). (2016). *Vägledning: Verksamhetslogik*.
- Ekonomistyrningsverket (ESV). (2022). *Det nya normala? Bestående coroneffekter i myndigheternas verksamhet* (2022:27).
- Erikson, J., Håkansson, S., & Josefsson, C. (2021). Three Dimensions of Gendered Online Abuse: Analyzing Swedish MPs' Experiences of Social Media. *Uppsala universitet: Statsvetenskapliga institutionen*, 1–17.

- Europarådet. (1998). *Gender mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices*. Council of Europe.
- Europarådet. (2005). *Gender Budgeting: Final report of the Group of specialists on gender budgeting*. Council of Europe.
- European Parliament. (2022). *Parliament approves landmark rules to boost gender equality on corporate boards* / News /. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55706/parliament-approves-landmark-rules-to-boost-gender-equality-on-corporate-boards>, Hämtad: 2023-03-17.
- European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights. (2021). *Tip of the Iceberg: Religious Extremist Funders against Human Rights for Sexuality & Reproductive Health in Europe*.
- European Union. (2022a). *Opinion on Gender Equality Dimensions of Climate Change in EU Policy and Legislation*.
- European Union. (2022b). *Opinion on Gender Mainstreaming in Budgets at National, Regional, and Local Level in the EU*.
- Fernquist, J., Kaati, L., Pelzer, B., Lindberg, S., Akrami, N., Cohen, K., & Pollack Sarnecki, H. (2020). *Det digitala hatets karaktär. En studie av hat mot kvinnor och män i utsatta yrkesgrupper*. (Nr 7429; FOI MEMO). Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Fjellfeldt, M. (2021). Developing mental health policy in Sweden: a policy analysis exploring how a complex societal challenge was consigned to individual citizens to solve. *Nordic Social Work Research*, 1–17.
- Folke, O., & Rickne, J. (2023). *Sexuella trakasserier på jobbet ökar den ekonomiska ojämställdheten*. (SNS Analys 94).
- Folkhälsomyndigheten. (2022a). *Statistik om suicid*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/att-forebygga-suicid/statistik-om-suicid/>
- Folkhälsomyndigheten. (2022b). *Ökning av suicid bland unga vuxna 20–29 år*.
- Folkhälsomyndigheten. (2023a). *Hur hänger livsvillkor och hälsa ihop?* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsan-i-sverige/hur-hanger-livsvillkor-och-halsa-ihop/>, Hämtad 2023-04-17.
- Folkhälsomyndigheten. (2023b). *Statistik över spelproblem - spelprevention.se*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/spelprevention/statistik/spelproblem/>, Hämtad: 2023-04-17.
- forskning.se. (2022, oktober 25). *Kan skolan rädda unga från gängen?* forskning.se. <https://www.forskning.se/2022/10/25/framtidsstro-skola-gangkriminalitet/>, Hämtad: 2023-03-13.
- Försäkringskassan. (2021). *Kvinnor i samkönade föräldrapar delar mer jämställt på föräldrapenningen*.
- Försäkringskassan. (2022a). *Barnhushållens ekonomi Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2022*.
- Försäkringskassan. (2022b). *Familjevänligt arbete – för vem?*
- Försäkringskassan. (2022c). *Föräldrar som använder dubbeldagar delar mer jämställt på föräldrapenningen*.
- Försäkringskassan. (2022d). *Socialförsäkringen i siffror 2022*.
- Försäkringskassan. (2022e). *Stressrelaterade sjukskrivningar ökar igen efter pandemin*. <https://www.forsakringskassan.se/nyhetsarkiv/nyheter-press/2022-10-24-stressrelaterade-sjukskrivningar-okar-igen-efter-pandemin>, Hämtad: 2022-11-01.
- Försäkringskassan (2022f). *Statistik om sjukpenning och rehabiliteringspenning*. [Statistik om sjukpenning och rehabiliteringspenning - Försäkringskassan \(forsakringskassan.se\)](https://www.forsakringskassan.se/statistik-och-analys/statistik-och-rehabiliteringspenning), Hämtad: 2022-11-01
- Försäkringskassan. (2023a). *2022 Försäkringskassans årsredovisning*.
- Försäkringskassan. (2023b). *Statistikdatabas*. <http://www.forsakringskassan.se/statistik-och-analys/statistikdatabas>, Hämtad: 2023-02-11.
- Gottzén, L. (2022). *Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism En kunskapsöversikt*. Center mot våldsbejakande extremism (CVE).
- Gottzén, L., Lindberg, D., Bruno, L., Joelsson, T., Eriksson, M., & Billevik, J. (2021). *Utvärdering av Mentors in Violence Prevention i Sverige: Slutrapport* (Forskning Nr 3). Stockholms universitet: Barn- och ungdomsvetenskap.
- Graviditetsregistret. (2022). *Graviditetsregistrets dashboard- Förlossningsutfall*. <https://www.medsci-net.com/gr/resultat.aspx>, Hämtad: 2022-11-14.

- Grip, L. (2023) *Breddad rekrytering i välfärden - Lokala och regionala förutsättningar och strategier för att motverka könsbundna yrkesval*. Jämställdhetsmyndigheten.
- Gunnarsson, Å. (2023). *Kunskapsunderlag om frågor som rör skatter och jämställdhet*. Jämställdhetsmyndigheten.
- Hallonsten, A.-K. (2022). *Ny studie: Svaga läsare halkar efter i matten*. Ämneslärares. <https://www.laaren.se/amneslararen-matte-no/lasinlarning/svaga-lasare-halkar-efter-aven-i-matten>, Hämtad: 2022-11-24
- Hansson, K., Svenningsson, M., & Ganetz, H. (2023). *#metoo-aktivism i Sverige: Förklaringar, betydelser och strategier*. Jämställdhetsmyndigheten.
- Holm, M. (2023). *Forskningsöversikt om politikens digitalisering ur ett jämställdhetsperspektiv*. Jämställdhetsmyndigheten.
- Håkansson, S. (2022). *Betalar kvinnor ett högre pris för makten? Hot och våld mot svenska politiker*. (SNS Analys 92).
- IFAU. (2021). *Kvinnors hälsa, sjukfrånvaro och inkomster efter barnafödande Vad vet vi om barneffektens orsaker och vilken roll spelar hälsa och föräldraförsäkringen?* (2021:17)
- IFAU. (2022). *Effekter av ekonomiska incitament för ett jämställt föräldrapenninguttag – erfarenheter från jämställdhetsbonusen*. (2022:18).
- Infomedias. (2022). *Valet 2022: Mediernas roll och valets utfall*. <https://infomedias.se/blogg/valet-2022-mediernas-roll-och-valets-utfall/>, Hämtad: 2022-12-09.
- Infrastrukturdepartementet. (2021). *Uppdrag att ta fram underlag om transportområdet inför den kommande klimatpolitiska handlingsplanen*. (I2021/01006).
- Inspektionen för socialförsäkringen. (2021). *Från vårdbidrag till omvårdnadsbidrag: en granskning av de reformerade stöden till personer med funktionsnedsättning*.
- Inspektionen för socialförsäkringen. (2022). *Hur används närståendepenning? En redovisning av det ekonomiska stödet för vård av närstående under perioden 2000–2019*.
- Iversen, T., & Rosenbluth, F. (2006). The Political Economy of Gender: Explaining Cross-National Variation in the Gender Division of Labor and the Gender Voting. *American Journal of Political Science*, 50(1), 1–19.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2018). *System för uppföljning och analys av jämställdhetspolitiken*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2019a). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2019b). *Ökat genomslag och hård prioritering: Jämställdhetspolitiska åtgärder i statens budget för 2018 med en historisk tillbakablick*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2020). *Styrning ger resultat: Jämställdhetspolitiska åtgärder 2019*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2021a). *Attityder till sexuella trakasserier i Sverige - Resultat från Jämställdhetsmyndighetens undersökning om attityder till jämställdhet, relationer och våld*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2021b). *Ett sekel av rösträtt och valbarhet: En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet en jämn fördelning av makt och inflytande*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2021c). *Håll i, håll ut och växla upp: Resultat av jämställdhetspolitiska åtgärder 2020*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2021d). *Nordisk forskning om obetalt arbete och familjeliv och samband med sjukfrånvaro med psykiatrisk diagnos*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2021e). *Psykisk ohälsa och andra aspekter av jämställd hälsa - Uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd hälsa*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022a). *Bättre styrning för bättre resultat-Resultat av åtgärder för ökad jämställdhet*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022b). *Ekonomisk jämställdhet: En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022c). *Jämställdhetsundersökningen 2022 Om attityder, omsorg, diskriminering och psykisk hälsa*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022d). *Regionalpolitik, könsmönster och jämställdhetsambitioner- Bilaga till rapporten bättre styrning ger bättre resultat*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022e). *Samverkan för ökad upptäckt av våld*.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022f). *Skyddade personuppgifter – oskyddade personer*.

- Jämställdhetsmyndigheten. (2022g). *Stärkta möjligheter genom samverkan - insatser för att underlätta utrikesfödda kvinnors inträde på arbetsmarknaden.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022h). *Uppgifter om våld är inget undantag - Redovisning av kartläggning av uppgifter om våld eller andra övergrepp i mål om vårdnad, boende och umgänge.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022i). *Val efter eget kön.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022j). *Våldsförebyggande satsningar ger resultat.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023a). *Berättelser från #Metoo-upproppen.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/sexuella-trakasserier/berattelser-fran-metoo-upproppen/>, Hämtad: 2023-04-17.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023b). *JiHU-rapporten: Med siktet inställt på 2025 – Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023c). *JiM+ 2022–2023. Redovisning av uppdrag att fortsatt utveckla och genomföra erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023d). *Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) 2023 – Delredovisning (3:5) av Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att stödja arbetet med jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter 2020–2025.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023e). *Jämställdhetsmyndighetens remissvar på betänkandet statens ansvar för skolan, SOU 2022:53.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023f). *Mellan Tillit och misstro, utrikes födda kvinnor om sina behov och hinder för etablering på arbetsmarknaden.*
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023g). *Myndigheternas uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/myndigheternas-uppdrag-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/?goal=&agency=&startingPoint=&finished=false&isoLang=sv-SE&limit=10&page=0>, Hämtad: 2023-04-17.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2023h). *Så skall fler välja jobb i välfärden – förslag för att motverka könsbundna studie- och yrkesval.*
- Jämställdhetsmyndigheten, NSPM. Nationell samordningen mot prostitution och människohandel. (2022k). *Lägesanalys: Riska att kvinnor och barn utnyttjas i vinter.*
- Karolinska Institutet. (2023). *Forskningsprogram om utsatthet i akademien.* <https://ki.se/genusprogrammet>, Hämtad: 2023-04-17.
- Kolada. (2023). *Jämföraren - Kolada.* <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=82304&report=84661>, Hämtad: 2023-04-03.
- Kornhall, P. (2021). *Läromedelsförfattarna: Ännu en lässatsning missar det mest basala.* <https://www.altinet.se/artikel/laromedelsforfattarna-annu-en-lassatsning-missar-det-mest-basala>, Hämtad: 2022-11-10.
- Kulturdepartementet. (2020). *Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens kulturråd.* (Ku2020/00932).
- Kulturrådet. (2018). *Bokstart.* <https://www.bokstart.se/ombokstart/bokstart-i-sverige/tidig-sprakinsats-i-samverkan/>, Hämtad: 2022-10-31.
- Kulturrådet. (2020). *Bokstart i Sverige.*
- Kulturrådet. (2021). *JiM på Kulturrådet - Inriktning för jämställdhetsintegrering 2022–2025.*
- Kulturrådet. (2022). *Uppdraget som läsambassadör.* Kulturrådet. <https://www.kulturradet.se/i-fo-kus/barn-och-unga/lasambassadoren/uppdraget-som-lasambassador/>, Hämtad: 2022-10-31.
- Kulturrådet. (2023). *Rapport: Nuläge om barns och ungas läsning.*
- Labbas, E. (2022). *Squeezed in Midlife: Studies of unpaid caregiving among working-age men and women across Europe.* Lunds universitet.
- Länsstyrelsen i Uppsala län. (2022). *Lokal och regional klimatomställning Underlag inför klimatpolitisk handlingsplan 2023.* (2022:14).
- Lärarstiftelsen. (2022). *Biblioteksdöden.*
- Läromedelsförfattarna. (2021). *Rätten till kunskap - En rapport om läromedelssituationen i Sverige.*
- Lönelotsarna. (2023). *Strukturella löneskillnader. Högt värderat – låg lön.*
- Medlingsinstitutet. (2022). *Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2021 Vad säger den officiella lönestatistiken?*

- Miljödepartementet, Näringsdepartementet, Infrastrukturdepartementet, & Finansdepartementet. (2021). *Uppdrag att ta fram underlag om näringslivets klimatomställning inför den kommande klimatpolitiska handlingsplanen. (N2021/01037).*
- Myndigheten för arbetsmiljökunskap. (2022). *Distansarbete – översikt av internationella forskningen om arbetsmiljö och hälsa, balans i livet och produktivitet före och under covid-19 pandemin En översikt av den internationella forskningen om arbetsmiljö och hälsa, balans i livet och produktivitet före och under covid-19 pandemin med särskilt beaktande av kvinnors och mäns villkor. (2022:2).*
- Myndigheten för delaktighet. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning. Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet. (2019:8).*
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2022). *Uppdrag att stödja genomförandet av och följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd Slutredovisning april 2022.*
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). (2022). *"Jag är inte ensam, det finns andra som jag"- Unga HBTQI-personers levnadsvillkor.*
- NASP. (2023). *Nationellt centrum för suicidforskning och prevention. <https://ki.se/nasp/sjalvmord-i-sverige>. Hämtad: 2023-01-30.*
- Nationellt kompetenscentrum anhöriga. (2022). *Kostnadsanalys av anhörigomsorg: Uppskatningar från en nationell undersökning i Sverige.*
- Nejman, F. (2020). *Flickorna har gått om pojkar i alla ämnen. Läraren. <https://www.lararen.se/nyheter/fokus/flickorna-har-gatt-om-pojkar-i-alla-amnen>. Hämtad: 2022-12-22.*
- NIKK (Nordisk information för kunskap om kön). (2020). *Genusperspektiv på regionala utmaningar, regionalpolitik och demografisk utveckling i en nordisk kontext En kunskapsöversikt.*
- NIKK (Nordisk information för kunskap om kön), & Nationella sekretariatet för genusforskning Göteborgs universitet. (2022). *Klimat, kön och konsumtion. En forskningsöversikt med genusperspektiv på hållbara livsstilar.*
- Nordiska ministerrådet. (2022). *How climate policies impact gender equality and vice versa in the Nordic countries.*
- Nordiska ministerrådet. (2023). *Gender-equal pensions in the Nordics: What can the Nordic countries learn from each other in order to close the gender pension gap?*
- Novus. (2022). *Chefers syn på inkludering och mångfald i arbetslivet.*
- Nyberg, A. (2023). *RUT-avdraget och jämställdhet. Jämställdhetsmyndigheten.*
- Näringsdepartementet. (2022). *Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten.*
- OECD. (2021). *21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World. OECD Publishing.*
- OECD. (2022). *PISA - Select Criteria. <https://pisadataexplorer.oecd.org/ide/idepisa/>. Hämtad: 2022-11-03.*
- Oscarson, M., & Ahlbom, J. (2021). *Trender i könsskillnader bland svenska väljare. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.*
- Pensionsmyndigheten. (2022). *Varför finns det fattiga pensionärer – vilka är de och hur kan de bli färre? (Nr 6).*
- Prop. 2013/14:3. (2013). *Läsa för livet.*
- Prop. 2016/17:16. (2016). *Godkännande av klimatavtalet från Paris.*
- Prop. 2017/18:195. (2018). *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser.*
- Prop. 2021/22:1. (2021a). *Budgetpropositionen för 2022.*
- Prop. 2021/22:1. (2021b). *Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*
- Prop. 2022/23:1. (2022). *Budgetpropositionen för 2023.*
- Ranehill, E., & Sanberg, A. (2022). *Hur påverkas kvinnors ledarskap av gruppens könssammansättning? (SNS Analys 90).*
- Regnö, K. (2023). *Jämställdhetsarbete i näringslivet – en forskningsöversikt. Jämställdhetsmyndigheten.*
- RFSL-Stockholm. (2022). *Kvinnor i fokus. En rapport om erfarenheter av vård samt behov inför kommande vårdbesök hos målgruppen lesbiska, bisexuella och queera kvinnor som har sex med kvinnor.*
- Rosenqvist, O. (2022). *Effekter av ekonomiska incitament för ett jämställt föräldrapenningsuttag – erfarenheter från jämställdhetsbonusen (IFAU 2022:18).*
- Ruin, P. (2022). *Ingen vet vart pengarna till skolbiblioteken tar vägen. Ämnesläraren – Svenska, språk mm. <https://www.lararen.se/amneslararen-svenska-sprak/skolbibliotek/ingen-vet-var-pengarna-till-skolbiblioteken-tar-vagen>. Hämtad: 2022-12-21.*

- Rutz, W. (2014). Männens depression och suicidalitet. Kliniska fynd, utmaningar och lösningar. *Psykisk Hälsa MIND*, 55(3), 34–41.
- SBU. (2021a). *Diagnostik och behandling av provocerad vulvodyni*
- SBU. (2021b). *Program för att förebygga psykisk ohälsa hos barn En systematisk översikt och utvärdering av medicinska, hälsoekonomiska, sociala och etiska aspekter.*
- SBU. (2022). *Främjande av psykiskt välbefinnande hos barn och ungdomar En systematisk översikt av universella programs effekter på psykiskt välbefinnande, upplevelser av dessa program samt hälsoekonomiska och etiska aspekter.*
- SFS 2005:1089. (2005). *Förordning (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering.*
- SFS 2021:995. (2021). *Förordning om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor.*
- SFS 2022:722. (2022). *Förordning om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete.*
- Sjögren, A. (2017). *Könsskillnader i utbildning.* (SNS Analys 42).
- Skolforskningsinstitutet. (2019). *Läsförståelse och undervisning om lässtrategier.*
- Skolinspektionen. (2016a). *Läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4–6.*
- Skolinspektionen. (2016b). *Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet.*
- Skolinspektionen. (2018). *Skolbiblioteket som pedagogisk resurs.*
- Skolinspektionen. (2020). *Grundskolors arbete med jämställdhet – med särskilt fokus på en trygg skolmiljö för alla elever.*
- Skolinspektionen. (2021a). *Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser.*
- Skolinspektionen. (2021b). *Huvudmannens styrning genom tydlighet i delegering och uppföljning.*
- Skolinspektionen. (2022). *Läsfrämjande arbete i grundskolan med särskilt fokus på undervisningen i svenska i årskurs 4–6.*
- Skolverket. (2015). *Redovisning av uppdrag om att främja jämställdhet inom skolväsendet.*
- Skolverket. (2019). *PISA 2018 - 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap.* (Internationella studier Nr 487).
- Skolverket. (2020). *Redovisning av Uppdrag om fortbildning i läs- och skrivutveckling – Läsluft.* (2020:351).
- Skolverket. (2022a). *Stor andel ukrainska barn inskrivna i svensk skola.* <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2022-10-04-stor-andel-ukrainska-barn-inskrivna-i-svensk-skola>, Hämtad: 2022-12-22.
- Skolverket. (2022b). *Covid-19-pandemins konsekvenser för skolväsendet – slutredovisning.*
- Skolverket. (2022c). *Ändrade läroplaner och kursplaner hösten 2022.* <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/andrade-laroplaner-och-kursplaner-hosten-2022>, Hämtad: 2022-12-22.
- Skr. 2016/17:10. (2016). *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid.*
- Skr. 2017/18:280. (2018). *Framtidens äldreomsorg - en nationell kvalitetsplan.*
- Skr. 2020/21:95. (2021). *Barns och ungas läsning.*
- SNS. (2022). *Seminarium och lunch: Sociala insatser för att minska brottsligheten.* SNS. <https://www.sns.se/artiklar/seminarium-och-lunch-sociala-insatser-for-att-minska-brottsligheten/>. Hämtad: 2022-11-25
- Socialdepartementet. (2018a). *Uppdrag att planera för utökad samverkan i frågor om förbättrad upptäckt av våld i nära relationer m.m.* (S2018/03696/JÄM, delvis).
- Socialdepartementet. (2018b). *Uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd.* (S2018/04675/FST).
- Socialdepartementet. (2019). *Uppdrag om ökad upptäckt av våld m.m. 2019–2021.* (S2019/01517/JÄM).
- Socialdepartementet. (2021a). *Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Försäkringskassan.* (S2020/09448, S2020/09516, S2020/09593 delvis).
- Socialdepartementet. (2022a). *Nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvård och omsorg.* (S2022/02134).
- Socialdepartementet. (2022b). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Folkhälsomyndigheten.* (S2022/03169).
- Socialdepartementet. (2022c). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Försäkringskassan.* (S2022/00933, S2022/04739).

- Socialdepartementet. (2021b). *Uppdrag till Socialstyrelsen att utarbeta nationella riktlinjer för förlossningsvården*. (S2021/05135).
- Socialdepartementet, & SKR. (2019). *Ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrhälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) 2020 – 2022*.
- Socialdepartementet, & SKR. (2020). *Insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention 2021–2022*. (S2020/09779).
- Socialstyrelsen. (2020). *Fakta om endometriosis*. Socialstyrelsen. <https://www.socialstyrelsen.se/mycketmensvark/fakta-om-endometriosis/>. Hämtad: 2023-03-27.
- Socialstyrelsen. (2021). *Redovisning av Äldreomsorgslyftet 2020*. (S2020/05025/SOF) (Dnr 9.2–19753/2020).
- Socialstyrelsen. (2022a). *Analys om pandemins effekter på vården*. <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/pandemins-effekter-pa-varden/analys-uppdamda-vardbehov-efter-pandemin/>. Hämtad: 2023-02-16.
- Socialstyrelsen. (2022b). *Nationell utvärdering – bröstcancerscreening med mammografi*.
- Socialstyrelsen. (2022c). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid ADHD och autism. Riktlinjerna i korthet*.
- Socialstyrelsen. (2022d). *Redovisning av Äldreomsorgslyftet 2021* (Dnr 9.2–5634/2021).
- Socialstyrelsen. (2022e). *Statistikdatabas*. <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikdatabasen/>. Hämtad: 2022-11-16.
- Socialstyrelsen. (2022f). *Uppdämda vårdbehov Analys och förslag till insatser - slutredovisning*.
- Socialstyrelsen. (2022g). *Uppföljningen av omställningen till en mer nära vård 2021 Utvecklingen i regioner och kommuner*.
- Socialstyrelsen. (2022h). *Vård och omsorg för äldre. Lägesrapport 2022*.
- Socialstyrelsen. (2022i). *Ökning av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling bland flickor under pandemiåret 2021*.
- Socialstyrelsen. (2022j). *Öppna jämförelser 2022 Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård*.
- Socialstyrelsen. (2023a). *Ekonomiskt stöd till äldreomsorgen Socialstyrelsens uppföljning och utvärdering av 2020–2021 års medel*.
- Socialstyrelsen. (2023b). *Statistikdatabaser - Hälso- och sjukvårdspersonal*. https://sdb.socialstyrelsen.se/if_per/val.aspx. Hämtad: 2023-03-18.
- Socialstyrelsen. (2023c). *Statistikdatabaser - Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal – Utfärdade legitimationer*. https://sdb.socialstyrelsen.se/if_utfleg/val.aspx. Hämtad: 2023-03-18.
- Socialstyrelsen. (2023d). *Statistikdatabaser - Äldreomsorg*. https://sdb.socialstyrelsen.se/if_ald/val.aspx. Hämtad: 2023-03-12.
- Socialstyrelsen. (2023e). *Årsredovisning 2022*.
- Socialstyrelsen, & Folkhälsomyndigheten. (2021). *Uppdraget att följa, utvärdera och stödja genomförandet av statens insatser inom området psykisk hälsa 2020–2023 inom överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner. Delredovisning 2021*.
- Socialstyrelsen, & Folkhälsomyndigheten. (2022). *Uppdraget att följa, utvärdera och stödja genomförandet av statens insatser inom området psykisk hälsa 2020–2023 inom överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner. Delredovisning 2022*.
- Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket, & Rättsmedicinalverket. (2022). *Dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar En statistiksammansättning*.
- SOU 2010:97. (2010). *Resultatuppföljning, läskvalitet och skolutveckling – tre bidrag till diskussionen om jämställdhet i skolan*.
- SOU 2012:10. (2012). *Läsarnas marknad, marknadens läsare - en forskningsantologi*.
- SOU 2012:65. (2012). *Läsandets kultur*.
- SOU 2014:80. (2014). *Ökad medvetenhet men långsam förändring – om kvinnor och män på ledande positioner i svenskt näringsliv*.
- SOU 2015:86. (2015). *Mål och myndighet: En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*.
- SOU 2018:57. (2018). *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*.
- SOU 2020:80. (2020). *Äldreomsorgen under pandemin*.

- SOU 2021:3. (2021). *Skolbibliotek för bildning och utbildning*.
- SOU 2021:70. (2021). *Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap*.
- SOU 2022:4. (2022). *Minska gapet Åtgärder för jämställda livsinkomster-Betänkande av Kommissionen för jämställda livsinkomster*.
- SOU 2022:67. (2022). *Vägar till ett tryggare samhälle - Kraftsamling för barn och unga*.
- Statens medieråd. (2022, oktober 31). *Data från rapporten Ungar & medier 2021* [Brev].
- Statistikmyndigheten SCB. (2018). *Kvantitativ uppföljning av arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2021*.
- Statistikmyndigheten SCB. (2022a). *En fråga om tid (TID2021) En studie av tidsanvändning bland kvinnor och män 2021*.
- Statistikmyndigheten SCB. (2022b). *Kvantitativ uppföljning av arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2021*.
- Statistikmyndigheten SCB. (2022c). *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2022*. Statistiska centralbyrån.
- Statistikmyndigheten SCB. (2022d). *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF)*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/>, Hämtad: 2022-12-06.
- Statistikmyndigheten SCB. (2022e) *Jämställdhetsstatistik*. [Jämställdhetsstatistik \(scb.se\)](https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/jamstalldhetsstatistik/), Hämtad 2022-11-01
- Statistikmyndigheten SCB. (2023a). *Allmänna val, nominerade och valda*. Statistiska Centralbyrån. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-nominerade-och-valda/>, Hämtad: 2023-03-17.
- Statistikmyndigheten SCB. (2023b). *Anställda 16–64 år i riket efter yrke (4-siffrig SSSYK 2012), utbildningsnivå SUN 2020, ålder och kön. Ny tidsserie. År 2019 - 2021*. Statistikdatabasen. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_AM_AM0208_AM0208E/YREG51N/, Hämtad: 2023-03-09
- Statistikmyndigheten SCB. (2023c). *Folkmängden efter ålder och kön. År 1860 - 2022*. Statistikdatabasen. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningR1860N/, Hämtad: 2023-03-12.
- Statistikmyndigheten SCB. (2023d). *Könsfördelningen i politiken mest ojämn bland unga och äldre*. Statistiska Centralbyrån. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-nominerade-och-valda/pong/statistiknyhet/nominerade-och-valda-kandidater-2022/>, Hämtad: 2023-03-17.
- Statskontoret. (2019). *Ökad bemanning inom äldreomsorgen. En uppföljning av regeringens tillfälliga satsning 2015–2018 Slutrapport*. (2019:5).
- Statskontoret. (2021). *Mäns våld mot kvinnor - En analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin* (2021:3).
- Statskontoret. (2023). *Att styra det självstyrande. En analys av statens styrning av kommuner och regioner* (2023:7).
- Svensson, M. (2020). *Sexuellt trakasserad på jobbet – en nordisk forskningsöversikt*. NIKK.
- Sveriges kommuner och regioner (SKR). (2020). *Avhopp från politiskt förtroendeuppdrag*. Sveriges kommuner och regioner.
- Sveriges kommuner och regioner (SKR). (2021). *Regionernas insatser för kvinnors hälsa 2020: Vården före, under och efter graviditet samt kvinnors hälsa i övrigt*.
- Sveriges kommuner och regioner (SKR). (2022). *SKR:s kvinnofridssatsning*.
- Sveriges kommuner och regioner (SKR). (2023). *Regionernas insatser för kvinnors hälsa 2022 Statens och SKR:s satsning på förlossningsvård och kvinnors hälsa*.
- Sveriges kvinnoorganisationer. (2022). *Jämställda skatter Så påverkar skattesystemet kvinnors liv*.
- Sveriges television. (2022). *VALU: Väljarnas viktigaste frågor*. SVT Nyheter. <https://www.svt.se/data-journalistik/valu2022/valjarnas-viktigaste-fragor/>, Hämtad: 2022-12-05.
- SVT Nyheter. (2022a). *700 skjutningar nära skolor - på tre år*. <https://www.svt.se/datajournalistik/skjutningar-nara-skolor/>, Hämtad: 2022-12-09.

- SVT Nyheter. (2022b). *Förebyggande projekt i skolan ska stävja rekryteringen till kriminella gäng*. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forebyggande-projekt-i-skolan-hoppas-kunna-stavja-rekrytering-av-unga-till-kriminella-gang>, Hämtad: 2022-12-09.
- SVT Nyheter. (2022c). Regeringen satsar 685 miljoner på läromedel. *SVT Nyheter*. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-satsar-685-miljoner-pa-laromedel> Hämtad: 2023-01-13.
- SVT/VALU. (2022). *SVT:s Vallokalsundersökning Riksdagsvalet 2022*. Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet.
- Tegmark, M., Alatalo, T., Vinterek, M., & Winberg, M. (2022). What Motivates Students to Read at School? Student Views on Reading Practices in Middle and Lower-Secondary School. *Journal of Research in Reading (Print)*, 45(1), 100–118.
- The Lancet Regional Health – Europe. (2023). Sweden’s economic inequality gap is widening and worrying. *The Lancet Regional Health – Europe*, 26.
- Tillväxtanalys. (2022). *Näringslivets klimatomställning*.
- Trafikanalys. (2022). *Förslag som leder till transportsektorns klimatomställning – redovisning av regeringsuppdraget att ta fram underlag inom transportområdet inför den kommande klimatpolitiska handlingsplanen* (2022:14).
- Ulmanen, P. (2022a). *Anhörigomsorgenspris i åtstramningstider*. Seminarium Jämställdhetsmyndigheten 2022-03-28
- Ulmanen, P. (2022b). Reversed socioeconomic pattern in the costs of caring regarding well-being and paid work among women in Sweden. *Social Policy & Administration*, 56(4), 563–579.
- UN Women. (2022). *Progress on the sustainable development goals. The gender snapshot 2022*.
- United Nations. (2022). *The Sustainable Development Goals Report 2022*.
- Utbildningsdepartementet. (2011). *Uppdrag att genomföra insatser för jämställdhet inom skolväsendet*. (U2011/7067/S m.fl.).
- Utbildningsdepartementet. (2013). *Uppdrag om fortbildning i läs- och skrivutveckling - Läslyftet*. (U2013/7215/S)
- Utbildningsdepartementet. (2022). *Uppdrag att utveckla en gemensam webbportal för studenthälsovården*. (U2021/04375, U2022/01714).
- Valmyndigheten. (2023). *Startsidan / Valmyndigheten*. <https://val.se/> Hämtad: 2023-04-17.
- Vicente, J., McKee, K. J., Magnusson, L., Johansson, P., Ekman, B., & Hanson, E. (2022). Informal care provision among male and female working carers: Findings from a Swedish national survey. *PLOS ONE*, 17(3).
- Vinterek, M. (2021). *Vetenskaplig återrapporteringen till Vetenskapsrådet av projektet ”Att läsa eller inte läsa: En studie av grundskolans läspraktiker”*. (Nr 2016–04747).
- Vinterek, M., Winberg, M., Tegmark, M., Alatalo, T., & Liberg, C. (2022). The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School – Trends Between 2007 and 2017. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 66(1), 119–133.
- Wallin, E. T., Carlsson, T., & Gunnarsson Lorentz, D. (2022). Läsning av tryckta böcker ökar bland unga. *I Du sköra nya värld*.
- Westerberg, K., & Nordin, M. (2021). *Äldreomsorgens ständiga förändringar – om organisation, arbetsmiljö och ledarskap*. Stockholm: SNS.
- Western Education. (2021). *Kan arbetsplatsen vara trygg när hemmet inte är det? Hur våld i nära relationer påverkar arbetsförmågan och relationer på arbetsplatsen*. Uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten.
- WHO. (2018). *The health and well-being of men in the WHO European Region: better health through a gender approach*.
- WHO. (2022). *Who european framework for action on mental health 2021–2025*.
- Zimmerman, F. (2022). Men läs då, pojke! I *Läsande förebilder*.
- Ågren, G., & Bremberg, S. (2022). Mortality trends for young adults in Sweden in the years 2000–2017. *Scandinavian Journal of Public Health*, 50(4), 448–453.

Jämställdhetsmyndigheten | Box 73, 424 22 Angered | Besöksadress: Angereds torg 9
031-392 90 00 | info@jamstalldhetsmyndigheten.se | www.jamstalldhetsmyndigheten.se